

524. d. 1709
CATONIS
DISTICHA
DE MORIBVS,
CVM SCHOLIIS DES.
ERASMI ROTERO.
DAMI.

*Eadem Græcè, à Maximo Planude è La-
tino versa, hacq; ordine digesta, et
distichon Latinum continuo
subsequatur Græcum.*

Reliqua sequens pagina enu-
merabit.

LONDINI
In ædibus Henrici Middletoni.

ANNO DOMINI
1572.

ADIECTA SVNT.

Apophtegmata Gracia sapientum, interprete Erasmo Roterodamo.

Eadem per Ansonium, cum Erasmi doctissima enarratione.

Mimi Publiani, ex eiusdem Erasmi restitutione cumq[ue] scholijs eiusdem.

Christiani hominis institutum, ab eodem Erasmo docto carmine conscriptum.

Isocratis ad Demonicum Oratio paranetica, longè ad iuventutis mores ritè formandos utilissima.

Omnia summa cura diligentiaq[ue] excusa

37

12

8

124

ERASM. ROT. M. IOAN NI NEVIO HONDISCHOTANO,

Lilianorum apud inclytum Loua-
nium Gymnasiarchæ. S.

ISTICHA moralia, vulgò Catonis
inscripta titulo, Novi Theologorū de-
cus, primum diligenter à mēdis repur-
gauimus, collata Planudis interpreta-
tione: tametsi Græculus ille Romani
carminis sententiam sæpenumero non
assequitur. Addidimus & scholia, per-
breuia quidem illa, sed aliquanto commodiora, ni fallor,
ijs commentarijs, quibus duo quidā opusculum hoc con-
taminauerant: quorum alter insulsissimè rhetoricatur, ho-
mo ipsa infantior infantia: alter ineptissimè philosopha-
tur: vterque οὐδέμ πρὸς ἕπος loquitur. Porro cuius au-
ctoris sit hoc opus, & vtrum vnius an plurium, non admo-
dum referre puto. Catonis ob id tātū arbitror dici, quòd
sententias habeat Catone dignas. Adiecimus his Mimos
Publianos, falsò inscriptos Senecæ proueria: atque his
quoque castigatis (offendimus enim deprauatissimos) ad-
scripsimus breuissima scholia, reiectis iis, quæ perperam e-
rant admixta ex aliorum libris, tum appositis aliquot ex
Auli Gellij Noctibus, & Senecæ Controuersijs. Sed inte-
rim clamabit vitiligator aliquis, Hui Theologum in tam
friuolis versari nugis? Primum ego nihil fastidiendū du-
co quantumuis humile, quod ad bonas pertineat literas,
nedum hosce versus tanta Romani sermonis mundicie,
tanquam ad bonos mores conducibiles. Quanquàm cur
me pudeat in hoc genere pauculas horas collocare, in quo
non pauci scriptores græci, non mediocri cum laude sunt
versati? Nam extant & hodie Theognidis sententiæ, Pho-
cylidis & Pythagoræ præcepta, non abs re, aurea dicta.
Denique si mihi indecorum esse volunt, emendasse hæc

EPISTOLA NVNCVPAT.

tam humilia & explanasse, multo foedius erit, eadem & deprauata fuisse, & (quod ex ipsorum liquet commentariis) ista tam puerilia non intellecta fuisse ab ijs viris, qui se nihil nescire putant. Nam Publij Mimos quis contemnat, quos Aul. Gellius lepidissimos, Seneca disertissimos vocat, cuiusque sententias (vt idem testatur) non piguit summos etiam rhetores æmulari? Adiecimus & septem Sapientum celebra dicta, & hominis Christiani institutū, quod nos carmine dilucido magis, quàm elaborato sumus interpretati, conscriptum antea sermone Brytannico à Ioanne Coletto, quo viro non alium habet, mea quidem sententia, florentissimum Anglorum imperium, vel magis pium, vel qui Christum verius sapiat. Hoc quicquid est laboris, tibi nuncupandum duximus, mi Neui ornatissime: simul vt habeas, quod tuis prælegi curis alumnis, quos nulla neque literarum, neque morum barbarie sinis infici: simul vt hoc qualecunque monumentum non sinat nostram necessitudinem intermori. Nō me clam est, quàm sit hoc plus quàm leuidensæ munusculum impar magnitudini tuæ, qui cum eruditione rara, tum moribus nō minus integris quàm festiuis, & ornas ornatissimum Theologorum ordinem, & illustrissimam Louaniensium scholam illustras. Verum confidebam fore, vt optimo viro libellum quantumuis pusillum ipsa commendaret utilitas. Bene vale. Lo-

uanij, Anno M.D. XIII.

Cal. Augusti.

LIBEL

LIBELLVS ELE- GANTISSIMVS, QVI INSCRI-

bitur CATO, *de præceptis vite com-*
munis, Eras. Ro. castigatore, &
interprete.

PRÆFATIO, CVM BRE- uissimis præceptis.

VM animaduertem quàm plurimos
homines grauitè errare in via morum,
succurrendum, & consulendum eorum
opinionì fore existimaui, maximè, vt
gloriosè viuerent, & honorem contin-
gerent. Nunc te fili charissime docebo, quo pacto
mores animi tui componas. Igitur præcepta mea
ita legas, vt intelligas. Legere enim, & non intelli-
gere, negligere est.

ΚΑΤΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥ ΓΝΩΜΑΙ

παρχινετιχα δις οιχοι. ας μετήνεγκεν εκ τ
λατίνων φωνής εις την Ελλάδα δια-
λεκτον μάξιμου ο Πλανούδης.

ΑΝΑΠΟΛΗΣΑΣ ἐγὼ κατὰ νῦν ὥς πλείστοι
ἀνθρώπων, τῶν ἡδὲ ὁδῶν παρατρέ-
πονται, συλλεπτέον τε εἶναι, καὶ γνώμην συν-
κτεῖον ὡς ἔστιν ταῖς σφῶν ὑπολήψεσιν, ἵν' ὅτι
μή τις αὖ ἐυδοξίῃ τε βιάσται, καὶ τῆς ἐπιτύ-
χοι. Δεῦρο τοίνυν σε φίλτατε υἱὲ διδασκάλου, τρέ-
πομαι, γὰρ τὰ τοῦ σοφῶς ἡδὲ λόγου μακροῦ. Οὕτω δ'
ὅσον ἀναλεγεσθαι τάςδε τὰς ἐμὰς ἐντολάς, ὥς καὶ συ-

CATONIS

πέναι αὐτῶν. τὸ ὅτι τοὶ ἀναγινώσκουσιν καὶ μὴ γινώσκουσιν, καταγινώσκουσιν ἑστί.

Itaque Deo supplica. Parentes ama.

καὶ δεῖτα θεῷ ἱερῶς λέτρενε. Γονέας ἀγάπα.

Prima pietas est in Deum. Proxima in parentes.

Cognatos cole. τοὺς προσήκοντας τίμα.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo sacrificijs. Amamus parentes, dū observamus et obsequimur. Colimus cognatos officijs & consuetudine vita.

Magistrum metue. τὸν κατ'ἐκκλήτην δέδιθι.

Olim dabatur ingenuis pueris pedagogus, quem venerentur. Hunc magistrū vocat. Et animadvertit verborum proprietatem: Deo supplicandum est, Parentes amandi, Cognati colendi, Magister metuendus: quippe servus plerumq; iuxta veterum consuetudinem.

Datum serua. τὸ πιστευθὲν σοὶ τηρεῖ.

Quod tua creditum est fidei, id serua veluti depositum.

Foro te para.

Σαυτὸν ἱερῶς βουλευτηρίῳ διεξιὼν πᾶρεχε.

Id est, his artibus te exerceas, ut possis in foro versari, hoc est, in causis agendis. Nā hic erat olim primus gradus ad honores summos. Legi in quibusdam vetustissimis codicibus (Foro pare) id est, accommoda te rebus presentibus: quemadmodum dicimus. Vti foro, Cū hoc interpretamento consentit Græcus Planudes, neq; dubium est, quin hac sit germana lectio.

Cum bonis ambula.

ἀγαθοῖς ὁμίλει.

LIBER PRIMVS.

Cum optimis habeto cōsuetudinem. Nam primū talem te indicabunt, cum qualibz conspexerint te cōsuetudinem agere: deinde bonorū cōiūctū reddēris, melior.

Ad consiliū ne accesseris, antequam voceris.
 Μὴ πρότερον εἰς βουλὴν παρέλθης πρὶν ἢ κληθεῖς.
Ne ingeras te ipsum alienis negotijs, sed accersitus accedas.

Mundus esto. Καθάρσιος ἴσθι.
Id est, neq, sordid⁹, neq, luxurios⁹, sed elegāti mūdicie.
Saluta libenter. Ασμένως ἀσπάζου.
Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum benivolentiam, & alit partem.

Maiori cede. Τῷ μείζονι ὑπεξίστασο.
Id est, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.
Id est, noli sauire in eos qui sunt inferiores, sed illis concede nonnihil.

Rem tuam custodi. Τὰ ὑπάρχοντα φρούρει.
Ne profundas temere facultates tuas, ne vel turpiter egeas, vel turpius rem pares.

Verecundiam serua. Τὴν αἰδωὴ φύλαττε.
Id est, serua te incontaminatum ac purum ab inquinamenti libidinum. Castum enim verecundum dicitur. Est autem etatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe. Τῇ ἀκριβείᾳ πρόσσεχε.
Sensus requirit τὴν ἀκριβείαν. Nunc reddit hunc sensum. Sis attentus diligētia. Cura in omni re plurimum valet. Negligentia semper comitē habet infelicitatem.

CATONIS

Libros lege. Τοὺς βιβλίους διέρχου.

Nam ex his cito discitur, quod longo vita usu vix assequi queas.

Quos legeris memento.

Τῶν ἀνεγνώσμενων μὲμνησο.

*Nam quidam onerant se lectione, alia super alia inge-
rentes, neque quicquam insculpunt memoria.*

Familiam cura. Τῆς οἰκίας ἐπιμελῶ.

Domestica negotia tibi curanda sunt, non aliena.

Blandus esto. Ἡπιότα εἶσο.

Id est, comis in congressu.

Irasci ab re noli. Μὴ ὀργίζῃς ἀναίτιος.

*Ne sis morosus. Nam omnino non commoveri, stipitis
est potius, quam hominis.*

Neminem irriseris.

Est enim argumentum arrogantis stultitia. Vel.

Miserum ne irriseris.

Δυσπραγῶντα μὴ χλευάζῃς.

*Sic enim quidam codices habent hoc est. Animi vitia
videri merentur: calamitas misericordiam nocetur po-
tius, quam nasum.*

Mutuum dato.

Cui des videto.

Δάνιον παρέχε.

Σκόπει δ' οὐρ τινι παρέχεις.

*Est quidem aliquando danda pecunia mutuo, sed non
quibuslibet, sed reddituris bona fide, sed digno officio
denique ijs, quibus non graueris & dono dare.*

Iudicio adesto.

Εἰς δίκην προλαβέις πρόει.

*Adsunt advocati: & id olim erat officium praeipuum
in amicos, adesse in iudicijs.*

Con-

LIBER PRIMVS.

Conuiuare raro.

Σπανιότις συμπόσιαζε.

Sapius vocare ad conuiuium, exhaurit substantiam: sapius ire ad conuiuium, sordidum est. At rarius utrunque facere, humanitatis est.

Quod fatis est, dormi.

Τὸ ἀποχρῶν καὶ δευλε.

Hoc est, non ad voluptatem, sed necessitatem natura.

Iusiurandum serua.

Ορῶν τήρει.

Non est temere iurandum: quod autem iuraris praestandum est, nisi scelus sit, quod iuraris.

Vino te tempera.

Ὁ νόσεαυτὲρ κῶρῶνε

Esto moderatus in vino: vel, Abstine à vino. Nam adolescenti dare vinum, est oleum igni addere.

Pugna pro patria.

Μάχεσθαι ὑπὲρ πατρίδος.

Pugnandum est non pro quauis re, sed pro defensione patria. Nam Carum more, mercede pugnare, turpissimum est, et plus quam gladiatorium.

Nil temere credideris.

Μηδὲν πρότερό σοι πισυε.

Id est, ne facilis sis ad credenda quauis quae dicuntur.

Tu te consule.

A teipso pete consilium, qui te tuasque optime nosti. Aut.

Tuto consule.

Ἀσφαλῶς βεβλήσ.

Id est, caue à consilijs periculosis, iuta consilia sequere.

Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge.

Literas disce.

Ἐτάρας φύγε.

Γράμματα μελετᾶν θέλε.

Aetas enim prima studio literarum optimè coërcetur à scortis.

Nil mentiri debes.

Μὴ ψεῖδος εἰς βούλῃς.

A s.

Turpe

C A T O N I S

Turpe in puero ingenue omne mendacium. Planudes legit Velis. pro debes, & magis arridet.

Bonis benefacito. Τοὺς ἀγαθοὺς ἀγαθὸν ποίει. Beneficia nō sunt cōferēda nisi in bonos, alioqui pereūt.

Maledictus ne esto. Κακολογίᾳς ἀφίστασο. Id est, a conuitijs tempera, neq; carpas vitam alicuius.

Estimationem retine. Τὴν ὑπόνοιαν ἔπεχε. Bonam famam tuere, ne perdas: perit enim facile, at non facile sarcietur.

Aequum iudica. Τὰ δίκαια κρίνε. Id est, non ad lucrū aut gratiā, sed ad regulā aequitatis.

Parentes patientia vince. Τοὺς τεκόντας ὑπομονῇ νίκα.

Ferendi sunt parentes etiam iniquiores. Beneficij accepti memor esto.

ἐν ποίῳς ἢς ἔτυχες μνημονεύειν. Nā dati pulchrū est obliuisci. Accepti meminisse decet.

Ad prætorium stato. Τὰ πραιτωρία ἐμφιλοχῶρε.

Multa enim discuntur in agendis causis. Consultus esto. Σύμβουλον ἴσθι.

Id est, calleas scientiam & morem iuris, ut possis amicis opitulari.

Vtere virtute. Ἀρετῇ χρῶ. Non viribus, neque dolo.

Iracundiam tempera. Τὴν ὀργιλότητα κίερα. Ante monuit non esse irascendum sine causa. Nunc admonet iustam etiam iram moderandam esse.

Trocho lude. Ἄλκας fuge.

LIBER PRIMVS.

Σφοδραὶς ἄδουγε,

Κύβωρ ἀπέχου.

Trochus conuenit pueris. Alea infamis erat & apud gentiles, nunc principum Christianorum lusus est: imò quorundam etiam sacerdotum delicia.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

μηδὲν τῇ τῆς ἰσχύος κρείσσει διατρέξῃ.

Tyrannicum enim est, respicere quantum possis, non quantum liceat.

Minorem te non contempseris.

τὸν ἐλάττω μὴ ἀποσυνεαλίσῃς.

Ne fastidias inferiorem te, quod est elati, non cordati.

Aliena concupiscere noli. Coniugem ama.

Ἄλλοτε ὧρ μὴ ἐπιθύμει τῇ οὐνοίκου σέβει.

Eflo contentus tuis. Vt omnium fortunarum sociam.

Liberos erudi.

τὰ φίλτατα παίδευσέ.

Filios castiga, & institue.

Patere legem, quam ipse tuleris.

Φέρε νόμον, ἢ αὐτὸς ἄλλοις ἐπέθηκες.

Quā conditionē præscribis alijs, eadē utere ipse in alios.

Pauca in conuiuio loquere.

βραχέα ἐν συμποσίῳ λάλει.

Ut sit alijs etiam loquendi locus.

Illud stude, quod iustum est. Ο δίκαιον ποιεῖ.

Quod iurpe factu est, id ne adfectes.

Amorem libenter ferto.

ἀσπασίως φιλίαν φέρε.

Odiū omnibus modis fugiendum est. Amor amplectendus: etiam si quis parum dignus est, qui redametur, tamen amari te patere.

DIS-

DISTICHORVM

DE MORIBVS

LIBER I.

Dei cultus praeipuus.

I Deus est animus, nobis vt carmina
dicunt,
Hic tibi praeipue sit pura mente co-
lendus.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Εἰ ὁ θεὸς νόος ἐστίν, ὡς τῶν λογίων τυδέ μεθεβα,
καὶ καρδία νοὶ τόνδε σέβας προβάσσεια πόντων.

Vulgus existimabat Deum placari victimis pecudū, rebusq; corporeis: verum cum Deus ipse sit animus, hoc est, mens, non corpus, & consentaneū est simile gaudere simili, nimirum potissimum colendus est puritate mentis. Quin et hodie vulgus Christianorum corporis: is quibusdam ceremonijs colit Deū, cum gratissimus cultus sit animi pietas. Talis enim adoratores querit pater, qui in spiritu adorent, cum ipse sit spiritus. Nulla gratior pietas diuis, quā si vitam illorum imiteris: hoc est, tolerantiam, mansuetudinem, castimoniam. Atqui hec animi sunt. Animus est Deus. Fac quantum potes à corpore te abducas, et ad illum quantum potes accedas, & gratissimum immolaris sacrificium) Pura mente.) Nā vulgus lotis manibus pedibus ad sacrum accedebat. Tu mentem purga: huius sordes Deum offendunt, qui videt ea, quae sunt in animo, non in corpore. (Si Deus.) Si, hic non dubitantis, est, sed ratiocinantis. (Vt carmina.)

LIBER PRIMVS.

anima.) Virgil. 6. Deum spiritum & mentem vocat.
(Præcipue.) Ut intelligas non damnari cultum corporalem, sed hunc tamen, nempe animi esse Deo gratissimum.

Somnolentia vitanda.

2

Plus vigila semper, nec somno deditus esto:
Nam diuturna quies vitij's alimenta ministrat.

Λγρυπνεῖ τὸ πλεον, μὴ δ' ὑπνοῖς ἐκδοτὸν ἔστω,
μακροῦ γὰρ τ' ἀνάπαυμα τροφὴν παθέεισι χορηγεῖ.

Sensus est, Cum vita vigilia sit, iuxta Plinium, cauendum est, ne maximam vita partem somno perdamus præsertim cum è somnolentia vitia multa nascantur, & corporis & animi.

Cohibenda lingua.

3

Virtutem primam esse puta, compescere linguam.
Proximus ille Deo qui scit ratione tacere.

Πρωτίστων ἀρετῶν ὁ μοι, τὸ γλῶσσαν ἐπισχεῖν.
Ἐσθλὸν δ' οὐτὰ θεὸς τὸν σὺν λόγῳ εἰδότα σιγᾶν.

Prima, id est summa maximaque virtus est, moderari linguam, ne quid temere loquaris. Deus enim, qui sapientissimus est, rarò loquitur, et non nisi necessaria, cum nihil non videat, nihil non intelligat. Itaque proximus est Deo, qui sapienter & animi iudicio nouit tacere.

Sibi ipsi conueniendum.

4

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse,
Conueniet nulli, qui secum dissidet ipse.

μὴ ἀντιμάχῃς σαυτοῦ, μὴ σαυτοῦ ἐναντίῳ εἴης.
ὅς γὰρ ἑαυτοῦ μὴ συμφωνεῖ, πῶς ἑτέροισιν.

Qui secum ipse pugnat, nec sibi constat, hinc cum

alijs

CATONIS

alijs convenire non potest. Hoc est, qui moribus est in-
equalibus, nec ullo certo vitę instituto, is non est apud
ad aliorum consuetudinem.

Nemo temere culpandus. 5

Si vitam inspicias hominum, si denique mores,
Cum culpent alios, nemo sine crimine vivit.

ἢ μὲν ὅτων ἐπίδης βίον, ἢ δὲ καὶ ἡθεα τῶνδε,
οὐδέν' ἀναίτιον εἶσθαι, καὶ μὲν φοιντό πρὸς ἄλλους.

Mortales aliorum notant vitia, sua nemo videt, cum nuls-
lus vitijs caveat, si quis propius vitam ac mores excutiat.

Utilitas divitijs anteponenda. 6

Quæ nocitura tenes, quamvis sint chara, relinque:
Utilitas opibus preponi tempore debet.

Εἰ βλαβερόν κατέχεις τί, καὶ εἰ φιλον ἐπλετο, οἷον
Δεῖ δὲ προκρίνειν τό γε συμφέρον ἐσθ' ὅτε πλούτῃ.

Aliquoties expedit in loco res charissimas abijcere si
periculum adferant, veluti gemmas & aurum, quò vi-
ta sit in tuto: aut voluptates, quo valetudini cōsulamus.

Mores pro tempore mutandi. 7

Constans & lenis, ut res exposulat, esto.

Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

Pro tempore licet alios atq; alios mores sumere, ut mo-
dò gravis sis, modò lenis, hoc est, placidus, ac remissus, p-
re, proq; loco. Vide num legendum sit Lenis, pro Lenis,
quod magis respondet ad Constans: ut sit sensus, Ali-
quando persistendum in sententia, aliquando mutan-
dum consilium pro tempore. Porro versus constabit, si
legas, Constans et lenis, ut res cunque exposulat, esto.
Neque dubitem affirmare banc germanam esse lectio-

nemus

LIBER PRIMVS.

nem: tametsi Planudes priorem sequitur sententiam, quippe qui verterit in hunc modum.

εὐβριθὺς ἔσο κὶ πρᾶν, ὥσπερ τὰ πρᾶγματ' ἀπαίτει,
Id est, seuerus esto ac placidus, prout res postulant.
πρὸς ᾧ τοὺς καιροὺς ὁ σοφὸς μεταβάλλει ἀμέμπτως.

Vxori non semper assentiendum.

8

Nil temerè vxori de seruis crede querenti,
Sæpe etenim mulier, quem coniunx diligit, odit.
μεμφομένης ἀλόχῃ δούλῃς προπετῶς μὴ ἀκούσης.
πολλάκι ᾧ ἢ ῥ' ποσὶς φιλεῖ, συγέει παράκοιτις.

Illud vxoribus ferme peculiare est, ut maritos instigent in seruos. Vnde monet, ne temere fidem habeant, huiusmodi querelis.

Instandum correctioni amici.

9

Cumq; mones aliquem, nec se velit ipse moneri,
Si tibi sit charus, noli desistere coeptis.

εἰ σὺ παραινεῖς μὲν τινι, κείνῳ δ' οὐκ ἐπακούει.

καὶ μὲν ἂν ἐς τὰ μάλιστα φίλης, μὴ ἀφίστατο τ' οὐργου

Non satis est leuiter admonere peccantem amicum, urgendum est, insistendum, ut vel improbitate vincas, si quid erit, quod ad famam illius aut salutem pertineat.

Stulti verbis non vincuntur.

10

Contra verbosos noli contendere verbis,
Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

μὴ ἀνθίστασο, μὴ δ' ἠριθαινε λάλοις ἀδολέσχαις.

ὅτ τι λόγῳ δέδοται πᾶσι, ζύνεσις δ' ὀλιγυίοις.

Si cum cordatis agas, non est opus multis verbis. Si cum stulto, frustra contendis: propterea quod stultitia

οἷον.

verboſiſſima ſit.

Amicus ſibi quiſque primus.

11

Dilige ſic alios, ut ſis tibi charus amicus.

Sic bonus eſto bonis, ne te mala damna ſequatur.

Ὡς ἐτέρους φίλει ὥς καὶ ſαυτὸς φίλτατος εἶν.

Ὡς καλοῖς καλὸς ἰσθ', ὥς μὴ βλαβερόν τι σοὶ ἤξῃ.

Sic amicis utere, ut ipſe ſis proximus. Sic alijs benefac, ne tibi ipſi noceas. In priorē verſu eſt venuſta redditio ſimilium, in Dilige & Amicus: in ſecundo contrariorum, Bonis & Mala.

Rumores ſpargere vetitum.

12

Rumores fuge, ne incipias novus auctor haberi.

Nam nulli tacuiſſe nocet, nocet eſſe locutum.

Θρύλλας φεῦγε, νέε μὴ μυθοπολάσης λόγους.

Οὐδένα μὲν εἴη, τὸ δὲ ἐναντίον ἢ καχε πολλός.

Ne quid in vulgus ſpārſeris: propterea quòd rumor ſapenumero in eius caput recidit, à quo profectus eſt.

Si rumor nihil habet periculi, tamen nihil nocet ſiluiſſe.

Si quid habet, nocet locutum eſſe.

Fides aliena non promittenda.

13

Rem tibi promiſſam, certo promittere noli.

Rara fides ideo, quia multi multa loquuntur.

Στηνὲς τί σοι τίς μὴ σὺ τὸ δ' αὖ ἐτέρω καθυπόσχῃ.

Ἡ πίσις ἀπανία ὅδ' ἀλείσῃ ἀλείσσει λεγ' ὕτῳ.

Noli certò promittere cuiquam, alieni promiſſi fiducia. Quod in te ſitum eſt, id præſtare potes: alienam fidem præſtare non potes. Et vulgus hominum ad pollicendum facilimum, in præſtando ſæpe fallit.

Index quiſq, ſui.

14

Cum

LIBER PRIMVS.

Cum te quis laudat, iudex tuus esse memento.
Plus alijs de te, quam tu tibi credere noli.

Εὐ τὲ τις ἀνείκοσε δικαστὴς ἰοθι σεαυτῶ,
Μὴ δ' ἑτέροις πείθου πλέον ἢ σεαυτῶ περὶ σεαυτῶ.

Ne te ipsum estimaueris aliorum laudatione, sed tua ipsius conscientia. Te ipsum interroga qualis sis, & si animus tibi responderit te longè alium esse, quàm hic aut ille te facit, magis credere debes tibi ipsi, cui notior es, quàm alijs.

Beneficiorum ratio.

15

Officium alterius multis narrare memento:
Atque alijs cum tu benefeceris, ipse fileto.

Εὐ ποίημι ἑτέροις, διεξέρχου πολέεσιν,
Εὐ δὲ σὺ ποιῶντες ἑτέρου, σιγῇ τόδε κεῦθε.

Beneficij accepti meminisse oportet, obliuisci dati. Qui dat beneficium, eius est dissimulare se dedisse, ne commemorando videatur opprobrire. Eius qui accepit, est passim predicare, ne videatur ingratus & inmemor.

Senio bene gesta referenda.

16

Multorum cum facta senex & dicta recenset,
Fac tibi succurrant iuuenis quæ feceris ipse.

ἔργα λέγουσ τε δὴ γῆστον πολλὰ περὶ γῆρας.
τοιαῦτα γὰρ νέεσσι ἔρεσσι: ἔφρα λέγει τὰ σὰ τῆρας.

Senes, qui multa viderunt & audierunt, multorum dicta factaq, solent referre. Sed curandum est, ut ita nos geramus in iuuentute, ut in senectute succurrat nobis non solum quid alij rectè dixerint aut fecerint, verum etiam quid nos ipsi.

R

Suspi

Ne cures, si quis tacito sermone loquatur:

Conscius ipse sibi de se putat omnia dici.

μη μελέτω σοι, ε: τι τις κρύφα κοινολογεί).

Πᾶς ὃ ὑπάρτι & αὐτοῦ περὶ πάνθ' ὑφ' ὧν).

*Cum videris quosdam inter se secretò colloqui, no-
statim suspiceris eos malè de te loqui. Nam id signum
est hominis malè sibi conscij.*

In prosperis de aduersis cogitandum.

Cum fueris felix, quæ sunt aduersa caueto:

Non eodem cursu respondent vltima primis.

Εὐπρόχτῳ σύγε καὶ τ' ἀναντία πάντα φυλάσσε

οὐδ' ἄξι τάγε λόσθια τοῖς προτέροισι σωᾶσθαι

*In rebus secundis ne quid accadat aduersi cauendum
est. Solet enim fortuna sapius verti in diuersum, & la-
sis initijs addere tristem exitum. Ergo cum res secun-
de sunt maxime, tam maxime meditandū est, quo pacto
aduersam fortunam feras: ne, si inexpectata venerit, &
improvisum te oppresserit calamitas, succumbas.*

Mors alterius non speranda.

Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa.

In morte alterius spem tu tibi ponere noli.

ἀμφιβόλου τε καὶ ἀδρανέ & βίου ἅμμι δοθέντ &

εἰς ἑτέρου θανάτῳ μὴ ἐλπίδα σῆμ ποτε δεῖς.

*Legendum est hoc heredipetis, & qui testamentis
inhiant. Fit enim sæpenumero, ut qui mortem alterius
expectabat, prior ipse moriatur, etiamsi iunior aut ro-
bustior fuerit. Nam ipsa hominis vita fragilis et incer-
ta res est, & quoniam casu abruptitur.*

LIBER PRIMVS.

Animus in dono aestimandus.

20

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus :
Accipito placide, plenè & laudare memento.

Εἰ σοὶ δῶρα πένης φίλῳ εὐτελὴ ἐσυχάλιστοι,
δέχυσό τ' ἀσπασίως, καὶ κείνῳ δὴ χάρις ἴχει.

Munera sunt aestimanda non suo precio, sed animo donantis. Ita legimus summos principes aquam manis causa hausitam, & malum oblatum summa cum alacritate, perinde ut maximum munus accepisse. (Accipito placide) alacri vultu, ut ostendas tibi gratum esse. Et plenè, id est, non malignè, sed candidè, ut prae te feras, & ex igno munere te multum debere.

Paupertatis tolerantia.

21

Infantem nudum cum te Natura crearit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.

Τὸ μὲν οὖν ἐπέσει φύσις βρέφῳ ἐπλάσσει ὦτα,
μνῶσθε μοι πένης κρατερῶτατα φόβου ἀείρει.

Cum natura nudos produxerit, satis intelligere possumus, diuitias alienas esse neque secundum hominis naturam. Si membrum perdis, est fortasse quod doleas: aliquid tui decessit. Sin opes auferuntur, aut non contingunt, noli valde cruciari. Siquidem in his, quae verè sunt hominis, nihilo plus habet reges, quam tu pauper. Vis scire quid verè tuum sit? cogita quid habueris, cum nascereris.

Mors non formidanda.

22

Ne timeas illam, quæ vitæ est vltima finis:

Qui mortem metuit, quod viuit perdit id ipsum.

Μὴ τρεμέειν θάνατον, βιοτικὴς πέρας ὕστατον ὄντα.

Ὅς γὰρ τὸνδε δέδοικε, καὶ ὃ γὰρ πᾶρ ἀποβάλλει.

CATONIS

Qui mortem timet, non solum non effugit mortem, sed insuper hoc ipsum vita, quod datur, perdit: nam anxie vivere, non est vivere.

Amicorum ingratitudo fugienda.

23

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus:
Incusare Deum noli, sed te ipse coërce.

Εἰ σοι μισθεὶς, εὖ τὶ παθὼν παρὰ θεῶ, χόρει ἰσχει.
Μὴ σύγε μέμφει μοι θεὸν ἄλλὰ κ' ἄγχε σεαυτὸν.

Nihil est acerbius, quam amicus ingratus. Quod tamen si acciderit, non est imputandum Deo, tanquam illius acciderit culpa. Quin potius te ipsum coërce, ne denuò benefacias ingratīs. Quidam enim si beneficientibus fortuna non respondeat, superos incusant, dicentes eos non habere rationem recte factorum, cum eius acciderit culpa, qui sine delectu contulit beneficium.

Frugalitas.

24

Ne tibi quid desit, quæsis utere parce:
Ut quod est serues, semper tibi deesse putato.

Ὅφρα τι μὴ ἀπανίσσης σέο χρήμασι φειδομένως χρεῶν
Ὅφρα τὰ ὄντα ἢ τηρεῖς ἀεὶ ἀσχνίζεις τὰ νόμιζε.

(Utere parce) id est modice, non profuse: (quæsis) id est, partis. Et ut serues quod habes, semper imaginare tibi deesse, ut semper aliquid addas. Sera autem (ut inquit Hesiodus) in fundo parsimonia est.

Promissio iterata molesta.

25

Quod præstare potes, ne bis promiseris ulli:
Ne sis ventosus, dum vis urbanus haberi.

Πᾶν ὃ δύνη τινὶ δῶναι, μὴ ποτὲ δις καθηκέσχη.
Μὴ τὶ καλὸς ἀπολείπῃ ἐθέλων, ἀνεμῶλιος εἶης.

Quod

LIBER PRIMVS.

Quod non possis efficere, ne semel quidem est promittendum, ne temere facias. Porro quod prestare possis, id iterum atq; iterum promittere iactantia est, non humanitatis. Molestæ est verbosa promissio, molestior exprobratio.

Ars arte deludenda.

26

Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus:

Tu quoque fac simile: sic ars deluditur arte.

Τὸν σαίνοντα λόγοις μὴ δ' ὄντα φίλον κεραιήν. *Καὶ σὺ δὲ γάρ σὺ μοιχα: τέχνη γὰρ τέχνην παίζει.*

Erga eum, qui fucō utitur, tu item contrā utere fucō & iuxta prouerbiū, Cretiza contra Cretensē. Satiū est nonnunquam retinere simulatū amicū, quā reddere apertū inimicū. Id enim fiet, si ostenderis te sentire fucū.

Blandiloquentia suspecta.

27

Noli homines blandos nūpiū sermone probare.

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

μὴ σφόδρα μαλακοῖσι, βροτοὺς ἐπέεσσιν ἐτέρη, *ὅτι καὶ ἱερευτὴς ὄρνιν ἀπατᾷ γλυκὺ μέλι.*

Semper suspecta sit tibi blandiloquentia. Nec astimes homines ex bonis dictis, sed ex benefactis. Insidiatur tibi quisquis, admodum blandus est. Memento sic capi & illici aues, videlicet imitatione vocis. Et assentatione maxima pars hominum capitur, dum adulator sese ad omnes affectus attemperat.

Liberi artibus instruendi.

28

Si tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos

Instrue, quò possint inopem defendere vitam.

CATONIS

Εἰ σοὶ τέκνῳ πεντήκοντι πέλας τάδε τέχναις.
 Τυμνάζειν. βίον ἔφρα πένκτα σχοίειν ἀπάσαι.

Artem, ut habet proverbium, non solum quævis terra, sed quævis etiam alit fortuna. Unde certissimum viaticum est ars: quæ quocunque terrarum venias, defendit ab egestate. At nunc vulgus liberos suos diuitum aut principum ministerijs dedicat, ubi duo simul maxima discant mala, luxum & ocium. Porro, quod hic præcipit pauperibus esse faciendum, id ego suaserim diuitibus quoque, ut liberos suos iubeant artem aliquam discere, unde geminum commodum consequantur. Primum, prima illa ætas artificio occupata, longè paucioribus inficitur vitijs: deinde, si fortuna abstulerit opes, non erit cur vel mendicent, vel ad sordidas aut fædas artes adigantur, puta turpe ministerium, aut militiam.

Res quomodo æstimanda.

29

Quod vile est, charum: quod charum vile putato.
 Sic tibi nec parcus, nec auarus habebis vlli.
 Εἰ τόγε τίμιον εὐτελές, ὥς ὃ καὶ ἔμπαιρ' οἶεν.
 Οὐτ' οὐα φειδῶλης δόξης, ὅν τ' αὖ πλεονέκτης.

Quod vulgus magni facit, tu contemne: quod vulgus negligit, tu magni facito: ita fiet, ut nec tibi sis parcus, audebis enim uti, quæ non magni facis. Neque cuiquam videaris auarus, cum non expetes auide, neque seruabis attentæ, quæ cupiunt illi. Vulgus plurimi facit diuitias, minime facit probitatem & eruditionem. Tu inuerse æstimatione. Res autem cuique tales sunt, qualis est de his opinio. Vulgus lautam putat rem pauperem, aut ridentem: tu contra vilem rem putato, & puta rem esse lautam.

1151

LIBER PRIMVS.

tiſſimam, omnium gallina recens, lactucam, pullum gal-
linaceum. Ita nec tibi videberis sordidus, cum habeas
laeta tuo iudicio, nec aliorum expetes lautitias, quæ tibi
viles sunt.

Culpata non facienda.

30

Quæ culpæ soles, ea tu ne feceris ipse:

Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum.

Πᾶρ ὅσῳ μὲ μπεσθαὶ ἐθῶ ἰσχεῖς, μήποτε ῥέξῃς,

Παιδοτρῖβος ἢ αἰσχῶ ἐλέγχεσθαι πταίντας.

Turpe est committere te, quod doces alios non esse com-
mittendum. Vita turpis abrogat auctoritatem docenti.

Concedenda petenda.

31

Quod iustum est petito, vel quod videatur hone-
stum.

Nam stultum est petere, quod possit iure negari.

Αἰτεῖ αἰτὸ δίκαιον ἢ τὸ δίκαιον καλὸν εἶναι.

Ὡς ἀμαθὲς αἰτεῖν ἢ ὅ ἂν δίκαιον ἀπειτῇ.

Quod inhonestum est, à nemine petendum est, Nullus
enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. At sic:

Quod iniustum est, id est, quod non debetur, iure negari
potest. Ergo non à quouis petas, sed ab eo, cuius officium

est prestare quod petis: neque quiduis, sed quod cum
honestate coniunctum est. Nam id petitur aliquando
ab his, qui non debent.

Nota ignotis non commutanda.

32

Ignotum tibi nolito præponere notis:

Cognita iudicio constant, incognita casu.

Μὴ ποτ' ἀγνώτῃ προτιμότερον γνωστοῖο λογισθῇ.

Τὸν

CATONIS

Τὸν ὅ γινώσκου ἔγνωσ κείνας, τὰ δ' ἄγνωστα τυχερὰ.

Ne facile commutes nota cum ignotis, puta amicum vel rem, vel vitæ genus. Notis enim commodius uteris, de quibus iudicare potes: quæ si bona sunt, rectius uteris, sin mala facilius tolerabis: quandoquidem iuxta Plautum: Nota mala, mala nō sunt. Ignota verò cuiusmodi futura sint, incertū est. Fit autem sæpenumero, ut quæ in expetendo putaris primā, in experiendo repudies.

Dies quisq; supremus putandus.

33

Cum dubia incertis versetur vita periculis:
Pro lucro tibi pone diem quicumque laboras.

Planudes Græcus legit, ἴν certis, ut sint duæ dictiones. Sic enim vertit:

Τοῦ βίης ἀμφιβόλῃ φανεροῖς ἐπὶ τήμασιν ἴντ &.

Πᾶς μοχθῶν πρὸς κέρδι &, κέρδι & ὅτῳ ζῆς κηϛ.

Cum igitur vita per se incerta versetur in periculis incertis, unumqueng vitæ diem in lucro deputa: unusquisque enim dies poterat esse ultimus, et incertū erat, an tibi contingeret. Ergo in tot vitæ periculis quicumq; dies non eripitur, is in lucro est deputandus. (Quicumq; laboras) id est, quicumq; sollicitus es, et angeris huius vitæ malis. Tamen si, ut dixi, non ignoro Planudem secus exposuisse. Sed non est sententia, illum per omnia sequi. Nam mihi magis probatur, ut legamus, ἴν certis, unica dictione, ad hūc modū. Cum vita dubia versetur, id est iactetur, (incertis periculis) id est, casibus: nam pericula hoc minus à nobis vitari possunt, quòd incerta sunt. Vitasti naufragium, non vitasti ruinam: vitasti bellum, incidis in latrones: vitasti pestem, morderis à vipera.

Mille

LIBER PRIMVS.

Mille periculis obnoxia est hominis vita, atque his quidem incertis, & ob id inuitabilibus.

Obsecundandum amicis.

34

Vincere cum possis, interdum cede sodali.

Obsequio quoniam dulces vincuntur amici.

Εσθ' ὅτε νικᾷς οἱ Θ' τ' ἄρ, ἐτ' ἄριστος ὑπάρχει,

Καὶ ᾧ μετρίότητι φίλοι γλυκεροὶ σωέχοντι.

Nihil hoc disticho elegantius fingi potuit. Obsecundandum aliquoties amicis, et de tuo iure concedendum. Siquidem ea facilitas ac morigeratio retinet amicos in amicitia. Contra, quidam dum obstinate rixantur de lana caprina, malunt amicitiam rescindere, quam vlla in re obsequi animo amici.

Amicitia mutua officia

35

Ne dubites, cum magna petas, impendere parua.

His etenim rebus coniungit gratia charos.

Μὴ ὀκνεῖ μεγάλα ἰκτείνω τὰ γε μικρὰ προέσθ.

Ὅτι χάρις φιλέοντας ἐν ἀλλήλοισι σωάπτει.

Amicitia constat officiis mutuis, & iuxta prouerbum, manus manum fricat. Gratiam hic vocat Deam beneuolentia.

Amicitia rixas odit.

36

Litem inferre caue, cum quo tibi gratia iuncta est,

Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Νείκεα τοῖς ἐτάροισι κόμιζεν πάγχυ φυλάσσει.

Μῖσος δ' ᾧ βέβηκεν ὁμοφροσύνη φίλιον δέ.

Cauendum est, ne per inimicitiam lis incidat cum amico; propterea quod ex iurgio resident in animis vestigia quadam, quae beneuolentiam vertant aliquoties

CATONIS

In odium. Et non optimè coire solet semel rescissa concordia. Ergo morositas omnis & asperitas debet abesse ob amicitia.

Castigatio sine ira.

37

Servorum ob culpam, cum te dolor urget in iram, Ipse tibi inoderare, tuis ut parcere possis.

Εἰσε πρὸς ὄργην ἀμπλακίρ δ' μάωρ ὀρθύνας.

Σαυτὸρ μαλθάσας ὡς τῶν οὐκ ἐὼν φείσῃ.

Ne punias servum aut discipulum, quādiu senseris te ira commotum. Peius enim auctor rerum gerendarum ira: sed prius tēperes animo tuo, ut sedata iracūdia vel ignoscas, vel mitius punias. Itā philosophus quidā. Punirē te (inquit servo) ni iratus essem. Et Plato sublato in servum baculo, rogatus quid ageret: Ego, inquit, castigo hunc intemperantem: scipsum significans ira concitum.

Patientia vincere.

38

Quem superare potes, interdum vince ferendo: Maxima enim morum semper patientia virtus.

Ὅν κρατέειν δύνη, ἐσθ' ὅτε καρτερίῃ περιγίγνῃ.

Καρτερίῃ ἢ αἰὲς ἀρετάωρ ἐστὶ μέγιστη.

Maximi animi est cum possis vincere, pati tamen ut vincaris, & negligere aduersarium. Hac virtut. inter mortales non est alia praestantior.

Qua sita sunt conservanda.

39

Conserua potius quae sunt iam parta labore:

Cum labor in damno est, crescit mortalis egestas.

Φρούρει ὅτ' ἰ μάλιστα τὰ πόρ καμάζεις ἐποίησ.

Εν ζῆμιν γὰρ κόματ' ὅ, περιψ' ἐπ' οὐ φέλλει.

Facilius ac tutius est servare, quod tuo labore qua-
situm

LIBER II.

scitum est, quàm sarcire quod profusione diminueris, ad
destruere. Cum enim laboratur integrare, facile defen-
ditur inopia. Verùm laboratur in damno sarciendo, in-
crescit & obruit nos egestas.

Consulendum sibi in primis,

40

Dapsilis interdum notis, charis & amicis,
Cum fueris fœlix semper tibi proximus esto.

Εὐπρεπέων, εὐεργετικὸς μὲν πολλὰν γίγνου,
Σέο φίλοις, αὐτῷ δ' εὐεργετικώτατ' ὅτι.

(Cum tu fœlix) hoc est, laeta fortuna. (Fueris inter-
dum dapsilis) id est, liberalis. (Notis, charis & ami-
cis) notis, ut vicinis: charis, quos diligis: amicis: ut cog-
natis. Semper tibi proximus esto) interdum in illos sis
beneficus, in te semper. Et ita amicis sis amicus, ut ti-
bipsi sis amicissimus.

DISTICHORVM

DE MORIBVS

LIBER. II.

PREFATIO.

Elluris si fortè velis cognoscere
cultus,
Virgilium legito, quòd si mage
nosse laboras,
Herbarum vires, Macer tibi car-
mine dicet.

Si

CATONIS

Si Romana cupis & Punica noscere bella,
 Lucanum quæras, qui Martis prælia dicet.
 Si quid amare libet, vel discere amare legendo,
 Nasonem petito, sin autem cura tibi hæc est,
 Ut sapiens viuas, audi quo discere possis,
 Per quæ semotum vitijs traducitur æuum.
 Ergo ades, & quæ sit sapientia discce legendo.
 Εἰ μὲν γὰρ ποιεῖς ἐτέλεις μαθεῖν πολυκάρπους.
 Ἡσιόδορον μέγιστον κλυτὸν, εἰ δ' αὖ ἐθέλειαι αἰρῆ
 τὰς βοτάνων δωάμενος, Νικανδρὸς τὰς διδάξῃ.
 Εἰ δὲ φευγῶν ποθέεις δανειῶν τε δαῖνας ἀγῶνας,
 Δίξω Σείου Ομηροῦ, ὅς Ἀρετῇ ἄγορεύει.
 Εἰ δ' ἐγὼ βούλει, τῶν ἐγὼ τε τέχνην ἐπιγινῶναι,
 Στείχε Θεόκριτον ἀμφι γυναιμανῆ. εἰ δ' ἔμελει σοι,
 Σὺρ σοφιστῶν, κλύε μοι κεινῶν ἅμα μαθεῖν χρὴ.
 Ὡς ἂν πᾶς βίον παθεῶν διχα πάντα διοικῇ,
 Δεῦρ' ἰθι γυῖον, καὶ τιπτε μέλει σοφικὸν σύγε μνοῦ.

*Hoc est, ex alijs poetis alia licebit cognoscere. Virgi-
 lius in libris Georgicon docet agriculturam. Macer
 tradit vires herbarum: quanquam alius quispiam fuit
 hic Macer, quam is, quem habemus vulgò, ni fallor.
 Lucanus narrat Romanorum ciuilia bella: ubi legen-
 dum arbitror Ciuica, pro Punica. Nihil enim de Pu-
 nicis bellis scripsisse legitur Lucanus. Ouidius tradit ar-
 tem & rationem recte beateq; viuendi cognoscere, hunc
 librum legito. Is te docebit non vulgares artes et nugas,
 sed quopactò vitam exigas semotam, id est, liberam, &
 immunem à vitijs.*

De omnibus bene merendum.

Si potes, ignotis etiam prodesse memento.

Vtilius regno, meritis acquirere amicos.

Εἰ δύνασαι. καὶ ἄλλοις ἑλθὲ ποτὲ γινῶν.

Ὅτε φίλους περὶ σοῦ κέρδιον ἢ βασιλεύειν.

Non solum in amicos oportet esse beneficium, verum ignoti quoque conciliandi sunt, ac devinciendi beneficentia, si modò possis prodesse. Vtilius enim est, quam plurimos amicos parare (meritis) id est, benefactis, quam parare regnum. Regnum enim eripi potest, amici succurrunt eiecto, & firmiores sunt, quos beneficio adiunxeris, quam quos potestate premas.

Arcana non scrutanda.

Mitte arcana Dei, cœlumque inquirere quid sit.

Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia, cura.

Λεῖπε θεῶν μυστήρια, καὶ πόλον ὅς τις ἐρευνᾷ.

Ὅν κ' ἐγὼ γὰρ, καὶ πόδα θνητῶν ἐσθ' οὐ μεριμνᾷ.

Juxta Socratis sententiam, Quæ supra nos, nihil ad nos. Admonet, ut omisso studio naturalis philosophiæ, ea curemus, quæ ad vitam humanam pertinent, hoc est, ad mores componendos, & animum malis purgandum affectibus.

Mortis timor gaudia pellit.

Linque metum leti, nam stultum est tempore in omni.

Dum mortem metuis, amittis gaudia vitæ.

Ἐἴπτε φόβου θανάτου, ἀλόγιστον γὰρ ἀπὸ πάντων

τότ' μοι δειμαίνοντα, βί' ἔτερψεις ἀποβάλλειν.

Eandem sententiam legis in priori lib. Pro Amittis, arbitror legendum. Amittere. Qui mortis metu semper anxius vivit, stultè facit, Primum enim non vitat, id quod

CATONIS

quod timet. Deinde, si quid habet hac vita iucunditas, eam suo vitio perdit.

Iracundia cauenda.

4

Iratus de re incerta contendere noli.

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Οἷος δὲ ὡς περὶ πρᾶγματ' ὁ ἀμφιβόλου μὴ ἐρεῖται.

Οὐμός γ' ὅ πανθινού ἐρεῖται τ' ὁ θεός αὐτῷ.

Pyrrius admonere solitus erat tyrones, ne irascerentur: at multo magis cauere oportet iracundiam eos, qui disputant. Melius enim indicat, qui vacat ira. Contra, ira obstat animi iudicio.

Expendendum ubi opus est.

5

Fac sumptum properè, cum res desiderat ipsa:

Dandum etenim est aliquid, cum tempus postulat aut res.

Equidem opinor promptè legendum, pro properè.

Sumptum, quum necessario faciendus est, libenter & promptè facito, ne videaris grauatim facere. Nam aliquid omnino insumendum est, non passim, sed quoties tempus aut causa postulat, hoc est, in nuptiis, in festis, item in amicos. Planudes longè alium sensum expressit.

Καὶ δαπάναις χρῶ μέλῳι εὖτε τὰ πρᾶγματ' ἔποιτε.

Πρὸς ἢ τὰ πρᾶγματ' αὐτῶν κατὰ δυνάμειν δαδόντας.

Sentit amplius etiam sumptus faciendos, ubi res postulat. Ceterum ad res gerendas non temere insumendum tempus, quod huius sumptus sit preciosissimus.

Fortuna medica tutior.

6

Quod

LIBER II.

Quod nimiū est fugito, paruo gaudere memento.
Tuta mage est puppis, modico quæ flumine fertur
φεῦγε αἰεὶ τὸ ἄχαρ, τὰ δ' ἐμείλιχα καὶ μάλα βούλε,
βαλὼν δ' ποταμῷ ἀκλυσοτέρῃ φέρεται ναῦς.

*Humilis fortuna tutior est, quam excelsa: ut navis
tutior, quæ in paruo est flumine, quam quæ in pelagi flu-
tibus natat.*

Occulta vitia reticenda.

Quod pudeat, socios prudens celare memento:
Ne plures culpent id, quod tibi displicet vni.

*Ne indicaveris amicis, aut ne committas testibus
alijs, cuius te facti pudeat, ne plures reprehendant, si sci-
erint id, quod vni tibi displicet. Si solus tibi conscius
fueris, hoc est, si quid peccas, pecces absque arbitris.
Nec hanc sententiam intellexit Græcus Planudes. Sic
enim vertit:*

Πᾶν ὃ φίλῳ σοῖς ἀσχέτῳ προσεῖπαι μάλα κεῖθε
μὴ μέμψονται σε πλείστοι ὃ σε μόνον ἀνίᾳ.

*Id est, quod amicis tuis probrum sit allaturum, valde
occulta, ne in hoc reprehendant te plurimi, quod te so-
lus cruciat.*

Occulta tandem reuelantur.

Nolo putes prauos homines peccata lucrari:

Temporibus peccata latent, & tempore parent.

μὴ τι βροτῶν ἀλιζοῦς δοκεῖ ἀμπακιδῶ ἀπένανθ' ἑ
πρὸς χαῖρόν δ' ἔλθῃ, χαῖρ' αὖ φανερόν.

*Ne putes nocentes lucrari, hoc est, impunè auferre
sua peccata. Latent quidem sed ad tempus: postea pa-
rent, id est, manifestantur. Tempus enim & celat &*

aperit

aperit omnia. Parent, autem dictum est pro apparente.

Imbecillitas virtute compensatur

9

Corporis exigui vires contemnere noli.

Consilio pollet, cui vim natura negavit.

Σώματ' οὐδ' ἀνδρῶν δυνάμει μὴ θύς παρὰ Φαῦλου
βδλῆ ὅδ' κρατ' εἰ ἐσθ' ὅτε τὴν φύσιν ἐἴατο ἀκιδνόν

Noli contemnere inimicum, licet sit pusillo corpore.

Nam saepe quod corporis viribus detractum est, natura addidit ingenij viribus. Quamquam hac sententia latius patet, nempe hominem non esse aestimandum propter roboremque corporis, sed animo potius.

Cedendum potiori ad tempus.

10

Quem scieris non esse parem tibi, tempore cede.

Victorem à victo superari saepe videmus.

Οἱ νοέεις σεό μείονα, τῷ δ' ἐν καιρῷ ὑπείκει.

Πολλάκι ὅδ' κρείσσων πρὸς χείρον ἦν τῶν ὑπέσθ.

Si senseris tibi rem esse cū potentiore, cede ad tempus, & sine penes illum esse victoriam. Nam incidit sapienti viro opportunitas, ut mutatis vicibus rerū vincat, qui dictus fuerat: & superior sit, qui fuerit inferior. Conuenit cum illo. Vir fugiens & denuo pugnabit. Quidam stulta pertinacia statim aut vincere volūt, aut peßndari

Rixandum cum familiaribus non esse.

11

Aduersus notum noli contendere verbis.

Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

μὴ νίκη μίδ' ἀρτιλέγει δέλε σοῖσις ἑταίροις.

ἐκ τῶν δ' αὖ μύθων ὅδ' ἐπὶ μέγα πολλάκις αὖξῃ.

Ut antè legisti, contra verbosos non esse contendendum verbis: ita cū familiaribus rixandum nō est: quod

sum-

LIBER II.

summa discordia soleat nasci ex verbulis lenissimis,

Fortuna non quaerenda sorte.

12

Quid Deus intendat, noli perquirere sorte:

Quid statuatur de te, sine te deliberat ipse.

Nec hanc sententiam recte vertit Planudes. Vertit enim ad hunc modum:

κληρόσι μὴ ἰχνεύε, τί βούλεται οὐδὲ τὸ θεῶν,

οὔτι γὰρ ὤρισε σὺ περὶ καὶ σέο νόσφι τελέσσει.

Quamquam pro κληρόσι suspicor legendum κλήροισι. Et tamen aliud est perficere, aliud deliberare, aut statuere. Verus autem sensus hic est: Ne sortilegijs, ac magicis artibus inquiras, quid de te futura sit: Quandoquidem id Deus sciri non vult. Neque enim te in consilium adhibet, cum aliquid decernit de te. Quod si te vellet id scire, nimirum accerferet te in consilium.

Luxus odium generat.

13

Inuidiam nimio cultu vitare memento.

Quæ si non lædit, tamen hanc sufferre molestum est.

Et hanc sententiam non recte vertit Planudes. Sic enim reddidit:

Βασιλικὴν φυλακὴν πάσῃ τῇ μάλιστα φυλάσσοι.

Ἡκίμ μὴ βλάβῃ τὴν σε, φέρει γὰρ μερὲς ἐν βαρύνει.

Planudes enim (Nimio cultu) vertit Maximo studio.

Porro germanus sensus sit habet: Ne nimio splendore strepitusque, vitæ cōflaueris tibi hominum odium: qui tamen si non possint te ledere, tamen molestum est, vivere obnoxium odio multorum. At per se incundum est, omnibus esse charum, etiam si nihil utilitatis inde capias.

Quamquam hic ablativus Nimio cultu, non refertur ad

verbum Vitare, sed ad Inuidiam, ut subandias Confla-
tum, aut Ex nimio cultu.

Animus non deponendus ob iniquum iudicium. 14

Esto animo forti, cum sis damnatus inique.

Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.

Καρτερόφρου ἔσω κέρ' ἀδικῶς σὺ πέσι κρείοιρ ἥλως,
οὐκ εἰς μακρὰν ὃ γέλοσαι, νικᾷρ τις ἀθέσμως.

*Ne abicias animum, si aduersarius vicit te prater
ius. Nec enim diu exultabit, sed quod perperam pronū-
ciavit index, id Deus re iudicabit.*

Reconciliatis lis non refricanda. 15

Litis præteritæ noli maledicta referre:

Post inimicitias iram meminisse, malorum est.

Οἰχομένης ἐρίδι & μὴ λοισορίας ἀνεῖ ἔγκης
Σκοιοῦ ὃ μεμνῆσθαι μνηθμοῖο μετ' ἔχθραυ.

*Post reditum in gratiam, non oportet litis antea actæ
conuitia refricare: sed obliuisci superiorum iniuriarum,
Finita enim simultate, debet & irarum esse finis: secus
autem facere, malorū est. Græcè vocant μνηστιαχῆσαι.
verbo videlicet infami, præteritorum malorum memo-
riam.*

Te ipsum neq, lauda, neq, culpa. 16

Nec te collaudes, nec te culpaueris ipse:

Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Μὴ τε σεαυτὲρ ἐπαινέει, μὴ τ' αὐθις φέρε. καὶ ὃ
τὸτ' ἀνόητοι δ' ἔρσι κενὶ τοῖς δ' ἔζα τὰ ῥά αἰ

*Te ipsum nec vituperes, nec laudes: utrumque enim
videtur adfectantis inanem gloriam. Nam & qui se
vituperat, ob id facere videtur, ut refellatur ab alijs, et
diuersa audiat.*

Par-

LIBER II.

Parsimonia.

17

Vtere quæsitis modicè, cum sumptus abundat.
Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

ΕΣΤ' ἀνὸς λαµα μιν, χρεὼ χρεµασι σοῖς ὀλιγος ᾶς.

Βαίῳ δ' ὅτε χρεὼν ἔσται, μακρὴ πεπορισµένου ἔρρε.

*Ser. in fundo parsimonia. Dum adhuc multū super-
est, incipe parcius uti. Citius enim effluunt parva, quàm
colliguntur.*

Supercilium nonnunquam deponendum.

18

Insipiens esto, cum tempus postulat; aut res:

Stulticiam simulare loco, prudentia summa est.

Αφρω γίγνις, ὥς τε τ' περ ἔγχεαι ἢ ὁ κλεῖρος ἀπαιτεῖ.

Αφροσύνη γάρ π' ἔστι πλάττειν, ἅκεν ἐστὶ φρόνους.

Aliquando ponendum est supercilium, & remittenda seueritas, ut in conuiujs, in lusu, deponenda persona sapientis, sumenda stulti, præsertim inter stultos: at ita, ut stultum agas, non ut stultus fias. Summa enim prudentia est, seruire tempori. (Loco) id est, cum est opportunum. Ita Terentius. In loco vero Laudo.

Neq, prodigus, neq, auarus.

19

Luxuriam fugito, simul & vitare memento:

Crimen auaritiæ: nam sunt contraria famæ.

Φεύγε ἀσωτίην καὶ σμικρολ' γού κηκότητα.

Αἱ δὲ δ' ἀντίπαλοι φήμης ἀγαθῶς τελέθουσι.

Pugnant inter se Luxus & Auaritia: nam alterum est profusi, alterū sordidi: utrunq, vitium inxtà fugiendum est, utpote quod fœdam pariat famam. Siquidē q, nimium parci sunt, audiunt κωμικοί, id est, crimini sectores, & συκαμέριζε, id est, siccos d. nide, similiæque.

C A T O N I S

Qui luxu sua profundunt, nepotes & lurcones appellantur.

Loquaci parum credendum.

20

Noli tu quædam referenti credere semper,
Exigua est tribuenda fides, qui multa loquuntur.

Μὴ πίσειε ἀεὶ ἄλλ' ὅταν γυγέλοντι σοὶ ἄτ' ἴα

Τῆρ' πίσιν δ' ὀλίγη νέμε, πλείω πλείω λεγόντων.

Non statim fides habenda ijs, qui semper aliquid novi rumoris adferunt, de ijs aliorum factis nutiant aliquid.

Parum enim credendum ijs, qui multa loquuntur: propterea, quod huic vitio vanitas soleat esse admixta.

Ebrius vinum non accuset.

21

Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli:
Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibentis.

Ἡλίτες οἶνω σφαλόμενοι, μὴ σαυτὲρ ἀθόου.

Πλημελὴς τις ὅποτε γλεύκου, τοῦ ὃ πικνύει

Vulgus ita solet excusare sua peccata, Vinum in causa fuit, bene potius hoc dixi. Verum tibi ipsi imputa, non vino, quod tuo vitio noxium fuit, non suo.

Amicis consilia credenda.

22

Consilium arcanum tacito committe sodali.

Corporis auxilium medico committe fideli.

Βέλῃ κοίνου ἀπόρρητου γνῶσις ἔχε μύθῳ,

Πισῷ δ' ἢ τρὶς πίσειε χρὸς θεράπειν.

In rebus arcanis & tacendis caue ne quemuis consulas, sed eum duntaxat, cuius fidem in tacendo perspectam habeas, ne non solum non opituletur, sed ledat etiam & infamet. Neque enim corporis vitia, cuius aperis, sed medico nota fidei, qui celet, & succurras.

Sine

LIBER II.

Successus malorum ne te offendat.

23

Successus indignos noli tu ferre moleste:
Indulget fortuna malis, vt lædere possit.

Μὴ φέρε μοι βχρέως ἐικμαρίας ἀκολάσων.

Εὐμενέει γὰρ τοῖς τύχῃ, ὅφρα κακῶσαι σχοῖν.

In hoc versu multi laborant. Quidam, s, elidunt in Successus. Verum tu si tollas Tu, dictionem planè hic superuacua, nihil supererit scrupuli. Ne te cruciet prosperitas, quæ nonnunquam contingit indignis: non enim illis fauet fortuna, sed insidiatur, & illicit, vt postea grauius ladat.

Futuros casus prouidendos.

24

Prospice qui veniunt hos casus esse ferendos:
Nam læuius lædit, quicquid præuideris antè.

Πρόβλεπε μοίραυ ἐπερχομένην, ἵνα τὴν εὖ ὑπομείνῃς.
Κοι φότερον γὰρ λυπῶι, πᾶν ὃ προείδομεν ἤξευ.

Quicquid accidere potest homini, id antequam accidat, tecum meditare, vt ne subitum sit, si acciderit.

Minus enim cruciant mala, quæ nō accidunt inopinātī.

Animus in aduersis spe fouendus.

25

Rebus in aduersis animum submittere noli.

Spem retine, spes vna hominē nec morte relinquit.

Μὴ κατὰ πῶτ' ἀπογινώσχωρ ἐμδιωπραγίῃσιν.

Ἀλλ' ἔχου ἐλπίδος οὐδ' ἐνὶ πότμῳ ἀνδραὶς ἐώσης.

Cum fortuna sauit, sustine te ipsum animi fortitudinē, ac serua rebus secundis, nec abijcias spem, quæ sola nec morientem relinquit, quamdiu enim anima est, spes est. Et in pyxide Pandora sola spes in labro hæsit. Item Quidius: Vincere spe vidi, qui moriturus erat.

C 3

Oppor-

Opportunitas cum contingit, tenenda.

26

Rem tibi quam noscīs aptam, dimittere noli.

Fronte capillata, post est occasio calua.

Πᾶν ὅ σέαυτ' ἐπεσφροῦ οἰδίας, μή τι παρέλθῃς.

ὅτ' ἰ μέτωπα κομῶντα, μετ' οὐ πολὺ τέτμε φάλακριν.

Quoties fortuna offert commoditatem aliquam, quæ tibi sit apta, statim arripe. Nam occasio frontem habet capillatam, ut ea parte teneri possit: verum si semel se vertent, ab occipitis calua est, ut iam apprehendi nequeat: hoc est, opportunitas cum contingit, teneri potest: non redit autem cum volēs, si neglexeris. Hic admonendum illud quod Græci fingunt de Deo Cero, de quo nos copiosè in prouerbis.

Futura ex præteritis colligenda.

27

Quod sequitur spectata, quodq̃ imminet antevideto

Illum imitare Deum, qui partem spectat utrâque.

Δέξσο μοι τάτ' ἐόντα, τοιτ' ἐσόμεν' ὕπερον αὐτίς:

Ζηλώρ ἐρ' τούτω θεῶν, ὅς δύο ταῦτα διοκίβει.

Ex præteritis futura collige. Ex præteritis bene secusue gestis consilium cape, quo pacto futuris occurras: exemplo Jani Dei Romani, quem bifrontem fingeat antiquitas, quod oporteat prudentem virum πρὸσθερ καὶ ὀπίσσω, id est, à fronte & à tergo (ut inquit Homerus) habere oculos. Illud autem sequitur nos quod præterijt, & à tergo est.

Vitæ ratio habenda.

28

Fortior ut valeas, inter cūm parcior esto.

Pauca voluptati debentur, plura saluti.

ἔσθ' ὅτε γίγνῃς καὶ ὀλιγαρχίης ὅφρ' ὑγιαίνῃς.

Παῦσα

LIBER II.

Παύρεα τρυφήν γε δίδου, τοῦ δ' ἐυεπτείν γε τὰ πλεῖστα,

*Vita rationem moderare magis ex salutis, ac bonae
valetudinis ratione, quam voluptatis. Non enim in
morbo tantum oportet ab intemperantia cauere, verum
etiam cum recte valemus, parcius vitendum est rebus
omnibus, nepe somno potu, cibo, venere, lusu, ne in mor-
bum incidamus. Et nonnihil dandum est voluptati,
multo plus tamen salutis: quae perditur, percont simul &
voluptates omnes.*

Multitudini cedendum.

29

Iudicium populi nunquam contempseris vnus,
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Μὴ ψίφου δὲ ἰσχυροῦ μόνω τὰ τ' ἐξελύγῃς,

μήποτε οὐκ ἀρῶς τις τῶ πολλοῖς ἀντίχ' ἰσχύει.

*Nam optima placent multitudini: tamen sapi-
entis est, non pugnare solum aduersus vniuersos. Nam
frustrā sapit, qui solus sapit, cum omnibus desipere vi-
deatur.*

Valetudo curanda.

30

Sit tibi praecipue, quod primum est, cura salutis:
Tempora ne culpes, cum sis tibi causa doloris.

Εσοῦ σοι μελελῶν τῶ πρώτῃ φροντίς ὑγείας,

καὶ μὴ καιροῦς αἰτίῳ ἢ σοι ἔσο' ἐπέλθῃ.

*Ante omni bona valetudinis rationē habe, ne si tua
intemperantia in morbum incideris, postea pudore reijcias
culpā in caeli insalubritatē, aut loci, sicuti vulgus solet.
Nā plerique morbi nobis accidunt ex intemperantia vite.*

Somnia non obseruanda.

31

Somnia ne cures, nam mens humana quod optat,

C 4

Cum

CATONIS

Cum vigilat, sperans, per somnum cernit id ipsum
 Πίπτει ἐνύπνια. νῆς μερόπων ὅδ' αἰβούλει' αἰεὶ,
 Εὐχάσων τ' ἐλπίζει, καὶ ἐν ὕπνοισι θεῶν.

*Quidam anxie observant sua somnia, & ex his de fu-
 turis aslimant: cum somnia dormientium nascentur
 ex affectibus vigilantium, neque significant quid sit e-
 venturum, sed quod aliquando cogitaueris, dormienti
 representent.*

DISTICHORVM

DE MORIBVS,
 LIBER III.

PRÆFATIO.

Oc quicunq; velis carmen cognosce-
 re lector,
 Hæc præcepta feres, quæ sunt gratif-
 sima vitæ.

Intrne præceptis animum, nec discere cesses:
 Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.
 Commoda multa feres: sin autem spreueris illud,
 Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

BIBΛION TPITON.

Ὡς δὴ ταῦτ' ἔπεια ξυνετὰς ποθείεις ἀναγνῶναι,
 τὰς δ' ὑποθημιούνας μετὰρ, ὅφελ' ἔβας ἔσθας
 Σὺρ εὐθιμζε διδασμασι νῶν, καὶ μήποτε παύσης,
 Εἰκὼν ὅδ' ἀθανάτου βί' ἄμμορ' ἄρ' διδασχόων.

LIBER III.

Ενθαυ δὲ πολὺ κέρδι ὁ ἀπορίσαι, εἴδ' ὁ ἀμελίσεις,
οὐκ ἐμὲ τὸν γράψαντα, σε κατὰ δ' ἐξαδικίᾳς.

*Hoc est proæmij loco. Absq, ratione bene viuendi
vita non est vita, sed simulacrum mortis. Hoc carmen
utilissima vitæ præcepta tradit, si studeas agnoscere: sin
spreueris, te ipsum contempseris, non scriptorem: siqui-
dem tua res agitur, non illius.*

Recte agendo aliorum linguam ne timeas

1

Cum rectè viuas, ne cures verba malorum.

Arbitrij nostri non est quid quisque loquatur.

Ορθῶς ζῶν, μύθον μὴ ἐπιστρέφου ἀφρονεόντων.

Οὐδὲ γὰρ ἡμέτερον διεξευνῶν μῦθον ἐκείνου

*Si malè de te loquuntur mali, cum tu nihil facias ma-
li, esto contentus conscientia rectè factorum: nam in te
situm est, ut bene agas, non est in te situm, quomodo
de te loquatur hic aut ille.*

Amici crimen celandum.

2

Productus testis, saluo tamen antè f adore,

Quantumcunque potes celato crimen amici.

Κληθεὶς μάρτυς, σωζομένης πρότερον σέο τιμῆς,

ὅσον ἐνέσι κάλυψον ἀμαρτὰ δα σοῖο φίλοι.

*Si ceteris testis in crimine amici, celabis pro virili
maleficium illius: ita tamen, ut ipse non ledas famam
tuam: & tantum silentij dabis amicitiae, quantum pa-
tietur & fama tua, & testimonij religio.*

Blandiloquentia suspecta.

3

Sermones blandos blæsoq, cauere memento.

Simplicitas veri sana est, fraus ficta loquendi.

Μύθος μελιχίους τε καὶ ἀμυλίου πεφύλαξο.

CATONIS

ΝΗΜΕΡΤΗΣ ΑΠΛΩΤΗΣ ΑΡΧΙΔΗ, ΔΟΛΙΗ Δ' Η ΕΠΑΧΤΗ.

Veritatis simplex est oratio: insidiosus est blandiloquentia. proinde suspecta semper esse debet prudentibus.

Ignava vita fugienda.

4

Segnitiam fugito, quæ vitæ ignavia fertur.

Nam cum animus languet, cōsumit inertia corpus

ΝΩΘΕ ΙΗΥ ΦΥΓΕ, ΑΕΥΙΗΥ ΤΟΥ ΚΩΛΕΥΣ ΖΕΥ.

ΙΟΥΧΥΣ ΑΔΕΥΕΘ. Ψ ΧΑΥΡΑΟΙΣ ΧΕ ΑΤΗΚΕΙ

Ignavia & ociosa vita fugienda est. Nam torpor animi, corpori, quoq, situm & languorem adducit. Animi exercitatio corporis quoq, valetudini confert.

Animus fessus relaxandus.

5

Interpone tuis interdum gaudia curis.

Vt possis animo quemuis sufferre laborem.

ΕΘΘ' ΟΤΕ ΠΑΡΑΒΟΛΑΟΛΗΥ ΦΡΟΝΤΙΣΙ Μ.ΥΝΙ ΕΤΕΡΛΕΙΣ.

ΟΦΡΑ ΦΕΡΕΥ ΔΥΜΩΣ ΦΙΛΘ. ΟΥΝΕΥΑ ΞΥ ΠΟΝΟΥ ΙΟΧΗ.

Animus serijs negotijs fatigatus, aliquando relaxandus est honestis ac moderatis voluptatibus. ut redintegratis viribus ad ferēdos labores sufficiat. Nam, Quod caret alterna requie, durabile non est.

Malo animo neminem reprehendas.

6

Alterius dictum aut factum ne carpsieris vnquam:
Exemplo simili ne te derideat alter.

ΜΗΤΕ ΛΟΓΟΥ, ΜΗΤ' ΕΡΥΧ ΕΠΙΔΡΕΞΙ ΕΤΕΡΟΙΟ.

ΜΗ ΤΩ ΣΩ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙ ΑΓΜΑ ΣΕ ΤΙΣ ΑΥΔΙ ΥΕΛΑΟΤΗ.

Quod in alios feceris, hos in te fiet ab alijs. Si libenter reprehendas, aliorum facta dictane, tuo exemplo & alijs in te videntur.

Hæreditas augenda.

7

Quæ

LIBER III.

Quæ tibi fors dederit tabulis suprema notato.

Augendo serua, ne sis quem fama loquatur.

Κληροῦ ἐν ἔσχῃς παρ' ἑσέως. ἐπὶ ἑσέως μοι τὴν ἄκρην

καὶ μὴ ἀέξω φρούρει μὲν καὶ ἄλλος ἐπακούης.

Quod tibi obuenit ex testamento tuorum, id serua, ne
fias vulgò fabula. (Quæ fors suprema) id est, hereditas.

(dederit tibi notato) id est, scripta tabulis testamenta-

rijs, vel (notata) id est, scripta tabulis, ea (augendo serua)

id est, ita serua, ut augeas etiā, vulgus enim multa dice-

re solet in νεοπλούτης, id est, in nouas nactus diuitias.

Senectus sit munifica.

8

Cum tibi diuitiæ superant in fine senectæ:

Munificus facito viuas, non parcus amicis.

Ἦν ἄφενος τοὶ πλεῖστοι καὶ ποῦ γήραος οὐδ' ὦ.

Συμερόλογον μὴ ἰδὲ φίλοις ὅπως οὐδ' ὦ.

Est vitium hoc senibus peculiare, ut quò propius ac-

cedunt ad mortem, hoc sint contractiores. (Superant)

id est, supersunt & abundant. (in fine senectæ) id est,

in extrema senectute, quàm decrepitam vocant. Tum

igitur dones, sed amicis, qui te foucant obsequijs.

Verba attendenda, non os loquentis.

9

Vtile consilium dominus ne despice serui:

Nullius sensum, si prodest, tempseris vnquam.

Ὁφελίμου θερ' ἐπόντος βουλὴν μὴ παρ' ἑλθῆς.

Μὴ δ' ἐτέρω τινὸς γνώμην εἰς ὑμῶν εἶς.

Propter auctoris humilitatem non est contemnenda

salubris sententia. Nec spectandum est quis dicat, sed

quid dicatur.

Præsenti utendum fortuna.

10

Rebus

C A T O N I S

Rebus & in censu, si non est quod fuit antè:
Fac viuas contentus eo, quod tempora præbent.

Εἰ μὴ χρήματά σοι καὶ κτήματα ὡς πάρεστιν,
Ζῆσον τοῖς δ' ἀγαπῶν, ἃ γέως σοι ὁ καιρὸς ὑπάρχει.

Diminuta fortuna tua, non est utendum eodem splendore, quo prius: sed cōtentus eris eo genere vite, quod præsens fortuna tibi præbet. Et quod adest, boni consules.

Vxor spe dotis non ducenda.

11

Vxorem fuge ne ducas sub nomine dotis,
Nec retinere velis, si cœperit esse molesta.

Μὴ ποτε κεριδιὴν ἀλοχοῦ ἀγάγῃς Δὲ φέρνῃ.
Ὡς μὴ ἀνάγκῃ σῆς κατέχειρ ἐπαχθῇ: πρὸς ἑαῶν.

(Fuge) id est, caue, ne ducas uxorem, sub nomine dotis causa. Et si duxeris dotatam, ne dotis respectu eam retineas, si tibi gravis sit, sed contempta dote repudies. Quanquam id apud Christianos nō habet locum.

Alieno sapere exemplo.

12

Multorum disce exemplo, quæ facta sequaris,
Quæ fugias: vita est nobis aliena magistra.

Τῶ πολλῶν παραδείγματι μὲν ταῦτε τιπτεγε ῥέξεις,
ἠφ' οὗ βίῳ τῷ τῷ δὲ διδάσκαλῳ ἄμμι.

Qui suis discunt periculis quid expediat, magna mercede discunt: sapiens ex aliorum vita sumi viuendi cōsiliū. Hoc illi infamiam constituit, cauebo ne quid simile faciam. Hoc illi bene cessit, imitabor.

Nihil ultra vires.

13

Quod potes, id tentes: operis ne pondere pressus
Succumbat labor, & frustra tentata relinquo.

Τοῖς δυνατοῖς ἐπιχείρει, μὴ πρὸς τοῖς δὲ πλεονέχουσιν.

Μορ

LIBER III.

μα λίδιου πρὸς τὴν τοῦ ἔργου χαμάτισιν ἀπὸ τῶν
Primus expende vires tuas, quàm aggrediare negoti-
um, ne postea victus difficultate, turpiter relinquant
quod temere suscepisti.

Consentire videtur qui tacet.

14

Quod nosti haud recte factum, nolito tacere:
 ἴ. εἰ videare malos imitari velle tacendo.

μη σιγᾷ τὸ πρὸς ἔγνωσ οὐκ ὀρθῶς διαπραχθῆναι,
 μη σιωπῶντος ζηλῶν δόξης, τὰ τοιαῦτα σιωπᾷν.

Noli dissimulare, si quid videris nō rectè fieri: videbe-
ris enim probare, cūm siles. Silentium enim aliquādo con-
sensus esse videtur. Rigor favore temperandus

15

Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato:

Ipsæ etiam leges cupiunt, ut iure regantur.

ἰασθεο συμμαχίην κριταῖς πρὸς θεοῦ δικαιοσύνης:

καὶ οἱ νόμοι ποθέουσι δικὴν διεξάγειν.

Si premeris iniqua lege, hoc est, dura & inhumana,
confugas ad iudicis equitatem. Non enim hoc est con-
tra leges, sed ex mēte legum, ut ad equitatem redigantur,
& temperentur. Iniqua lex est, cūm summo iure con-
tenditur: veluti si pauper in vincula conijciatur, quod
non aliat patrem, cūm lex dicat, Liberi parentas aliant,
aut vinciuntur. Aliquando lex durior est, ut terreat. In
his iudex, hoc est, prator, aut princeps potest succurrere.

Feras, quæ tua culpa pateris.

16

Quod merito pateris, patienter ferre memento.

Cumq; reus tibi sis, ipsum te iudice damna.

ἢ τι δικαίως πάσχης κατεργασθῆναι φέρε θυμῷ.

καὶ σωτῆρα πλάττας, σωτῆρα οὐ τίνε δικαιοσύνην.

77

CATONIS

Incommodum: quod tua culpa, tibi accidit, non imputabis alij, quàm tibi: et cum tibi sis cōsciū, damna te ipsum, tuiq̃, iudex esto. & ea te pœna dignum existimato.

Multa legenda, sed cum iudicio.

17

Multa legas facito, perlectis perlege multa. Nam miranda canunt, sed non credenda poëtæ.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΑΝΥ ΜΕΤΕΡΧΕΟ ΠΟΛΙΑ. ΜΕΤΕΡΧΕΟ ΠΛΕΙΣΤΑ.

ΠΟΙΗΤΑΙ ΔΑΥΜΑΣΑ Ψ. ΑΜ' ΟΥ ΤΙΣΑ ΛΕΥΣΕΙ

Multa quidem legas, sed cum iudicio. Nec enim omnia vera sunt quæ legis apud poëtis. Fortassis pro Perlege, legendum est Perline, hoc est, dele, & corrige, etiam si Plineus vertit μετέρχεο.

Modeste in conuiuio loquendum.

18

Inter conuiuas fac sis sermone modestus.

Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

ΣΥΣΙΤΑ ΜΕΤΑΡΟΙΣ ΚΑΙ ΜΕΡΙΘ ΛΟΓΟΡΙΑΤΙ.

ΜΗ ΚΟΒΑΛΘ ΔΙΟΞΕ, ΟΤΙ ΚΑΘΗΤΟ ΕΜΠΛΗ ΕΦΕΙΛΕΙΣ.

In foro locus est eloquentiæ, in cubiculo silentij, in conuiuijs alternis ac moderatis sermonibus uti conuenit, ijsq̃ venustis & amœnis. Quidam dum humanitatem affectant, loquacitate molesti sunt reliquis conuiuijs, quibus non relinquunt loquendi spatium.

Facundia vxorum non formidanda.

19

Coniugis iratæ noli tu verba timere:

Nam lachrymis struit insidias, dū foemina plorat.

ΣΥΣ ΔΕΥΙΣ ΟΜΕΝΗΣ ΑΛΟΧΟΣ ΜΗ ΔΕΙΔΙΣΙ ΦΩΝΟΣ.

ΤΙΜΟΨ ΔΟΙ ΤΕΥΧΕΙ ΕΝΕΔΡΑ ΥΙΩΝ ΔΤΕΝΛΑ' ΕΙ

Vxores lachrymas habent in promptu, his expugnant viros. Admonet igitur, ne quid cōmoneamur huiusmo-

di

di lachrymis: fingunt enim eas saepenumero, quò viros suos fallant: velut cum simulant se commoneri Zelotypia, ut suum adulterium d. simulent: aut iratas se fingunt ei, quem afflictissimè amat. Pro Noli tu, legendum arbitror, Nolito.

Quæsitis utendum, non abutendum. 29

Vtere quæsitis, sed ne videaris abuti.

Qui sua consumunt, cum deest, aliena sequuntur.

Χρῶ σοῖς χεῖμασι, καὶ μὴ ἀπλῆως τοῖς ἑκαταχρῶ. ἄνισα μὲν δαπανηθέντων, τὰ ξείνων ματεύσεις.

Vtere quæ parasti, non abutere, ne profusis bonis tuis, cogaris vel impudenter rogare aliena, vel serviliter ex alieno vivere, vel periculose furari aliena.

Mors non formidanda. 21

Fac tibi proponas mortem non esse timendam:

Quæ bona si non est, finis tamen illa malorum est.

Ἀσφάλισαι τὸν ἥτορ. μὴ ταρβέειν. πότε θάνατος.

Ὅς καὶ μὴ καλὸς ἔστω, πλὴν τῶν γε κακῶν τέλος ἐστὶ.

Mors vel ob hoc timenda non est, quod finis est omnium huius vite malorum.

Uxor proba si loquax, ferenda. 22

Vxoris linguam, si frugi est, ferre memento.

Namque malum est, nil velle, pati, nec posse tacere,

In amicis leuiuscula quadam vitia ferenda sunt, si alioqui probi fuerint: velut in uxore, si paulò sit loquacior, aut lingue procaciores, ferendum est. si alioqui pudica est, & frugi, hoc est, suo fungens officio: maxime, quòd lingua morbus ei sexui peculiaris est. Malus est is, qui nihil vitij ferre potest in alijs præsertim cum res facilis sit

*sit tacere. Sic enim vxor desinet obgannire, si nihil re-
spondeas: quemadmodum solitus est Socrates.*

Pietas erga parentes.

22

*Dilige non agra charos pietate parentes:
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.*
 ΜΗ ΨΥΧΕΙ ΣΟΦΥΗ ΣΟΥΣ ΑΜΦΑΥΟΠΑΖΕ ΤΟΙΚΗΑΣ.
 ΜΗ ΤΕΡΕΙ ΜΗ ΠΡΟΟΙΚΕΣ ΕΘΕΛΩΝ ΑΡΕΣΣΑΙ ΓΕΝΕΤΗΕΙ.

*Pietas, amor, & cultus est erga parentes, patriam,
Deum & si quis loco parentū est. Quidam veluti legi-
bus coacti colunt parentes, non ex animo. (Dilige pa-
rētes charos pietate non agra) id est, non coacta, neq. gra-
tiam, sed promptē & alacriter. Et si quid inciderit
dissidiū inter parentes, ita alteri obsequaris, ut alterum
non offendas: sed pietas tua careat omni molestia.*

DISTICHORVM

DE MORIBVS

LIBER. IIIL.

PRÆFATIO.

*Ecuram quicunque cupis traducere vi-
tam,*

*Nec vitijs hærrere animum, quæ mori-
bus obsunt:*

*Hæc præcepta tibi semper relegenda memento,
Inuenies aliquid, in quo te vtare magistro.*

BIB.

LIBER IIII.

BIBLION TETARTON.

Ασφαλὲς ζωὴν ὅστις διαγένη ἔρου ἰσχύας,
καὶ παθέωρ ἀμύγες φρεσὶν κέαρ ὀλεσιθύμωρ
τὰς ὁ παρὰ πράσιος ἀναγιώσκοις ἴσαι ἄραι,
Διὸς γὰρ τι παρ' αὐταῖς, ἴσθ' προσέχειν σε ἄνωγα.

Et hoc proœmium est quarti libri. Si vis esse liber ab omnibus vitijs, & nullius mali cōscius vivere, hac semper habeas præ manibus. In quibus inuenies, in quo te ipso magistro possis uti: hoc est, ut ipse regas ac modereris vitam tuam, adiutus his præceptis.

Diuitiarum contemptus.

DEspice diuitias, si vis animo esse beatus:
Quas qui suspiciunt, mendicant semper avari.
Πλούτου ὑπερφρόνει ἢ ἐθέλεις εἰσιθεῖν,
οὐ ἐελδόμενος τυτάρων ἀπὸ ἀπαιτῆ.

Non inbet abdicere diuitias, sed non magni facere. Etenim qui has suspiciunt, hoc est, mirantur ac magni faciunt, dum non audent uti quæ possident, & semper aliquid accumulanti, semper mendicant, hoc est, egeni sunt.

Vivere ad naturam optimam.

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt.
Si contentus eo fueris, quod postulat usus.
Τ' ἀγαθὰ τῆς φύσεως ἀνὰ ἅμ' ποτέ σοι ἐπιλείψας.
ἢ ἀγαθῶς κείνοις ἐς ἅπερ χρεῖς κατεπέιγας.

*Si meritis sumptus usu, hoc est, necessitate, non ambitione, neque voluptate, nunquam tibi deerunt commo-
ditates naturæ, quæ paucis contenta est, cum cupiditates
immoderatum desiderant.*

C A T O N I S .

Res ratione gerenda.

Cum sis incautus, nec rem ratione gubernes:
Noli fortunam, quæ non est, dicere cæcam.

Ἡ ὁφθαλμὸς ἐὼν, ἀλόγως τὰ σὰ πάντα διοικῇς.
μή τι τύχη λέγε τυφλήν· μὲν τοῦ περὶ εἶδός σου.

Si res malè tibi succedunt tuapte negligentia, ne conferas culpam in fortunam, ut illam cæcam appelles, cuncta tu ipse magis parum prospexeris. Potest accipi bisariam (quæ non est) id est, quæ nulla est. Pingunt enim mortales hanc Deam, cum nulla sit. Aut (quæ non est) subaudi cæcā.

Amor pecunie ad usum.

Dilige denarium, sed parce dilige formam.

Quam nemo sanctus, nec honestus captat habere.

Ἀργυρίου χρεῖ, ἀργυρίου φιλήν· ὁ δ' ἀπόλειπε.

Ἡ οὐδὲς σοφὸς, οὐδὲς τίμιος ἡγάσεται ἀνὴρ.

Amare pecuniam ad usum, prudentis est: amare, ut forma pascas oculos, avari ac dementis. Denarium volunt omnes formam soli mali captant.

In valetudine ne opibus parcas.

Cum fueris locuplex, corpus curare memento:

Aeger diues habet nummos, sed non habet ipsum.

Ἀφαιδὲς γεγονὼς οὐκ ἔστι σοφὸς ἢ χρεὶα τίσει.

ὁλβίου ἔχειν ἀέω· ὁ δὲ πλοῦσις οὐχὶ καὶ αὐτοῦ.

Cum agitur de corporis valetudine, ne tum parcas diuitiis tuis. Etenim qui morbo non succurrit, ne minuat pecuniam: is habet quidem nummos, at seipsum non habet, cum malè valeat. Multum est esse fallacis, quam seipsum: et illis frui, quam seipso. Fortasse pro

Sed

Sed, legendum Se.

Castigatio paterna ferenda.

6

Verbera cum tuleris discens aliquando magistri:

Fer patris imperium, cum verbis exit in iram.

Πληγὰς ἐστὶν ὅτε μυστοῦλοιο φέρω πατρὸς χειρὸς.

τλῆθι καὶ ἐμπερικμηὰ χολωμένοιο τοῦ κτ.

Uapalaſti puer à Præceptore, cum disceres literas, multo magis ferre conuenit, cum pater te verbis obiurgat. Tulisti literatoris tyrannidem multo ſeniores, ſeras & patris imperium, qui etiam cum irascitur, tamen à verberibus temperat.

Certa & utilia agenda.

7

Res age quæ profunt: rursus vitare memento,

In quibus error inest, nec spes est certa laboris.

Πράττει τὰ ἀφελίμα, προσεχᾶς ὃ φύλασσε ἐκείνα,

Ὅς τις ἐμφοβόλῃ πέλει ἢ τὸ κέρλεος ἐλπίς.

De quibus dubites, ea ne feceris. Age illa, ex quibus certa speratur utilitas. Rursus, in quibus falli posses, & incertum est profuturumne sint, an nocitura, ab ijs abſtineas.

Libenter donandum.

8

Quod donare potes, gratis concede roganti:

Nam recte feciſſe bonis, in parte lucrorum est.

Πᾶρ ὃ δύνῃ δῶναι χάρις αἰτίζοντι χαρίζου.

τοὺς ἀγαθοὺς εὖ ῥέζαι, ἐμμέρι ἔπλετο κέρλεος.

Donat libenter, ſi quid potes: Nam lucrum eſt, non damnum quod contuleris in bonos: & beneficium dando accepit, qui digno dedit. Redit enim cum fœnore, quod probò viro benefeceris.

Suspicio ſtatim expedienda.

9

D 2

Quod

CATONIS

Quod tibi suspectum est, cōfestim discute quid sit
Namq; solent primo, quæ sunt neglecta nocere.

Πᾶν ὅτις ὑποπτόμενος σοι, ταχέως ἀποδείξ.

Ὅτι φιλεῖ τὰ πάρε' ὀλιγορθεύοντα λυμάνειν.

*Quæ suspicionem habent mali, ea noli negligere: sed
statim examina & require cuiusmodi sint: nam inijs
facile medeberis, si quid mali sit: a neglecta crescunt,
ac maxime ledunt postea. Veluti si suspicaberis ami-
cum alieniore esse in te animo, noli negligere quid sibi
velit, sed excute unde hoc natum sit: & si quid est, sta-
tim occurre nascenti malo.*

Venus abſtinentia cohibenda.

10

Cū te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica est.

Ἡ ἀκόλας ὀρεξις ἐνοχλοῖ σε κυθείης.

Μὴ θέλῃς χρεῦεσθαι λαιμῷ γαστρός ἐταίρῳ.

*Cave ne duplices morbum tuum: unus enim utcumque
fertur, duo simul ferri non possunt. Amare, damnosa res
damnosa gula: quod si pariter utroq; laboras malo, su-
perest, ut mox ad egestatē redigaris. Gulam vocat stu-
diū exquisitorū ciborū, eamq; dicit ventris amicā, quod
per eam venter saginatur, res & fama decrescit.*

Homo malus, fera pessima.

11

Cū tibi proponas animalia cuncta timere:
Unum hominem tibi præcipio plus esse timendū.

Ἡ προκένται θηρία πάντ' ἔσχει δι' ἀδείμου

Ἐκέλομαι τρομέειν σε τοῦ ἀνθρώπου περὶ πάντων.

*Cum tua sponte putes omnes feras esse timendas, meo
præcepto unum animal maxime timebis, nempe homi-*

nem.

LIBER IIII.

*pen. Nam nulla bellua magis homini nocet, quam
homo homini.*

Sapientia fortitudini praefenda.

12

*Cum tibi praeualide fuerint in corpore vires,
Fac sapias, sic tu poteris vir fortis haberi.*

*Εἰ σθένος ἐυπάλαμος σέο τὸν χρεῖα συμπεριφράττει,
Σπεῦδε καὶ ἐνφρονέειν, ὥς γὰρ δόξεις ἀνδρείος.*

*Si natura dedit vires corporis, non statim vir fortis
eris, nisi adiunxeris ingenij vim, hoc est, sapientiam, qua
corporis robore recte utaris.*

Amicus cordis medicus.

13

*Auxilium à notis petito, si fortè laboras:
Nec quisquam melior medicus, quàm fidus amicus.*

Συμμαχίῃ παρὰ γνῶσιν αἰτεῖν εἶποτε κάμνεις.

Πιστὸν τὸ φιλεῖν ἰκτὴρ προφερέσερος οὐδείς.

*Corporis morbos aperi medico, animi morbos aperi
fideli amico. Ille pharmacis sanat, hic verbis. Aliter:
Si quid morbi inciderit, magis amicum accerere, quàm
medicum.*

Sacrificium spiritus contribulatus.

14

*Quum sis ipse nocens, moritur cur victima pro te?
Stultitia est, in ortho alterius sperare salutem.*

Εἰ σὺ πταίεις, τί θνήσκεις ἐκεῖ τὸ θυμὸς,

Ἀφραδὲς εἰρήνην ἔχου ἔλπεσθαι σωθῆναι.

*Veteres credebant expiari scelus commissum macta-
ta pecude, quæ nihil commiserat: & pro alieno peccata
innocens dabat pœnas, cum is, qui peccauit, petens ma-
ctari debuerit, quàm victima. Stultè autem sperabant
alienam mortem sibi saluti fore: cum sua quæque*

CATONIS

mala de suo dependere oporteat.

Amicus ex moribus delegendus.

Cum tibi vel socium, vel fidum quæris amicum,
Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

Εὐ τὸν ἑταίρου, ἢ δὲν πῖσου φίλου ὡς φίλε διζῶ.

Οὐχὶ τὸ χυμὸν παρ' οὐδ' ἴχθυος ἔστιν ἡ τῶ.

*Amicus, quem velis adiungere, non aestimandus est cen-
su, sed ex moribus. Idem oportet fieri in uxoriibus.*

Avaritia vitanda.

Vtere quæsitis opibus, fuge nomen avari.

Quid tibi diuitiæ profunt, si pauper abundas?

Χρὴ τοῖς κεκοιμητοῖς, κῆρυς αὐτομαθεῖν.

Τίτ' ὄφελ' ὅτι πλοῦτος, εἰ πλεονεξίᾳ ἐπαίτῃ.

*Frustra parasti diuitias, si parvis uti non audeas, &
inter magnas opes viuis inops, nihil enim refert habe-
re, si quæ habes, nihil plus tibi profunt, quam ea, quæ
non habes.*

Voluptas inimica fame.

Si famam seruare cupis, dum viuis, honestam:

Fac fugias animo, quæ sunt mala gaudia vitæ.

Τίμωρ, εἰ δ' ἄλλω θέλῃς βίωσιν προφυλάττειν.

Ἀπευθὼς φυγεῖν κακοῦ καὶ κακὰς τὰς βίοντες.

*Si cupis honestam tuam famam, noli imare volupta-
tes inhonestas, nempe gule, libidinis, & similibus.*

Senem etiam delirum ne irriseris.

Cum sapias animo, noli irridere senectam:

Nam quicumque senex, sensus puerilis in illo est.

Ἀρτιφροὺς τελευτῶν ἴσῃ μὴ χλεῖαζε νεοταῖς.

Πάντες γὰρ πολλοῖς παιδῶν φρενες εἰσι νεογνῶν.

Cum

LIBER IIII.

Cum per aetatem vigeat ingenium tuum & animi vis
noli deridere senectutem, quae minus animo valcat. Des
sperat enim omnis senex, & ad puerilem stultitiam re-
dit. Aetatis igitur vitium ferendum, non ridendum est.

Opes fluxae, ars perpetua.

19

Disce aliquid: nam cum subito fortuna recedit,
Ars remanet, vitamque homini non deserit unquam.

Καὶ τέχνη μάστιγι τύχης τροχῶν ἀπιδύσσης,
Τέχνη μὲν αἰεὶ, καὶ μερόπων βίου οὐκ ἀπολείπει.

Opes saepe numero subito fortuna eripit homini, ve-
luti incendio, furtio, bello, naufragio: verum ars eripi no-
potest. Hac itaque certissima possessio est, quae semper ac
ubique te possit alere.

Mores ex verbis cogniti.

20

Perspice cuncta tacitus quid quisque loquatur.
Sermo hominum mores & celat, & indicat idem.

Φρὸν πᾶντα σιωπῇ τι τε λέγουσιν εἰκασί
ἢ ἔξ τῶ μερόπων γήμωνι λόγος, ἢ ἔξ καλύπτει.

Nulla res magis arguit & aperit vitam & ingenium
hominis, quam illius oratio, hoc est certissimum animi
speculum. Igitur si vis hominem cuiusmodi sit cognos-
cere, perpende tecum qualis sit illius oratio. Sermo in-
dicat mores hominis, si loquatur ex animo, & celat idem,
si vel taceas, vel dissimulantes loquaris.

Ars usu iuvanda.

21

Exerce studium, quamvis perceperis artem:
Ut cura ingenium, sic & manus adiuvat usum.

Ἀσκεῖς ἢ τέχνη, καὶ περ τῆς δ' ἐμμελετησῶς,
ὡς μελέτη τῶ νῶταῖς χερσὶν ἐθισμὸς ἀεργεί.

CATONIS

*Ut enauescunt disciplina nisi exercitatione cōfirmetur,
sic artificium opere confirmandum erit, ne excidat.*

Vita contemptus.

22

Multum ne cures venturi tempora fati:

Non timet is mortem, qui scit contemnere vitam.

μήποτ' ἐπερχομένης ὥρης ἐμπόζω πότμου.

οὐτὲ δειδιῶ οἱ τοῦ ἔς οἱ δε βίου διαπαιζέω.

Si vis liber esse à metu mortis, discе utrum non magnificere. Et quemadmodum eleganter docet Arist.
nullius rei iucunda fruitio est, nisi quam aliquo modo contempseris.

Discendum, & docendum.

23

Disce, & à doctis: indoctos ipse doceto:

Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

μάνθανε πρῶτα, πρὸς εὐλότος, αὐτὸ δὲ σέφιζ' ἀδιδάκτους.

τῶν ἀγαθῶν διὰ τοῦ δόσιμου τελέθει τὸ διδασκαλεῖν.

Disce non à quouis, sed ab his, qui possunt docere.

Rursum, quod ab alijs didiceris, id alijs impartis. Vilius enim rerum scientia non est premenda, sed per manus tradenda.

Bibendi ratio.

24

Hoc bibe quod possis, si tu vis viuere sanus:

Morbi causa mali est homini, quandoq; voluptas.

τόισου πινὼσθαι δύνῃ, ἢ ἐβλήης ὑγιαίνειν.

πάσῃ δ' οὐρ ἀπατάλλω δεινῆς νόσῳ ἐσμ' ἀφορμή.

No biberis supra vires. Brevis enim illa bibendi voluptas saepenumero conciliat homini molestum & diuturnum morbum.

Ne

Ne damnes quod probaueris.

29

Laudaris quodcunque palam, quodcunque probaris.
Hoc vide, ne rursus leuitatis crimine damnes.

Αἰνέεις ἀμφοτέρῳ τι, καὶ ὡς καλὸν δοκιμάσεις.

Ἀθροὺς μὴ τὸτ' αὖ πάλιν εὐκολίᾳ κατὰ μέμψιν.

*Lenis & inconstans videberis, si quod aliquando co-
tam multis laudaris, idem postea dānes. Quod si muta-
sti sententiam fac sileas. Fortasse pro vide, legendum
est Fuge. (Crimine) id est, suspitione, & cum vi-
superio.*

Circumspectus in utraq, fortuna.

26

Tranquillis rebus quæ sunt aduersa caueto.

Rursus in aduersis melius sperate memento.

Εἰς εὐκαιρίᾳ τ' ἀπαντ' ἅπαντα φυλάσσει.

Εμπάλιν δυσπραγέων τὰ κρείττονα προσδόχοι ἤξει.

*Ne securus sis, cum fortuna tranquilla est, sed tempe-
statem caue. Rursum cum fortuna leuit, animum su-
stine spe melioris fortuna, qua successura sit. In secundis
rebus timenda sunt aduersa, ne sis superbus. In aduersis
speranda sunt latiora, ne deficiat animo.*

Studio crescit sapientia.

23

Discere ne cesses: cura sapientia crescit.

Rara datur longo prudentia temporis usu.

Μάθηθαι μὴ ἀγνοῦν μελέτη σοφίᾳ, ὅς ἂν εἴη.

Καὶ μάθηται τριβόλιν ἐλπίσιν οὐκ ἐπὶ πείρῳ.

*Iuxta Solonis sententiam, oportet senescere semper ad
liquid addiscentis. Nā (rara) hoc est, singulari & ex-
imia prudentia, contingit (longo usu, id est, diutina ex-
perientia et atis. Quanquam mihi magis probatur hic*

Ut sit sensus: Sæpe discere studio crescit sapientia. Nā pauci sunt, qui prudentes evadunt experientiarum, vel quia paucis contingit diu vivere, vel quia complures stultitiam non exiunt hac via. Certissima ad sapientiam via est doctrina.

Parce laudandum. 28

Parce laudato: nam quem tu sæpe probaris.

Una dies qualis fuerit monstrabit amicus.

Αὐτὸς περὶ τοῦ αὐτοῦ, ὅτι πολλοὶ καὶ πολλὰ λέγουσιν, καὶ οὐκ ἔστιν ἡ ἀλήθεια.

Ἡμεῖς ἐν ἐμφυσις τοῖς τοῖς τῆς φίλης.

Ne laudes amicum effusus, cum non feceris periculum: siquidem ille sæpius abs te laudatus, una aliquo die declarabit alium fuisse se, quam tu predicaris.

Discere ne pudeat. 29

Ne pudeat quæ nescieris te velle doceri.

Scire aliquid laus est, pudor est nescire velle.

Ἄλλοι οὐκ ἔχουσιν ταῦτα μὲν, ἀλλὰ οὐκ ἔχουσιν τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερά.

Ἄλλοι οὐκ ἔχουσιν τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἀλλὰ οὐκ ἔχουσιν τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερά.

Quidam stulti quodam pudore malunt semper nescire, quam semel discere, ut non scire pulchrum sit, & pudendum nihil velle discere: ergo honestum velle.

Rebus utendum ad sobrietatem. 30

Cum Venere & Buecholis est, & nimis voluptas,

Quod lautum est animo cōplere, sed fuge lites.

Εὐφροσύνη καὶ ἐπιθυμία βαρύνει τὴν ψυχὴν, καὶ οὐκ ἔστιν ἡ ἀλήθεια.

Ὁμοίως καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ ἀλήθεια.

Surripe quod inest boni: fuge quod addendum est mali. Exultat potatio, discutit curæ, utere hac commoditate: sed rursus ebrietas incitat ad irrogia, hoc caue.

Item

LIBER III.

quem Venus delectat, sed habet sua iurgia. Ama igitur absq; dissidijs.

Tristibus & tacitis non fidendum. 31

Demissos animo, ac tacitos vitare memento.

Qua flumen placidum est, forsan latet altius vnda.

Τὸν ὄντα μάλ' ἀκούει καὶ ἡ θαλάσσης πεφίλητο.

Εὐκλειδης παρὰ μὲς τῶ ἀντιστάχα βίνθεα κεύθει.

Tristes ac tacitos vita: videntur enim aliquid magni
mali moliri: quemadmodum cauendum est flumen ea

parte, qua tranquillum est: nam illud profundissimum

esse solet, Ita Caesar magis metuebat Brutum & Casti-

um, pallidos ac tacitos quam Antonium ebrios.

Sors forti conferenda. 32

Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum,

Alterius spectata, quo sus discrimine peior.

Εὐτ' ἄν τι πῶς ἄν ἀχθῇ χαλεπῶς φιλῶ ἄνθρωπος

Ελέγχομαι ἐς ἄλλας διωπραγίας, πόσους ἔπαυσα τοῦ ἔργου.

Quatuordecim de re tua fortis, confer. cum enim a libidine

fortunam, & videbis terribilo peiorem, hoc est, infelicio-

Wiederum die gleiche Frage ist oben zu beantworten.

His nonnullis nihil agendum, und. an. 1793

Quod potes id tenta, nam latus capere refraus imp

Utius est multo, quam veluti tendere in altum.

Τοις ἀρχαίοις ἐπὶ χερσὶ ἀπ' ἐαδ' ὅν ἐστι μαῖς

Θίνα βίβλος περὶ τῆς λαΐας ἐν ἡμῶν ἀρχαῖς

Accredere tutamoris, quam magna Tutius emi:

into a nigare iuxta littus, et remanere, quoniam a R.

lis periclitari in sanctibus. Nec enim omnibus fas est

venti fortuna.

Cum

This is a scan of a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are some faint smudges and shadows, particularly towards the right edge, suggesting it might be part of a bound notebook or folder. The left edge shows a slight shadow, possibly from a binding.

Cum iusto iniquè non contendendum. 34

Contra hominem iustum prauè contendere noli:
Semper enim Deus iniustas vlciscitur iras.

ΑΥΤΙΟΥ ΑΝΘΩΔΙ ΔΙΚΑΙΩ ΜΗ ΦΛΑΥΡΩΣ ΠΟΤ' ΕΡΙΑΣΗΣ,
ΤΑΙΣ ΑΔΙΚΑΙΣ ΟΡΥΑΙΣ ΨΔ ΑΜΥΝΕ) ΙΦΙ Ψ ΘΕΙΟΥ.

Noli prauè, hoc est, malitiose, & data opera, ac per-
uerse contendere cum homine iusto. Nam Deus nun-
quam hoc relinquit inultum.

Fortuna utraq, eque ferenda. 35

Ereptis opibus noli gaudere inœrendo,
Sed gaude potius tibi si contingat habere.

ΤΥΜΝΩΘΗΣ ΤΨΙ ΣΩ) ΜΗ ΑΜΑ, ΜΗ Δ' ΟΛΟΦΥΡΕΣ.
ΧΑΙΡΕ) ΜΑΛΛΟΝ ΕΠΙ ΣΥΝΕΒΗ ΣΟΙ ΕΧΕΙ ΑΠΟΛΕΑΣΑΙ.

Si diuitia contingunt, gaude: si erepta fuerint, noli
te cruciare, sed tunc utere philosophia. Neq, enim tan-
tum boni habent, ut sit admodum dolendum, si perierint
neq, rursus tantum mali, ut non sint libenter accipiendæ,
si forte contigerint. Constat carmen esse deprauatum.
Arbitror legendum, Noli mœrere querendo. Planudes
videtur hoc sensisse, Ereptas opes ne deplores, sed gaude
potius habuisse te, quod perderes. Sed dubium non est,
quin à Planude scriptum fuerit ἀπολῦσαι, pro ἀπο-
λέας. Porro querendo, non est à quero, sed à queror
deponenti verbo: pro quo Planudes vertit ολοφύρεας.
Hic casus erit exemplo, nonnunquam e duobus codici-
bus deprauatis restitui veram lectionē: Deinde quan-
toperò expediat, auctorum monumenta non uni lingua
fuisse conscripta.

Ab amico quid ferendum. 36

LIBER III.

Est iactura gravis, quæ sunt amittere damnis.
Sunt quædam, quæ ferre decet patienter amicum.

Εἰ μὲν ἄλγος ἐπαχθὲς, ἃ ἕως κέκνηται ἀπεβάλλειν.

Εμπὴς δ' εἰς ἡμᾶς ἃ τὸν φρονέοντα φέρειν ἐπέοικεν.

Si verbulo ladat amicus, ferendum est. At damna rerum nemo potest a quo animo ferre. In his igitur cavendum, ne ladamus amicum.

Tempori non confidendum.

37

Tempora longa tibi noli promittere vitæ.

Quocumq; ingrederis sequitur mors, corporis umbra.

Μὴ μακροὺς σαυτῷ καιροὺς βίῃ τ' καὶ θυπὶσιν.

Ὡς σκία σώματι τῷ, μόρος ἑσπερῷ ἢ πόρ' ἀφίξει.

Nemo potest sibi longanimitatem promittere, quum mors hominem quocumq; eat nō aliter insequatur, quātm umbra corpus. Fortasse legendum, Corpus ut umbra. Nam sic reddedit Planudes.

Deus quibus placandus.

38

Thure Deum placa, vitulum sine crescat aratro.

Ne credas placare Deum, dum cæde litatur.

Ἰλάσκου θυέαςι θεῶν, λίπε μόσχου ἀρότρα.

Μὴ δὲ μὴ εὐμενέει δοκεῖ αἵματι καὶ σφαγίοισι.

Non gaudet Deus morte pecudum, ergo thure litandum est illi, hoc est, re innocua, & minimi sumptus. At hodie plerique Christianorum, licet apud hos sublatum sit mos immolandi pecudes, tamen Deum ac dios sibi tantum non devinctos esse putant, si eis gemmas, aurum, argentum, serica suspenderit, vel ostentanda tantum, vel in luxum paucorum vertenda, immemores, hæc semper à sanctis fuisse contempta, & si forte obtigerunt in

egen-

egentium usus fuisse effusa.

A potentioribus laesus dissimula. 39

Cede locum laesus fortunæ, cede potenti:

Cedere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Δὸς τόπῳ ἡγορέῃσι τύχης, καὶ ὑπὸ μέλει καὶ κατὰ δέξιν.

Ἡγεῖσθ' ὅς τις λυμῆναι, σχοῖν καὶ ποτὶ ὀνῆναι.

Qui rem habet cum proceribus, quoniam prodesse possunt in multis, necesse est, ut aliquando inisset iniurias, id est, tacitus ferat. Cadunt enim aliquando potentiores, & tyrannidem exercent. His igitur prudens illis debet cedere, ut postea par illos suis prodesse possit. Nam si resistens reddiderit eos hostes, nec sibi, nec suis prodesse poterit.

Castiga te ipsum. 40

Cum quid peccaris, castiga te ipse subinde.

Vulnera dum fanas, dolor est medicina doloris.

Εἰ ποῦ ἁμαρτήσης, πάλιν εὖ σὺ σαυτὸν ἔπειτα

τραύματα. ὃ δὲ δεινὰ πένθος, ἄλγος, ἄλγος ἀκείται.

Ubi senseris te alicubi peccasse, statim pœnas sumito de te ipso, & noli tibi ignoscere: te ipsum obiurga, tibi ipsi laboris aliquid indicito. Nam ut in sanandis vulneribus dolor dolore sanatur: siquidem ne doleat vulnus, infundis acria, quæ mordent: sic ista reprehensio, tametsi amara est, tamen medetur vitio animi.

Amicus mutatus non vituperandus. 41

Damnaris nunquam post longum tempus amicū,

Mutavit mores, sed pignora prima memento.

Μή ποτε πολυχρονίῳ φίλου φίλῳ ἀπείδῃ.

Ἡ δὲ ἀκείνος ἁμείβε· σὺ μνάεο τῇ πρὶν οἰκίῳ.

LIBER IIII.

Si is, cum quo tibi fuit diutina consuetudo fortè mutatis moribus alius esse cœpit, hoc debes tribuere veteri necessitudini, ne vituperes eum, etiam si non est dignus, qui ametur.

Beneficiorum collatio attendenda.

42

Gratior officijs quo sis mage, charior esto:
Ne nomen subeas, quod dicitur officiperda.

Ἰσθ' ἐν πρῶτασιν χερσὶν ἵνα φίλτερος εἴης,
καὶ μὴ φᾶσί σε τ' ἀσχεῖς ὀλετῆρας κάκισον.

Ut sis charius omnibus, esto gratus (officijs.) id est, beneficij & benemeritis. Inuisum enim apud omnes est nomen officiperda. Sic enim vocant eum, in quem collocatum officium perditur. Nihil enim tam perit, atque id quod confertur in ingratum.

Suspicionem tolle.

43

Suspectus caueas, ne sis miser omnibus horis:
Nam timidus & suspectus aptissima mors est.

φράσσο μὴ ποθ' ὑποπτός ἐσθ' αἰεὶ ἀθλιός εἰς,
δειλός γ' ἔσθ' καὶ ὑπόπτεις λωϊτὸς μέρος ἡ ζωῆς.

Qui sibi fingit periculum, is nunquam nō miser vivit.
Nihil igitur huic aptius, quàm mors: quandoquidem non potest incunde vivere. Suspectus, hic accipit actine pro suspicioso.

Humanitas erga servos.

44

Cum fueris servos proprios increatus in usus,
Et famulos dicas, homines tamen esse memento.

Ἡρῶν ὡς αὐτῶν δμῶας πρὸς θεράπειαν,
σφῆς τε καλέεις δούλους, καὶ αἰθερώπους ὄντας ἐπίσω.

Sic utere servis tuis, licet emptitijs, ut memineris ho-

mines

CATONIS

minas esse, non pecudes. Quod empti sunt, fortuna fuit:
quod homines sunt, in hoc tibi sunt pares.

Occasionem rei commoda ne pratermittas. 48

Quàm primùm rapienda tibi est occasio prima,
Ne rursus quæras, quæ iam neglexeris antè.

Ἀρπάζου αἰὶ λα λῶθι μὲν τὴν πρωτὶς ὥς ἐπιδῶν.
μὴ ὃ δίκαιε παλινδρόμῃ ὥς πέρους ἐξαθείλας αἰ.

Occasio, quam antè dixit frontem habere capillatam
statim est arripienda: ne si se subduxerit, frustra quæ-
ras postea, quæ prius contempseras.

Non latandum de repentino obitu. 49

Morte repentina noli gaudere malorum.
Fœlices obcunt, quorum sine crimine vita est.

Si mali subito moriantur, dolendum magis est quàm
gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorū, quo-
rū mors fœlix est. Vel sic, ut vertit Planudes, tamen si ma-
lus auctor. Si videris malos subito tolli, noli gaudere. Cō-
tingit idem bonis et innocētibus, ut intelligas hoc casu
accidere, non vindicta numinis. Versus ipsius ascribam.
μὴ ἐπιχαίρει κακῶν. θανάτῳ φίλος ἐξαπινάχαις.
ὅτι καὶ ἐσθλοὶ θνήσκουσιν ὥς μὲν βίος ἀμυροῦς ἀίσχους.

Hæc indicavi, non ut insecer Planudem, sed ut no-
bis Græci vicissim ignoscant, sicubi labimur in pere-
grina lingua.

P. super simulatum vitæ amicum. 49

Quum coniunx tibi sit, nec res, & fama labore:
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Πτωχὸς ἐὼν καὶ ἔχω κάλλει πλούτου ἀκοίτην,
πλάττω μὲν φίλον κακὸν ἐχθρὸν πάγχυ φυλάσσω.

LIBER IIII.

Si pauper habueris uxorem, quæ laboret fama, hoc est, de qua homines malè loquantur: (ducas) id est, existimes nomen amici vitandum esse, utpote inimicum fama tuæ: videberis enim proflituere uxorem hoc pre-
textu: & hoc nomine diuites pauperum uxores captāt. Ita propemodum Planudes, tametsi potest & alius esse sensus, nimirum hic: Si tibi sit uxor re satis lauta, fama q̄ secunda, noli te dare in familiaritatem potentum, ne quid labis uxori tibi q̄, contrahas.

Iunge studium.

48

Quum tibi contingat studio cognoscere multa: Fac discas multa, vites nescire doceri.

Εἰ συνέβησε μαθεῖν μακροῦ ἐπισυλλακτότα πολλὰ, πρὸς δὲ μαθεῖν καὶ πλείονα φέυγετε τὴν ἀμέλειαν.

Quò plura didiceris, hoc plura stude cognoscere, ne videaris indocilis ullius rei.

Breuitas memoria amica.

49

Miraris verbis nudis me scribere versus?

Hos breuitas sensus fecit coniungere binos.

Θαυμάσεις ἐπεσι σιχρὲ γίγαντά με γυμνοῖς, τὸ τοῦ ὧς βραχυτέρας δὲ αὖ σὶν δύο ταῦτα τιθεῖσαι.

Sententia nudis verbis explicanda est. Melius enim meminimus quæ breuia sunt. Idcirco nudis verbis singula precepta singulis distichis complecti voluit, ut a-
pertior esset & breuior.

E

Dicta

Dicta SapienTvm.

Dicta SapienTvm

E GRÆCIS, VT HABEBAN-

tur à nescio quo Graculo undecunq, col-
lecta, vel conficta potius, Erasmo
interprete.

PERIANDRI CORINTHII.

Omnibus placeto.

Bona res quies.

Periculosa temeritas.

Semper voluptates sunt mortales, honores autem im-
mortales.

Amicis aduersa fortuna utentibus idem esto.

Lucrum turpe, res pessima.

Quicquid promiseris, facto.

Infortunium tuū celato, ne voluptate afficias inimicos.

Veritati adhareto.

Age quæ iusta sunt.

Violentiam oderis.

Principibus cede.

Voluptati tempera.

A iureiurando abstine.

Pietatem sectare.

Laudato honesta.

A vitis abstine.

Beneficium repende.

Supplicibus misericors esto.

Liberos institue.

Sapientu utere consuetudine.

Luem oderis.

Bonos in pretio habeto.

Audi, quæ ad te pertinet.

Probrum fugito.

Responde in tempore.

Ea facito, quorum non possit penitere.

Ne cui inuideas.

Oculis moderare.

Quod iustum est, imitare.

Bene meritos honora.

Spes fove.

Calum-

DICTA SAPIENTVM.

<i>Calumniam oderis.</i>	<i>Affabilis esto.</i>
<i>Cum erraris, muta consilium.</i>	
<i>Diutinam amicitiam custodi.</i>	
<i>Omnibus te ipsum praebe.</i>	<i>Concordiam sectare.</i>
<i>Magistratus metue.</i>	<i>Ne loquaris ad gratiam.</i>
<i>Ne tempori credideris.</i>	<i>Te ipsum negligas.</i>
<i>Seniorem reuerere.</i>	<i>Mortem oppete pro patria.</i>
<i>Ne quauis de re doleas.</i>	<i>Ex ingentis liberos crea.</i>
<i>Parcito tanquam immortalis.</i>	
<i>Sperato tanquam mortalis.</i>	
<i>Ne efferaris gloria.</i>	<i>Arcanum celsa.</i>
<i>Cede magnis.</i>	<i>Opportunitatem expectato.</i>
<i>Mortalia cogita.</i>	<i>Largire cum utilitate.</i>
<i>Ne prior iniuriam facias.</i>	<i>Dolorem fuge.</i>
<i>Mortuum ne rideo.</i>	<i>Amicis utere.</i>
<i>Consule inculpate.</i>	<i>Delecta amicos.</i>

B I A N T I S.

In speculo te ipsum contemplare, & si formosus appare-
bis, age quae deceant formam: sin deformis, quod in
facie minus est, id morum pensato pulchritudine.
De numine ne male loquere, quid sit autem, ausculta.
Audito multa, loquere pauca.
Prius intellige, & deinde ad opus accede.
Ne ob diuitias laudaris virum indignum.
Persuasione cape, non vi.
Compara, in adolescentia quidem modestiam, in sene-
ctute verò sapientiam.

PITTACI MITYLENAEI.

Quae facturus es, ea ne predixeris: frustratus enim

E 2
ride.

DICTA SAPIENTVM.

videberis.

Deposita redde.

A familiaribus in minutis rebus laesus feras.

Amico ne maledixeris. Inimicum ne putes amicum.

Vxori dominare.

Qua feceris parentibus, eadem à liberis expecta.

Desidiosus ne esto. Inter amicos ne fueris iudex.

Ne contende cum parentibus, etiam si iusta dixeris.

Ne geras imperium, prius quam parere didiceris.

Infortunatum ne irriseris.

Ne lingua præcurrat mentem.

Qua fieri non possunt, caue concupiscas.

Ne festinaueris loqui. Legibus pare.

Nosce teipsum. Ne quid nimis.

Ante omnia venerare numen.

Parentes reuerere. Audito libenter.

Voluptatem coërce. Inimicitiam solue.

Vxorem ducito ex equalibus, ne si ex diutioribus duxeris, dominos tibi pares, non affines.

CLEOBVLI LINDII.

Ne sis unquam elatus. Domus curam age.

Libros euolue. Liberos tibi charissimos erudi.

Iustè iudicato. Bonis benefacito.

A maledicentia temperato. Suspicionem abycito.

Parentes patientia vince. Beneficij accepti memento.

Inferiorem ne reicias. Aliena ne concupiscas.

Ne teipsum precipites in discrimen.

Res amici diliges, ut perinde seruos tuas.

Quod oderis, alteri ne feceris.

Ne

Dicta Sapientum.

Ne cui miniteris, est enim muliebre.

Citius ad infortunatos amicos, quam fortunatos proficiscere.

Lapis auri index, aurum hominum.

Voto nihil pretiosius.

Mendax calumnia vitam corrumpit.

Mendaces odit quisquis prudens ac sapiens.

Chilonis Lacedaemonii.

Nosce te ipsum. Ne cui inuideas mortalia.

Temperantiam exerce. Turpia fuge.

Tempori parce. Iuste rem para.

Multitudini place. Sapientia utere.

Moribus probatus esto. Ne quid suspiceris.

Oderis calumnias. Ne fueris onerosus.

Solonis Atheniensis.

Deum cole. Parentes reuerere.

Amicis succurre. Nemini inuideto.

Veritatem sustineto. Ne iurato.

Legibus parcto. Cogita quod iustum est.

Iracundia moderare. Virtutem laudato.

Malos odio prosequitor.

Thaletis Milesii.

Principem honora. Amicos probato.

Similis tui sis. Nemini promittito.

Quod adest boni consulito. Auitijs abstineteto.

Gloriam sectare. Vita curam age.

Pacem dilige. Laudatus esto apud omnes.

Susurrionem ex adibus ejce.

Dicta Sapientvm.

Dicta Sapientvm ex Av-

sonio carmine atq; in his extrema sententia
ferè semper est gemina. & disti-
cho comprehenditur.

Periandri, Carmine

Phalencio.

Nunquam discrepat vtile à decoro.

Id est, Nihil vtile, quod non honestum.

Plus est sollicitus, magis beatus.

Id est, Quò quisq; ditior, hoc magis sollicitus vivit.

Mortem optare malum, timere peius.

*Miser est, qui tadio vita mortem optat: sed miserior
qui semper timet mortem.*

Faxis, ut libeat, quod est necesse.

Quod necesse est facere, fac ut libenter facias.

Multis terribilis, caueto multos.

Quem multi timeant, is multos timeat necesse est.

Si fortuna tonat, caueto mergi.

Si fortuna iuuat, caueto tolli.

Nec extollaris fortuna prosperitate.

In rebus aduersis ne frangaris animo.

Biantis, Carmine

Heroico.

Quænam summa boni? mens quæ sibi cōscia recti.

Id est, Quid optimum? Animus bene sibi conscius.

Pernicies homini quæ maxima? solus homo alter-

Dicta Sapientum.

*Id est, Homini maxima perniciēs est ab homine.
Quis diues? qui nil cupiat. Quis pauper? auarus.*

Dives est, non qui multa possidet, sed qui sua sorte contentus est. Auarus omnis, pauper est, qui quod habet, non habet.

Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica.

Mulier etiam indotata, satis dotata est, si casta est.

Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.

Castia non est, de qua fama turpiter loquitur.

Quod prudentis opus? cum possit, nolle nocere.

Quod stulti proprium? non posse, & velle nocere.

Proprium prudentis est, etiam cum possit, nolle tamen vlcisci. Malus etiam cum non possit, optat tamen ledere.

PITTACI, CARMINE

Iambico trimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.

Eiusdem est artis recte tacere, & recte loqui.

Bono probari malo, quàm multis malis.

Non refert quàm multi laudent te, sed quales. Nam ab improbis laudari, vituperari est.

Demens superbis inuidet foelicibus.

Stultitia est cruciari foelicitate malorum, quasi in vulgaribus bonis sit sita foelicitas.

Demens dolorem ridet infeliciū.

Aquè stultum est gaudere calamitate malorum, quasi non & antefuerint infelices.

Pareto legi, quisquis legem sanxeris.

Quod alijs præscripseris, ipse seruato.

Plures amicos re secunda compares.

Dicta Sapientvm:

Paucos amicos rebus aduersis probes.

Prospera fortuna conciliat multos amicos:

At reslante fortuna pauci manent sedynceri.

CLEOBVLI, CARMINE

Aſclepiadeo

Quanto plus liceat, tam libeat minus.

Quò potentior es, hoc magis caue ne quid pecces: & quò plus tibi permittunt homines ob principatum, hoc ipse minus permittas tibi.

Fortunæ inuidia est immeritus miser.

Cum bonis male est fortuna imputatur: cum ea saepe magnatum sit culpa.

Felix criminibus nullus erit diu.

Felicitas malo parta, non est diuturna.

Ignoscas alijs multa, nihil tibi.

In alios lenis esto, in te ipsum seuerus.

Parcit quisque bonis, prodere vult bonos.

Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is seruat, non perdit, quos prode. Quanquam suspicor legendum.

Parcit quisque bonis, perdere vult malos.

Ut sit sensus: Qui malos, ac nocentes afficit supplicio, is miseretur bonorum & innocentium, quos ab horum violentia liberat. Et quisque durius positum est pro Quisuis.

Maiorum est meritis gloria non datur.

Turpis saepe datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur posteris. At probra parentum saepe obijciuntur liberis.

CHILONIS, CARMINE CHORIAM-

bico, ex Coriambis tribus & Amphibrachy. videtur Sotadicum.

Nolo

Dicta Sapientum.

Nolo minor me timeat, despiciatq; maior.

Sic est moderanda vitæ ratio, ut nec inferioribus sis formidini, quod est tyrannicum: nec superioribus contemptui, quod est abiecta fortuna.

Viue memor mortis, immemor ut sis salutis

Sic fuge turpia, quasi bodie moriturus. Sic cura honesta studia. quasi semper victurus. Quando hic versus deprauatus est, suspice ita legendum.

Viue memor mortis, ut sis memor et salutis. Aut sic:

Viue memor mortis, ne sis immemor & salutis.

Tristia cuncta exuperans, aut animo, aut amico.

In rebus aduersis, aut amici consuetudini sille mororera: aut animo te sustine.

Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.

Benefacta tua prædicent alij.

Grata senectus homini, quæ parilis iuuentæ.

Illa iuuentus grauior, quæ similis senectæ.

Florida senectus, similima est adolescentie. Morosa iuuentus, similima est senectuti.

SOLONIS CARMINE

Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta sunt.

Nemo beatus, nisi qui feliciter obierit diem.

Par pari iugato coniunctis, dissidet quod impar est.

Firmissima est amicitia, quæ inter pares coijt.

Non erant honores vnquam fortuiti muneris.

Honos verus virtutis est præmiũ, non munus fortune.

Clam coarguas propinquum, sed palam laudaueris

Et

Ami.

Dicta Sapientum.

*Amicum laudato palam, sed errantem occultè cor-
ripe.*

Pulchrius multò parari, quàm creari nobilem.

*Clavior est nobilitas, quàm ipse tuis virtutibus tibi
parari, quàm quæ ex maiorum imaginibus contigit.*

Certa si decreta fors est, quid cauere proderit?

Siue sunt incerta cuncta, quid timere conuenit?

*Si fatum vitari non potest, quid prodest præscesse?
Sin incertum, stultum est timere, quod an euenturum
sit, nescias.*

THALETIS, VERSV

Pentametro.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

*Quod apud alium puderet facere, ne solus quidens
ausis facere, veluti teipso teste.*

Vita perit, mortis gloria non moritur.

Etiam post mortem vivit gloria benefactorum.

Quod factururus eris, dicere sustuleris.

Sile, si quid est in animo facere, ne quis impediatur,

Crux est, si metuas, vincere quod nequeas.

*Auger sibi molestiam, qui timet, quod vitari non
potest.*

Cum verè obiurgas sic inimice iuuas.

*Præstat verè carpi ab inimico, quàm falso laudari
ab amico.*

Nihil nimium, satis est, ne sit & hoc nimium.

*Ne quid nimis. Nam modus omnibus in rebus est
optimus.*

SEQVNTVR MI

MI PUBLIANI, AB ERAS-
mo castigati & elucidati.

ERASMVS ROTEROD.
LECTORI. S.

IN hos depravatiſſimè ſcriptos reperi cōmentariolos,
longè prodigioſiores quàm in Catonem, qui neque cœ-
lum & neque terram attingerent, & tamen accuratiſſi-
mè depictos, cœu rem ſacram. O ſeculum illud infelix.
Sunt pleriq; ſenarij Lambici, ſed Latine Comæ iſte li-
bertatem non fugientes: ſi quòd diuerſum genus incide-
rit, annotabimus. Caterum qui ſcire volet, à quàm por-
tentofis mendis hos Mimos vindicauerimus, is confe-
rat eum his, quos ante noſtram editionē habebat vul-
gati codices.

Vale lector, & fructuere.

ALienum eſt omne, quicquid optando euenit.
Sensus eſt, ſed quod noſtro ſtudio paratur, verè no-
ſtrum eſt: quod votis contingit, alienum eſt, nempe
quod fortuna poſſit eripere.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Qualis fueris in alios, tales alij futuri ſunt in te.

Animus vereri qui ſcit, ſcit tuto aggredi.

Qui intelligit periculum, is nouit cauere periculum.

Temeritas autem periculoſè rem aggreditur, quia no-
ſcit timere.

Auxilia humilia firma conſenſus facit.

Concor-

Concordia fortia facit, etiam quæ sunt imbecillia: cōtra discordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio lumitur, non ponitur.

Nobis in manu est, non incipere amare: ubi cœperis iam illi servus es, nec potes excutere, cum velis.

Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium.

Mulier nimis est vehemens in utraq; partē, animal affectibus obnoxium. Quanquā huiusmodi viros etiam non paucos reperias, nimis in utraq; partē vehemētes.

Ad tristem partem strenua suspicio.

Qui parum sunt felices, magis laborant suspicione. Vel sic: Suspicio plerunque vergit in partem deterio-rem. Strenua, hic citam ac propensam significat.

Ames parentem, si æquus est: si aliter, feras.

Bonum parentem ama, difficilem tolera, vel ob hoc, quia pater est. Æquus dixit, pro commodo & humano. Aspiciere oportet, quod possis deperdere.

Serva quod nolis perire. Oculus autem, hoc est, præsentia domini, optimus rei custos.

Amici vitia si feras, facis tua.

Tibi imputabitur, quicquid peccat amicus: cum non admoneas.

Aliena, homini ingenuo, acerba est servitus,

Alijs servire durum est ei, qui liber sit natus, & alijs imperare solitus.

Absentem lædit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrii non adest, cum qua loquendum est. Itaq; perinde est, ac si non adesset ipse.

Amans iratus multa mentitur sibi.

PUBLIANI.

*multa enim constituit in animo, quæ non præstare
posse: Egone illam, quæ me, quæ illum?*

Avarus ipse miseriæ causa est suæ.

Nam sua sponte & volens pauper est.

Amans quid cupiat, scit: quid sapiat, non videt.

*Amans sine iudicio cupit, nec expendit salubre sit,
an perniciosum, id quod cupit.*

Amans quod suspicatur vigilans, somniat.

*Qui amat, ipsi somnia fingunt, & inani spe sibi blan-
diuntur.*

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

*Tristitia facile sparguntur in vulgus, quæ recta sunt
& honesta, vix creduntur.*

Amor extorqueri non potest, elabi potest.

*Amor non potest subito viq; expelli, sed paulatim
potest elabi.*

Ab amante lachrymis redimas iracundiam.

Amans iratus lachrymis placatur.

Apertè mala cum est mulier, tum demum est bona

*Fucatu et fraudulentu est animal mulier, eoq; minime
noxia, cum palam est mala. Indicat hic nullã esse bonã.*

Avarum facile capias, ubi non sis idem.

*Avarum non potest ferre avarus. Vel, Facile falles a-
varum, nisi sis idem quod ille est, id est, avarus & ipse.*

Amare, & sapere, vix deo conceditur.

*Non est eiusdem, amare, & sana mentis esse. Pe-
rinde quasi velis cum ratione insanire, quemadmodum
habet Terentius.*

Avarus nisi cum moritur, nil rectè facit.

Etenim

*Etenim cum moritur, tum demum permittit alios
suis opibus frui.*

Altutè dum celatur, se ætas indicat.

*Senectus celari non potest. Nisi forte sic legendum est,
Astu crimen celatur, ætas indicat. Tempus enim a-
perit omnia.*

Auarus damno potius, quàm sapiens dolet.

*Sapiens non cruciatur damno rerum, sed is, qui ma-
gni facit pecuniam.*

Avaro quid mali optes, ni ut viuat diu?

*Propterea quòd miserrimè viuat. Summum igitur
malum optat avaro, qui optat diuinam vitam.*

Animo dolenti nil oportet credere.

*Quamdiu doles, ne quid tibi ipsi fidas. Nihil enim sa-
ni suadet dolor. Expecta donec resdat ægritudo, tum
statue, quid velis loqui aut facere.*

Alicum nobis, nostrum plus alijs placet.

*Sua queng, sortis pœnitet. Aliena miratur, verbis
dum taxat. Caterum si ad rem ventum sit, pauci ve-
lint cum alijs commutare,*

Amare iuueni fructus est, crimen seni.

*Amor voluptas est in iuvene, scelus in sene, non
voluptas.*

Anus cum ludit, morti delicias facit.

*Anim vicinam morti non deget iustus: videtur e-
nim mortem delectare velle.*

Amoris vulnus, idem qui sanat, facit,

*Desiderii vulnus sanat idem, qui facit, si sui copiam
facit. Allisit autem ad Telephi fabulam.*

Ad

Ad poenitendum properat, citò qui iudicat.

Ne statim pronunties. Nam precipitati iudicij sepe poenitet.

Amicos res optimæ parant, aduersæ probant.

Et hoc carmen deprauatum est: forte sic legendum:

Amicum optimæ res parant, tristes probant.

*Secunda fortuna conciliat amicos, aduersa explorat si-
eti sint, an veri.*

Aleator quātò in arte est melior, tātò est nequior.

*Hoc est carmen trochaicum. In mala re quò magis
excellis, tantò sceleratior es. Veluti miles, quò melior
est, hoc vir nequior.*

Arcum intensio frangit, animum remissio.

*Arcus frangitur, si nimium tendas. Animi vires
augentur exercitatione, otio frangitur.*

Bis est gratum, quod opus est, ultro si offeras.

*Beneficium precibus extortum, magnam gratie par-
tem perdidit. Quod ultro oblatum est, id bis gratum.
Beneficium dare qui nescit, iniuste petit.*

*Non debet uti beneficijs aliorum, qui ipse nemini
benefacit.*

Bonum est fugienda aspicere alieno in malo.

*Item Plautus, Faeliciter sapit qui alieno periculo sapit.
Quid tibi sit fugiendum, id discas non tuo malo, sed ex
aliorum malis exemplum sumito.*

Beneficium accipere, libertatem vendere est.

*Faelicius est dare, quàm accipere. Perdis enim liber-
tatem, quisquis utitur alterius beneficio.*

Bona nemini hora est, ut non alicui sit mala.

Nulla

Nulla fortuna secunda est, qua non alicuius malo contingat.

Bis enim mori est, alterius arbitrio mori.

Mortem naturalem equiore animo ferunt homines, adactam grauius.

Beneficia plura recipit, qui scit reddere.

Ingratus nemo plura committit. Quos experimur gratos, in hos maiora conferimus.

Bis peccas, cum peccanti obsequium accommodas.

Nam et illū adiuuas, et te eiusdē malefactorē facis.

Bonus animus læsus, grauius multo irascitur.

Lenis animus cum incādescit, vehemētius cōmouetur

Bona mors est homini, vitæ quæ extinguit mala.

Miseris mors est optanda quoque, ut quæ firem adferat malorum.

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Hunc versum nominatim citat Aulus Gellius inter Mimos Publianos.

Blanditia, non imperio fit dulcis Venus.

Ineundum est, cum ex animo quis redātur, non cum extorquetur mulieris obsequium.

Bonus animus nunquam errati obsequium accommodat.

Qui probus est ipse nunquam alteri peccati assentitur

Beneficium se dedisse qui dicit, petit.

Commemoratio beneficii dati, est reposcentis gratiā.

Coniunctio animi, maxima est cognatio.

Arctius alligat mutua beneuolentia, quā affinitas sanguinis. Fortè versus hic ita legendus est:

Beneuo-

PVBLIANI.

*Beneuolus animus maxima est cognatio.
Nā & hoc modo carmen constat, et in hac litera, nēpe
B, reperiēbatur.*

Beneficium sēpē dare, docere est reddere.

*Qui sapius bene meretur de aliquo, is prouocat ad
gratitudinem, quadam pertinacia benefaciendi.*

Bonitatis verba imitari, maior malitia est.

*Qui malus est, & bene loquitur, is plus quā malus est
Bona opinio homini tutior pecunia est.*

Tutius est habere bonam famam, quā diuitias.

Bonum tamēsi supprimitur, non extinguitur.

*Veritas & iustitia premi potest ad tempus, sed emer-
git postea.*

Bis vincit, qui se vincit in victoria.

*Qui moderatē utitur victoria, is vincit, primum ho-
stem, deinde animum.*

Benignus etiam dandi causam cogitat.

*Qui liberalis est, non expectat, ut rogetur, sed ultro
quaerit occasionem largiendi.*

Bis interimitur, qui suis armis perit.

*Magis nobis dolet calamitas, cuius ipsi ministravi-
mus occasionem. Veluti si quis hominem euehat ad ma-
gistratum, a quo postea subuertatur.*

Bene dormit, qui non sentit quam male dormiat,

*Cū abest sensus mali, nihil est mali Veluti si quis al-
io somno obrutus, non sentiat incommoditatem strati.*

Bonorum crimen est officiosus miser.

*Si calamitosus est, qui recte viuit, hoc imputatur vir-
tuti, qui dicunt aduersari fortunam. Vel sic: Quē eger*

*necessarijs vir probus, in dedecus vergit bonorum viro-
rum, qui virtuti non habeant honorem.*

Bona fama in tenebris propriū splendorē obtinet.

*Decus recte factorum non potest obscurari: lucet enim
in ipso pectore, si non respondet opinio populi.*

Bene cogitata si excidunt, non occidunt.

*Quod recte proposueris, etiam si ad tempus excidit
animo, tamen non omnino perit.*

Bene perdit nummos, iudici cum dat nocens.

*Qui corrumpit iudicem pecunia, quum sit nocens, per-
dit eam, sed suo bono. Proinde bene perdit.*

Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.

*Fit iniuria bonis, quū impunitas datur malis. Pauci-
ores enim boni futuri sunt, si liceat impune malos esse.*

Bono iustitiae proxima est seueritas.

*Seueritas enim est iustitia rigidior & exactior, ver-
gens tamen ad clementiam.*

Bonum apud virum cito moritur iracundia.

*Apud malos viros ira tardissime scescit, apud bonos
cito.*

Bona turpitudine est, quae periculum indicat.

*Aut sic, quae periculum vindicat. Satius est pudere,
quam pigere. Pudor utilis est, per quem arcemur ab his
quae periculosè fecerimus.*

Bona comparat praesidia misericordia.

*In alios misericors meretur, ut in ipsum fauentes sint
alii si quid inciderit.*

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

*Vilescit quod consuetum esse coeperit. Bonis rebus
nihil*

nihil debet esse carius. Carū est autem, quod rarū est.
Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.

Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bonus in ceteros omnes utitur.

Crudelis in re aduersa est obiurgatio.

Consolandus est amicus, non obiurgandus in rebus afflictus.

Cauenda nulla est dimittenda occasio.

Namquam satis caueris. Aliquando nocendi est omittenda occasio, cauendi nunquam.

Cui semper dederis, ubi neges, rapere imperas.

Qui adsuenerit semper accipere, is putat iam sibi debere, quod datur, adeo ut si negaris, paratus sit eripere vi. Hoc ad magnates peculiariter attinet.

Crudelem medicum intemperans æger facit.

Ægroti intemperantia facit, ut medicus cogatur ad duriora remedia descendere, nempe sectionem, aut v-
sionem, & similia.

Cuius mortem amici expectant, vitam oderunt.

Eius vita fuerit inuisa oportet, cuius amici mortem optant.

Cum inimico nemo in gratiam citò redit.

Non est statim fidendum inimico. Facile dissoluitur beneuolentia, at non facile sarcitur. Et ira omnium tardissime senescit.

Citius venit periculum, cum contemnitur.

Magis nocet periculum his, qui negligunt, quam qui cauent.

Castia ad virum matrona parendo imperat.

Pudica uxor hoc imperat obsequio suo, ut quicquid velit, faciat maritus: & magis imperat cum obsequitur, quam cum exigit.

Cito ignominia fit, superbi gloria.

Arrogantiam semper sequitur infamia. Et qui insolenter utitur gloria, incidit in ignominiam.

Consilio melius vincas, quam iracundia.

Ira praeceps est, prudentia sedata. Hac citius efficies quae uoles, quam violentia & ferocia.

Cuius dolori remedium est patientia.

Omnis dolor lenitur patientia. Alia alijs malis sunt remedia: at patientia commune est malorum omnium lenimentum.

Cum vitia profunt, peccat qui recte facit.

Cum expedit esse malos, tunc nocet esse bonos. Et quum premium est malefactoris, tum benefactoris poena est.

Contemni est leuius, quam stultitia percuti.

Satius est contemni ob virtutem, quam stultum quid agere.

Comes tacundus, in via pro vehiculo est.

• Et hic versus citatur ab Aulo Gellio. Tacundus confabulator facit, ut non sentias via tedium, perinde ac si vehiculo porteris.

Cito improborum læta in perniciem cadunt.

Non est diuturna malorum fœlicitas.

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Videtur accusare vitam suam, qui mortem appetit.

Cui plus licet quam par est, plus vult quam licet.

Hunc versiculum adscripsi ex Gellio. Cui plus per-
missi-

mittitur quàm equum est, is plus sibi sumit quàm oportet. Hoc conuenit in tyrannos, & uxores.

Discipulus est prioris, posterior dies.

Quotidiana rerū experientia reddimur prudentiores.

Damnare est obiurgare, cum auxilio est opus.

Cum amicus afflictus eget auxilio, tum obiurgare non est officiosum, sed damnare est. Primum eximendus est calamitati, postea obiurgandus, quod sua culpa in eam inciderit.

Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius.

Qui in aggrediendo nimium properant, aliquando tardius conficiunt. Mora in apparando non dispendium est, sed lucrum ad negotium citò conficiendum.

Dixeris maledicta cuncta, quum ingratum hominem dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in se complectitur. Nullum igitur conuiuium dici potest contumeliosius. Versus est Trochaicus.

De inimico ne loquare malum, si cogites.

Si cogitas nocere inimico, caue loquaris malè, cauebit enim ille. Stultum est igitur maledicere. Nam si amicus est, iniquè facis: sin inimicus, minus illi nocebis.

Deliberare utilia, mora tutissima est.

Tutissimum est esse lentas consultationes. Nam precipitata consilia plerunq. sunt inauspicata.

Dolor decrescit, ubi quo crescat, non habet.

Quum malum venerit ad summum, tum necesse est, ut fiat remissius.

Dediscere flere fecminam, est mendacium.

Id est, femina nunquam hoc dediscet.

Discordia fit charior concordia.

Amantium ira, amoris redintegratio est.

Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.

De quo non potes nisi semel statuere, veluti de matrimonio, de sacerdotio, de hoc diu deliberandum est, priusquam aggrediaris.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Ne facile credas accusanti quempiam.

Dum vita grata est, mortis conditio optima est.

Tam optimum est mori cum adhuc dulce est vivere.

Damnū appellandum est, cum mala fama lucrum.

Lucrum cum iactura fama, damnū est, non lucrū.

Ducis in consilio posita est virtus militum.

Frustra sunt fortes milites, ni ducis prudentia regantur.

Dies quod donat, timeas, cito raptum venit.

Quod subito contingit, subito solet auferre fortuna.

Fortasse Timeas legendum, pro Timeas.

Dimissum quod nescitur, non admittitur.

Non est damnū, quod non sentis.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.

In tormentis saepe mentiuntur & innocentes, ad actum cruciati.

Etiam peccato recte praestatur fides.

Adeo seruanda est fides, ut etiam malis in rebus aliquando praestanda sit.

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Cupienti etiam festinatio videtur mora.

Ex vitio alterius, sapiens emendat suum.

*Ex alienis erratis sapiens colligit, quid sit sibi cauendum.
Et deest, & superat miseris cogitatio.*

Deest, quia non videtur, quo pacto possint mederi malis: & superest, quia intelligunt, quid debuerint cauere, sed serò.

Etiam obliuisci quod scis, interdum expedit.

Quadam huiusmodi sunt, ut sint dediscenda. Legi poterat: Quod sis: ut sit sensus: Expedit aliquoties meminisse magis quid presens tempus & res postulet, quam tua dignitas.

Ex hominum questu, facta Fortuna est dea.

Studium iniri facit, ut fortuna credatur esse dea, quæ faveat. Aut (ex questu) id est, querimonia. Nam illi imputant, si quid acciderit.

Effugere cupiditatem, regnum est vincere,

Vincere auariciam, aut iram, plus est quam regnum.

Exuli ubi, nusquam domus est, sine sepulchro est, tanquam mortuus.

Opior ita legendum:

Cui nusquā domus est, sine sepulchro est mortuus.

Id est, Exul qui nusquam habet domum, perinde est ut mortuus insepultus, aut cui non est sepulchrum. Exilium enim mors est civilis.

Etiam qui faciunt, odio habent iniuriam.

Nolunt sibi fieri iniuriam nec ij, qui faciunt alijs.

Eripere telum, non dare irato, decet.

Irato nō est dāda occasio nocendi, sed potius adimēda.

Se denegare patriæ, exilium est pati.

Sic enim versiculum hunc mutauimus, Qui later, &

non versatur in Republica, is sua sponte exul est.

Etiā capillus vnus habet vmbra suā.

Nihil est tam minutum quod non possit aliquid.

Eheu quam miserum est, fieri metuendo senem:

Miserrimum est consenescere metu mali, quod nondum aduenerit.

Etiā hosti est æquus, qui habet in consilio fidem.

Qui sequitur, quod dicat fides, non quod dolor, is etiā hostibus erit æquus.

Excelsis multo facilius casus nocet.

Ex alto cadentibus periculosior est ac facilior ruina.

Ita periculosius deiciuntur ex alta fortuna.

Fidem qui perdit, quo se seruet in reliquum?

Qui perdit pecuniam, habet in quod se seruet: qui fidem, nihil habet, cui se seruet.

Fortuna cū blanditur, captatum vnit.

Insidiatur fortuna, cū blanda est: ita tū maxime habenda est suspecta, cū maxime prospera est.

Fortunam citius reperias, quam retineas.

Difficilimum est retinere fortunam, ne mutetur. Et maior virtus est tueri parta, quam parare.

Formosa facies muta commendatio est.

Fauetur enim formosis, etiam si nihil dicant.

Frustra rogatur, qui misereri non potest.

Qui non potest mollescere precibus, quid opus est hunc rogare?

Fraus est accipere, quod non possis reddere.

Dolus est accipere beneficium à quoquam, cui non possis tantundem reddere.

For-

Fortuna nimium quem fouet, stultum facit.

Magna felicitatis comites sunt stultitia, et arrogātia.

Fatetur facinus is, qui iudicium fugit.

*Qui detractat iudicium, iudicat se sibi male consci-
um esse.*

Fœlix improbitas, optimorum est calamitas.

*Quoties fortuna fauet improbis, hoc fit calamitate,
& malo optimorum.*

Feras, non culpas, quod vitari non potest.

*Hic versus nominatim citatur à Gellio. Quod mu-
tari corrigiq; non potest, id tacite ferendum est, non vi-
superandum.*

Futura pugnant, vt se superari sinant.

*Sic instant futura mala, vt tamen vinci vitariq; pos-
sint prudentia.*

Furor fit, læsa sæpius patientia.

*Et hoc carmen citatur à Gellio. Lenēs cum sæpius
prouocantur, tandem irritati grauius irascuntur, quia
rarius & serius commouentur.*

Ficta cito ad naturam redierint suam.

Simulata non diu durant. Et iuxta Flaccum:

Naturam expellas furca, tamen vsque recurret.

Ordo carminis inuersus est,

Cito ad naturam ficta redierint suam.

Fidem qui perdit, nil potest vltra perdere.

*Omnia perdidit, qui fidem perdidit. Pote legendum,
pro Pote est.*

Facilitas animi ad partem stultitiæ rapit.

Facile adducitur ad vitia, qui facilis est animo, vt

Mitio ille Terentianus, qui ob facilitatem sexagenarius novus factus est maritus.

Fides vt anima, vnde abiit, nunquam eo redit.

Ut vita semel amissa, nunquam reuertitur: sic nec fides. Iuxta illud, Qui semel scurra, nunquam bonus pater familias.

Fidem nemo vnquam perdit, nisi qui non habet.

Pecuniam non perdit, nisi qui habuit. At fidem is dicitur perdidisse, qui non habuit, id est, qui perfidus fuit.

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Nullum malum venit sine incurfu alterius mali.

Fulmen est, vbi cum potestate habitat iracundia.

Versus est Trochaicus. Potens cum irascitur, fulminat, non irascitur.

Frustra, cum ad senectam ventum est, repetes adolescentiam.

Et hic Trochaicus est. Non licet reiuuenescere. Proinde seni tractanda sunt senilia.

Falsum maledictum, maleuolum mendacium est.

Qui conuitiatur & mentitur, is malitiose mentitur.

Fœminæ naturam regere, desperare est omnium.

Omnes desperant se posse regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, vt facilia leuius feras.

Exerce te rebus difficilioribus, vt alia facilius feras.

Fortuna nulli plus quam consilium valet.

Consilium plus efficit, quam felicitas.

Fortuna vitrea est, quæ cum splendet, frangitur.

Vitrum cum maximè lucet, cum facilimè frangitur: ita splendidissima fortuna minimè durabilis est.

Fer 11.

PUBLIANI.

Feras, quod lædit, ut quod prodest, perferas.

Ut potiare commode, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit inuidiosum, nisi lateat. Ergo dissimulanda est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hunc rursum addidi ex Gellio. Esse frugalem rumor quidem bonus est, sed infelix, & parum vulgo laudatus cui profusio magis placet. Nisi minus Miseriam accipere pro penuria, siue inopia. Nam tunc erit sensus, Qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius sensus argutissimus est: Frugalitas est parsimonia vitium, sed sub honesto, laudatæq; nomine.

Graue præiudicium est, quod iudicium non habet.

Post præiudicia, sequuntur iudicia, in quibus excutuntur præiudicia. At graue est illud præiudicium, quod non sequitur aliud iudicium, sed ipsam iudicii loco est: veluti si princeps præ se ferat animum inimicum in quempiam, nullus est index, qui secus ausit iudicare. Grauißima est probi hominis iracundia.

Vir bonus ut tardior est ad iram, ita grauius irascitur, si victa sit illius bonitas.

Grauis animi poena est, quem post factum poenitet.

Magnam poenam dedit, quem poenitet facti.

Grauis animus dubiam non habet sententiam,

Vir constans certa habet consilia.

Graue est malum omne, quod sub aspectu latet.

Malum illud est immedicabile, quod prætextu bonæ rei personatum est. Nam hic Aspectum vocat personam.

Graui-

Grauius nocet, quodcunque inexpertum accidit.

Noua mala grauius dolent.

Grauior inimicus, qui latet sub pectore.

Affectus vitiosus maxime nocet homini: at is latet sub pectore, nec potest excuti.

Grauiissimum est imperium consuetudinis,

Consuetudo planè tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis, adeò ut stultissima quoque, si semel inoleuerint, reuelli non possint.

Graue crimen, etiam cum dictum est leuiter, nocet.

Veluti si quis apud Anglos, vel ioco vocet aliquem proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

Heu quam difficile est gloriæ custodia.

Fama honesta facillime contaminatur, & difficilior est eam tueri, quam parare,

Homo extra corpus est suum, cum irascitur.

Non est apud se, quisquis irascitur. Respondet illi superiori.

Absenti loquitur, qui cum irato litigat.

Heu quam est timendus, qui mori tutum putat.

Qui mortem contemnit, is vehementer est timendus: propterea quod aliena vitæ dominus est, quisquis suæ contemptor est.

Homo qui in homine calamitoso est misericors, meminit sui.

Intelligit enim sibi posse accidere, ut sit opus auxilio. Versus est Trochaicus.

Est honesta turpitudine, pro bona causa mori.

Gloriosa est infamia, vitam impendere iustitiae. Et hic

hic Trochaicus est.

Habet in aduersis auxilia, qui in secūdis cōmodat.

Et hic Trochaicus est. Qui cūm feliciter agit, alyis subuenit, huic alij subueniunt in rebus aduersis.

Heu quam miserum est lædi ab illo, de quo non possis queri.

Et hic Trochaicus est. Durum est lædi vel ab amico, vel à potente, quòd queri de altero non est honestum, de altero non est tutum.

Hominem experiri multa, paupertas iubet.

Paupertas ingeniosa est, & artium repertrix. Et Ingenium mala sepe monent, iuxta Nasonem,

Heu dolor, quam miser est, qui in tormento vocem non habet.

Et hic Trochaicus est, In tormentis verum exquiritur. At quidam ita torquentur, ut non ausint verum dicere, scientes quid velit taceri, qui torquet.

Heu quam poenitenda incurrunt homines viuendo diu.

In longa vita multa accidunt qua nolis. Hic quoque Trochaicus est.

Habet suum venenum blanda oratio.

Insidiosa est blandiloquentia, et melle litum venenū.

Homo toties moritur, quoties amittit suos.

Orbitas mors quedam est.

Homo semper in sese aliud fert, in alterum aliud cogitat.

Hic est Iambicus tetrameter. Nemo nō est dissimulator.

Honestus rumor, alterum est patrimonium.

Tan

*Tantundem ferè valet honesta fama, quantum patri-
monium.*

Homo nescit, si dolore fortunam inuenit.

Non sentitur dolere, quo paratur aliquid commodi.

Honestè seruit, qui succumbit tempori.

*Honestum est seruire tempori, & cedere fortuna ad
tempus.*

Homo vitæ commodatus, non donatus est.

*Vita datur ad tempus, ut qui dedit, exigat suo iure,
quandocumq. velit.*

Hæredem scire, utilius est quàm quærere.

*Quidã codices habēt Ferre, pro Scire. Satius est fer-
re qualemcumq. hæredem, quàm nullum habere. Si legas
Scire, sensus est. Præstat habere liberos, quibus tua re-
linquas, quàm circūspicere alienos, quibus tua relinquas
Hæredis fletus, sub persona ritus est.*

*Hic quoque versus citatur à Gellio. Fletus hæredis,
est risus personatus, id esse, dissimulatus: gaudet enim,
etiam si fleat.*

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Vulgus malè sentit de muliere sapius nupta.

Inferior horret, quicquid peccat superior.

Quod principes peccant, id recidit in malum plebis.

Inimicum vlcisci, vitam accipere est alteram.

*Inuicidissima res est vindicta, et velut altera vita. Primū
vitam tuetur suam, deinde capit voluptatem ex ultione.*

Id agas, ne quis tuo te merito oderit.

*Odiū effugere non possumus: ne quis nos merito
oderit, id cauere possumus.*

Inuitum cum retineas, exire incitas.

Qui non cupio manere, hunc quò magis retines, hoc magis cupit abire.

Ingenuitatem lædis, cum indignum rogas.

Seruile est supplicem esse homini indigno. Leditur igitur ingenuitas.

In nullum avarus bonus est, in se pessimus.

Nulli beneficit avarus, se verò etiam discruciat custodia rerum suarum.

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.

Bis gratum est beneficium, quod statim promptèq; datur egenti.

Instructa inopia est, in diuitijs cupiditas.

Cupere cum abundes, inopia quædam est, non expedita. sed instructa & onusta, quasi dicas, diues inopia.

Inuitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui dissimulat peccatū, is inuitat, ut iterum peccetur.

Iucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pariat satietatem, nisi varietate condiatur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generosi & ingenui animi est, negligere contumeliā.

Aut sic, Generosus animus impatiens est contumelia.

Impune peccat in eum, qui peccat rarior.

Fortè sic legendum est: Impune peccat, cum quis peccat charior. Aut, Impune peccat, cū quis peccat rarius.

Ingratus vnus, miseris omnibus nocet.

Vnius hominis ingratitude facit, ut nec gratis succuratur cum egent.

In miseri vita nulla contumelia est.

Hoc carmen varie reperi deprauatum. Et haud scio, an rectè diuinarim. Non videtur contumelia, quam facias in hominē malum et infelicem. Nisi sic mauius: In vitia miseri contumelia est dicere: id est: contumelia genus est insectari vitia hominis miseri, qui magis eget consolatione.

Inopiæ parua delunt, auaritiæ omnia.

Videtur hic versus deprauatus. Nam in controuersijs Seneca citat huiusmodi Publii carmen:

Luxuria defunt multa, auaritia omnia.

Quanquam hic quoque versus constabit, si legas, Inopie defunt parua, siue pauca: quod ego malim. Multa desiderat pauper ad vitæ usum, sed auarus magis eget, qui nec id habet, quod habet.

Ita amicum habeas, posse vt fieri inimicum putes. Et hic citatur à Gellio. Sic ama tanquam osurus. Ita cōfidas amico, vt si fiat inimicus, non multū possit ledere. Inuidiam ferre, aut fortis, aut foelix potest.

Fortunati negligunt inuidiam, vir fortis contemnit. In amore mendax semper iracundia.

Eadem est sententia, quam antè dixit:

Amans iratus multa mentitur sibi.

Inuidiam tacitè, sed minutè irascitur.

Inuidus habet iram suam, sed dissimulatam, & minutam, hoc est, de re nihili.

Iratum breuiter vites, inimicum diu.

Fra statim subsidit, odium diuturnū est. Odit autem quisquis est inimicus. Ab hoc igitur diu cauendum est,

*imò semper. Hoc ipsum admonet sapiens Hebræus,
Ab hoste reconciliato cauendum.*

Iniuriarum remedium est obliuio.

*Vindicta non medetur iniurijs tibi factis, sed obliuio
optime.*

Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum

*Trochaicus est. Fortissimi est irā suam vincere. Hoc
Alexander ille Magnus orbis domitor non potuit.*

In malis sperare bonum, nisi innocens nemo solet.

*Et hic Trochaicus. Bona conscientia facit, ut in ma-
lis speremus superos auxiliaturos.*

In vindicando criminosa est celeritas.

*Quidam habent, in iudicando. Ne sis princeps vel ad
ultionem, vel ad iudicandum.*

Inimicum quamuis humilem, docti est metuere.

*Sapientis est, non contemnere hostem quantumuis
humilem: potest enim per occasionem nocere.*

In calamitoso risus etiam iniuria est.

*Miseri risu etiā offenduntur. Et quibus res sunt mi-
nus secunde, ad suspicionem mali rapiūt etiā casu dicta.*

Iudex damnatur, cum nocens absoluitur.

Cum absoluitur nocens, tūc index nō innocēs sit oportet.

Ignoscere humanum, vbi pudet cui ignoscitur.

Non ignoscendum est nisi pœniteat facti.

In rebus dubijs plurima est audacia.

*Fortè legendum est Plurimum, vel Plurimi. Mul-
tū valet audacia, cum res est dubia, hoc est, periculosa.*

Illo nocens se damnat, quo peccat, die.

Quisquis admittit scelus, ilico sibi damnatus est in-

dice conscientia, etiam si iudex nemo pronuntiet.

Ita crede amico, ne sit inimico locus.

Idem dixit antea: Ita amicum habeas, &c.

Iratus etiam facinus consilium putat.

Qui irascitur, etiam scelus putat iudicio recte, j. fieri.

Aut Iratus ledi se putat ab eo, qui bene consulit.

Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

Hoc addidi ex Gellio. Qui semel expertus, iterum exponit se periculo, impudenter accusat fortunam. Est autem & hic Trochaicus tetrameter.

Loco ignominie est apud indignum dignitas.

Honor commissus indigno, non honestat eum, sed magis dedecorat.

Laus ubi noua oritur, etiam vetus admittitur.

Si iterum recte facies, efficies, ut superiori de te fama fidem habeant homines.

Læso doloris, remedium, inimici dolor.

Suum malum minus sentit, qui potest ulcisci.

Levis est fortuna, citò reposcit, quæ dedit.

Fortuna inconstans statim repetit, & aufert si quid dedit.

Lex vniuersi est, quæ iubet nasci & mori.

Necessitas nascendi ac moriendi, neminem non complectitur.

Lucrum sine damno alterius, fieri non potest.

Unus lucrum damnum est alterius. At non item in rebus animi.

Lasciua & laus nunquam habent concordiam.

PUBLIANI.

*Intemperantia semper obnoxia est infamia.
Legem nocens veretur, fortunam innocens.*

*Innocens etsi non veretur leges, ut nocens: tamen timet
fortunam, quæ nonnunquam opprimit innocentem.
Luxuriæ defunt multa, avaritia omnia.*

*Huc versus Seneca citat in Controuer. Multis eget
profusus, avarus eget omnibus. Illi multis est opus, quod mul-
tum absument: huic nihil est satis, quum sit insatiabilis.
Malignos fieri, maxime ingrati docent.*

*Ingrati faciant, ut qui benigni fuerint, contractius
donent. Hos enim malignos vocat, id est, parcos.
Multis minatur, qui uni facit iniuriam.
Omnes expectant iniuriam ab eo, qui uni fecerit.
Mora omnis odio est: sed facit sapientiam.*

*Molesta est mora in omni re: tamen ea nos reddit
sapientes, ne quid agamus temere aut inconsulto.
Mala causa est, quæ requirit misericordiam.*

*Innocentia non eget misericordia, sed equum deside-
rat iudicem. At quum fiducia rei tota est in misERICOR-
dia iudicis, pessimam habet causam.*

Mori est felicitis, antequam mortem inuocet.

*Ille feliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc
iucunda est vita, at nondum huius tædio mortem optat.*

Quidam codices pro Felicis habent Felicitis.

Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.

*Durum est quum non licet loqui, quod velis. Nam illi
multo minus licebit facere, quæ velis, si loqui non licet.*

Miserrima est fortuna, quæ inimico caret.

Felicitas incitat inimicitias. Ergo cui nullus inuidet,

is miserrimus sit oportet.

Malus est vocandus, qui sua causa est bonus.

Qui bene facit commodi sui causa, is male facit.

Malus ubi bonum se simulat, tunc est pessimus.

Diffimulata malitia pessima est.

Metus cum venit, rarum habet somnus locum.

Timor abigit somnum. Aut, Non est dormitandum in periculo.

Mori necesse est, sed non quoties volueris.

Aliquanda optant mortem homines, cum mori non possint. At semel duntaxat moriendum: nam à morte non datur reuiuiscere. Hoc dictum aduersus eos, qui quoties accidit aliquid in vita molesti, mortem optant, quasi liceat reuiuiscere.

Malè geritur, quicquid geritur fortunæ fide.

Quod à fortuna pendet, id parum est firmum.

Mortuo qui mittit munus, nil dat illi, adimit sibi.

Olim solebant inferias exhibere mortuis, hoc perit uiuis, & nihil accipit mortuus. Trochaicus est.

Minus est quam seruus, dominus qui seruos timet

Infra seruos est, qui seruos suos timet, nempe mali sibi conscius.

Magis hæres fidus nascitur, quàm scribitur.

Filius nascitur hæres, hereditas scribitur. Hoc aduersus illos, qui fraudatis ijs, quos natura coniunxit, ob offensam aliquam res suas ad alienos transferunt.

Malo in consilio foeminae vincunt viros.

In rebus malis, plus sapiunt foeminae, quàm viri.

Mala est voluptas, alienis assuescere.

Dulcis

PVBLIANI.

Dulcis eibus alienus: sed fæda voluptas est, assuescere alienis.

Magno cū periculo custoditur, quod multis placet.

Trochaicus est. Difficile est sernare, quod expetunt multi, veluti pecuniam, aut formosam uxorem.

Mala est medicina, vbi aliquid naturæ perit.

Medicina que lædit naturam, dura est, velat quæ membrum aufert.

Mala naturæ nunquàm doctrina indigent.

Ad mala vel citra doctorē sum^o idonei: virtus discitur.

Miseriam nescire, est sine periculo viuere.

Qui sine periculo viuit, is feliciter viuit. Vita tuta quamuis humilis felicissima est.

Male viuunt, qui semper victuros putant.

Semper enim prorogant in crastinum, si quid est voluptatis, aut bonæ rei.

Maledictum interpretando facies acrius.

Quidam excusant conuiuium interpretatione, atque ita magis irritant.

Male secum agit æger, medicum qui heredē facit.

Inuitat enim, ut occidat.

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Minus enim diu sperat, & frustratur leuius.

Mutat se bonitas, quam irrites iniuria.

Boni sunt mali, si prouoces.

Mulier quum sola cogitat, male cogitat.

Mulier apud se cogitabunda, aliquid mali voluit in animo. Pudor enim cohibet eum sexum, qui abest in solitudine.

M I M I

Male facere qui vult, nusquā non causam inuenit.

Malis nusquam deest occasio male faciendi.

Maleuolus semper sua natura vescitur.

Etiam si deest premium maleficij, tamen maleuolus fruitur sua malitia. & vel gratis malus est.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur vicissim timeat oportet, à quibus timeretur.

Male imperando summum imperium amittitur.

Summum imperium est bene imperare: id amittitur male imperando. Aut nullum imperium tam potens, quod non amittitur, si tyrannicè imperes,

Mulier quæ nubit multis, multis non placet.

Malè audiunt vulgò, quæ sæpius mutant maritum. Aut infelices sunt, aut incontinentes, aut inconstantes, aut morose. Quæcunq; enim nubit marito secundo, priori displicuit, à quo diuertit.

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Nunquam te inuoluas huiusmodi nodo, ut explicare te non possis. Hunc versum adiecit ex Aulo Gellio.

• Nihil agere, semper infelici est optimum.

Qui infortunatus est in rebus gerendis, huic optimū est in otio viuere.

Nil peccent oculi, si animus oculis imperet.

Oculos incusamus, quasi ministrent occasionem malarum cupiditatum. At animus in culpa est, qui oculis non imperat.

Nil proprium ducas, quod mutari possit.

Nihil existimes vere tuum ac perpetuum, quod possit

fit auferri.

Non citò ruina perit vir, qui ruinam timet.

Fortasse sic legendum, ut sit Trochaicus:

Non citò perit ruina, qui ruinam pratimet.

Id est, non facile opprimitur incommodo, qui praecauet incommodum: & non facile opprimitur periculo, qui periculum obseruat.

Nescis quid optes, aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus est tetrameter. Ita ludit tempus, & fortuna vicissitudo, ut saepe quae putaris optima, sentias maxime nocere, & contra.

Nunquam periculum sine periculo vincitur.

Et hic citatur à Gellio. Audendum est aliquo pacto, si cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam sese explicabit.

Nulla tã bona est fortuna, de qua nil possis queri.

Trochaicus est. Felicitati semper aliquid adiunctum est incommodi.

Nusquam melius morimur homines, quàm ubi libenter viximus.

Ibi mori optimũ, ubi iucundè viximus. Trochaicus est. Negandi causa auaro nusquam deficit.

Qui non dat libenter semper aliquam inuenit causam quare non det.

Nimum altercando veritas amittitur.

Moderata disceptatione veritas excutitur, et immoderata perditur, id quod prorsus accidit sophisticis quibusdã ac rixosis disputatorib⁹. Hic versus à Gellio citatur.

Quotidie damnatur, qui semper timet.

Qui sibi conscius semper timet supplicium, is quotidie damnatur.

Quotidie est deterior posterior dies.

Semper atas vergit in peius: hoc est, mores hominum indies magis ac magis degenerant.

Ridiculum est, odio nocentes perdere, innocentiam.

Trochaicus est. Stultum est sic odisse peccatum, ut ipse pecces: veluti si quis ob impudicam uxorem veneno tollat adulterum, & sic puniat adulterium, ut ipse fiat veneficus.

Pars beneficii est, quod petitur, bene neges.

Quidam ita molestè dant, ut gratiam amittant beneficii. Quidam adeò commodè negant, ut videantur dedisse.

Stultum est timere, quod vitari non potest.

Veluti mortem, aut aliud fatale incommodum.

Timidus vocat se cautum, parcum fordidus.

Suis quisque vitijs blanditur, eaq; extenuat mutatis nominibus.

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Et hic refertur ab Aulo Gellio. Si sinas impunitum peccatum, facis ut iterum libeat peccare.

Tam deest auaro, quod habet, quam quod non habet.

Hunc senarium citat Seneca in controuersijs. Auarus non magis utitur suis, quam alienis: utrisque igitur ex aequo caret.

O vita misero longa, felici breuis.

Es hunc refert Seneca. Infelices laborant vita tedio.

CHRISTIANI HOMINIS

*dio. Fœlicibus mors ante diem videtur accedere, quod
vita tadium non sentiant.*

ERAS. RO. LECTORI. S. D.

FAc memineris Lector, quæ hætenus legisti, Eth-
nicorum esse decreta, vt scias cum iudicio esse le-
genda. Quæ nunc leges, ipsius CHRISTI, & sanctæ
Ecclesiæ sunt oracula, quæ tuto sequi possis, imo
quæ sola beatum possint efficere, Proinde sic lege,
vt rem feriam, ac vale.

CHRISTIANI HO- MINIS INSTITVTVM PER ERASMV ROT.

AD GAL. V.

Valet in Christo fides, quæ per dilectionem operatur.

FIDES.

Credo. Primus articulus.

Confiteor primum ore pio, venerorq, fideli
*Meute Deum patrem, vel nutu cuncta potentem:
Hunc qui stelligeri spatiosa volumina cœli,
Et solidum omnipara telluris condidit orbem.*

Et in Iesum. II.

*Eius item gnatum Iesum, cognomine Christum,
Quem dominum nobis cognoscimus ac veneramur.*

Qui conceptus. III.

*Hunc Maria afflatu diuini numinis, aluo
Concepit virgo, peperit purissima virgo.*

CHRISTIANI HOMINIS

Passus sub Pontio.

IIII.

*Et graue supplicium immeritus damnante Pilato.
Pertulit, infami suffixus in arbore, mortem
Oppetijt, tumultus humo est, claususq; sepulchro.
Interea penetrat populztor ad infera regna.*

Tertia die.

V.

*Mox ubi tertia lux mæsto se prompserat orbi,
Emersit tumulo superas rediuius in auras.*

Ascendit.

VI.

*Inde palam ætheream scandit sublimis in arcem,
Illic iam dexter patri assidet omnipotenti.*

Iterum venturus.

VII.

*Idem olim rediturus, ut omnem iudicet orbem,
Et viuos pariter, vitæq; & lumine cassos.*

Credo in spiritum.

VIII.

*Te quoque credo fide simili spirabile numen,
Halitus, afflatusq; Dei sacer, omnia lustrans.*

Sanctam ecclesiam.

IX.

*Et te confiteor sanctissima concio, qua gens
Christi gena arcano nexu cõit omnis in unum
Corpus, & vnanimis capiti sociatur ꝑ ESV.
Hinc proprium nescit, sed habet communia cuncta.*

Remissionem peccatorum.

X.

*Hoc equidem in cœtu sancto, peccata remitti
Credo, vel ijs sacro fuerint qui fonte renati,
Vel qui diluerint ultro sua crimina fletu.*

Carnis resurrectionem.

XI.

*Nec dubito, quin exanimata cadauera rursum
In vitam redeant, animos sortita priores.*

Vitam æternam.

XII.

VITA

INSTITVTVM.

*Utraq; pars nostri, corpusq; animusq; deinceps
Juncta simul, vitam ducent sine fine perennem.*

SEPTEM SACRAMENTA.

*Hoc quoq; persuasum est, ecclesia mystica septem
Munera dispensat, quæ Sacramenta vocantur.
Hinc variae dotes, & gratia plurima menti
Cœlitus inseritur, si quis modò sumpserit aptè,*

Ordo primus.

*Ordine namq; sacro, confertur sacra potestas,
Ut fungare ministerijs, Christo auspice, sanctis.*

Matrimonium.

I I.

*Munere coniugij nati hunc prodimus in orbem,
Usq; adeò pulchri pulcherrima portio mundi.*

Baptismus.

I I I.

*Munere baptismi longè felicius ijdem,
Quàm prius in te Christe renascimur, atq; nouamur.*

Confirmatio

I I I I.

*Deinde in amore Dei nos confirmatio sacra
Constabit, mentemq; inuictor robore durat.*

Eucharistia.

V.

*Mysticus ille cibus (Græci dixerè synaxin)
Qui panis viniq; palàm sub imagine Christum
Ipsum præsentem verè exhibet, intima nostri
Viscera cœlesti saginat, & educat esca,
Inq; Deo reddit vegetos, & reddit adultos.*

Pœnitentia.

V I.

*Si quem forte Deo capitalis reddidit hostem
Noxia, continuo Metanœa medebitur illi.
Restituet lapsum, rescissaq; fœdera rursum
Sarciet, offensi placabit ruminis iram:*

Com-

CHRISTIANI HOMINIS

*Commissi modò pœniteat, pigeatq; nocentem:
Isq; volens peragat præscepta piissima culpa.*

Vnctio.

VII.

*Unguine extremi munus nos munit, & armat:
Migrantemq; animam per summa piacula, tutò
Transmittit patria, & superis commendat euntem.*
Amor dei.

*Hec est indubitata fides, cui pectore certo
Nixus, amabo patrem super omnia cunctipotentem.
Qui me condideritq;, & in hunc produxerit orbem.
Rursus amore pari dominum complectar? E-S-V-M.
Qui nos asservit, pretioq; redemit amico.
Spiritam item sanctum, qui me sine fine benigno
Afflatu fouet, atq; animi penetrabilia ditans,
Dotibus arcanis, vitali recreat aura.
Atq; hic ternia sanctus, & omni laude ferendus,
Toto ex corde mihi, tota de mente, supremis
Viribus, obsequio, meritoq; coletur honore.
Hunc unum reuerebor, & hoc semel omnis in uno
Spes mea figetur, hoc omnia metiar uno.
Hic propter sese mihi semper amabitur unus.*
Amor sui.

*Post hunc haud alia ratione, ac nomine charus
Ipse mihi fuero, nisi quatenus omnis in illum
Ille mei referatur amor, fontemq; reuisat.*

Fuga peccati

*Culpam pretereà fugiam pro viribus omnem.
Precipue capitale tamen vitauero crimen,
Quod necat, atq; animam letali vulnerat ictu.*
Superbia, Inuidia, Ira.

INSTITVTVM.

*Ne fastu tumeam, ne vel liuore maligno
Torquear, aut bili rapiar feruente, cauebo.*

Gula, Luxuria, Pigrizia.

*Ne vel spurca libido, vel insatiabilis aluus
Imperet, enitar, ne turpis inertia vincat.*

Auaritia.

*Ne nunquam saturanda fames me vexet habendi,
Plus satis ut cupiam fallacis munera mundi.*

Fuga malorum hominum.

*Improba pestiferi fugiam commercia cætus
Omnia, summo animi conatu, proq; virili.*

Studium pietatis.

*Atq; huc incumbam nervis, ac pectore toto,
Ut magis atq; magis superet mihi gratia, virtus,
Augescatq; pia diuina scientia menti.*

Deprecatio.

*Orabo, superosq; precum libamine puro
Placare adnitar, cum tempore sedulus omni,
Tum verò eximie, quoties lux festa recurret.*

Frugalitas victus.

*Frugales epula semper, mensaq; placebit
Sobria mundities, & auari nescia luxus.*

Ieiunium.

*Seruabo reuerens, quoties ieiunia nobis
Indicit certis ecclesia sancta diebus.*

Mentis custodia.

*Sancta uti sint mihi secreta penetralia mentis,
Ne quid eo subeat fœdumue, nocensue, studebo.*

Linguae custodia.

*Ne temere iuret, ne unquam mendacia promat,
Turpia ne dictu dicat mea lingua, cauebo.*

Manus.

CHRIST. HOMINIS INSTI.

Manns custodia.

*A furto cohibebo manus, nec ad vlla minuta,
Viscatos mittam digitos: & si quid ademptum
Cuiquam erit, id domino properabo reddere iusto.*

Restitutio rei forte repertæ.

*Id quoq; restituiam, si quid mihi forte repertum est,
Me penes haud patiar prudens aliena morari.*

Amor proximi.

*Nec secus atq; mihi sum charus, amabitur omnis
Proximus: est autem, ni fallor, proximus ille,
Quisquis homo est, at sic, ut amor referatur amici
In Christum, vitæq; piæ, veramq; salutem.
Huic igitur fuerit quoties opus, atq; necesse,
Sedulius officio corpusq; animumq; iuvabo:
Ut mihi succurrere cupiam, si forsan egerem.
Id tamen imprimis præstabo utrique parenti,
Per quos visibili hoc nasci mihi contigit orbe.
Tum præceptori, qui me erudit, instituitq;
Morigerus fuero, ac merito reuerebor honore.
At rursus dulcisq; scholæ studiisq; sodales,
Semper (uti par est) sincero amplectar amore.*

Confessio.

*Si quando crimen fuero prolapsus in vllum,
Protinus enitar, pura ut confessio lapsum
Erigat, ac iusta tergatur noxia pœna.*

Sumptio corporis Christi in vita.

*At ubi sacrati me ad corporis atq; cruoris
Cælestes epulas, pietasq; diesq; vocabit,
Illotis manibus metuens accedere, pectus
Ani meum, quanta cura studioq; licebit,*

EPIST. NVNGVPATORIA.

Purgabo maculis, virtutum ornabo nitelis.

Morbus,

*Porro ubi fatalis iam terminus ingruet aui,
Extremumq; diem cum morbus adesse monebit,
Mature sacramentis me armare studebo.*

*Atq; his muneribus quæ ecclesia sancta ministrat
Christigenis, reteget confessio crimina vitæ
Sacrificio, sumam Christi venerabile corpus.*

Mors.

*Quòd si vicina propius discrimina mortis
Urgebunt, supplex accersam, qui mihi rite
Oblinat, ac signet sacro ceromate corpus
Atq; his præsidys armatus, sic uti dignum est
Cristicola, forti ac fidenti pectore vita
Decedam, bonitate Dei super omnia fretus.*

Hoc fac & viues.

RODOLPHVS A:
GRICOLA, IO. AGRICOLAE
SVO FRATRI S. D.

*Nil habeo, mi frater, quod vel ego
aptius tibi pro nostra necessitudine,
ut qui frater sim tuus, afferre possim:
vel tu potius pro tua ætate, ut qui
prima iuuenta spatia ingrederis, ex
me expectare debeas, quàm ut un-
decunq; possim, ea tradam tibi, quibus & eruditione or-
natior,*

ISOCHR. AD DEMONICVM.

nator, & vita melior euadas. Idq, dignum studiis meis, dignum amore nostro arbitror munus, ea parare tibi, quorum usus non tempore intercidat, non casibus obnoxius sit: sed quemadmodum natura perpetuo nos deuincit pignore, ita illa quoque quæ à me accipit, solida perinde sint, perpetuoq, tibi adiumento futura. Quod si pulchrè apud poëtam ille monuisse filium videtur, qui inquit:

Disce puer virtutem ex me, verumq, laborem:

Fortunam ex alijs: Et ille quidem, cuius omnis conatus penderet ex fortuna, omnis ad fortunam labor dirigebatur: non immerito virtutis ego tibi hortamenta colligam, qui vitam hætenus eis impendi studiis, quæ vera, certissimaque ad virtutem ducunt via, quæq, in rebus humanis quid expetendum sit, quid fugiendum, quid rectè secusue fiat, veluti in speculo conspiciendum nobis, considerandumq, proponunt. Cum sint autem per multa, quæ ad vitæ pertineant institutionem, Græcis Latinisq, literis conscripta, egregia in primis & admirabilis Isocratis ad Dæmonicum Parænesis mihi videtur. Ea enim suauitas est dicendi, is ornatus, & (ut ita dicam) sculptura orationis, tanta præterea maiestas, utilitas, decor præceptorum, ut si, quemadmodum pugiles meditados quosdam nodos nexusq, habet, quibus in certamine subito, vel nõ cogitantes etiam utantur: ita nos quoq, oporteat, certa quadam, & ad manum deposita vitæ habere præcepta, quæ omnes nostras, velut ad filum dirigant actiones, quorumque tenax infixæ mentibus nostris memoria, recti nos limitem egrædi ubiq, vetet:

hic

PARAENESIS.

hic libellus aptus vel maximè ad hanc rem, atq; accom-
modatus mihi videtur. Eum itaq; in Latinum sermo-
nem è Græco conuerti, rem scrupulosam conatus, ut nu-
meros quoque, quorum ille fuit obseruatissimus, & sche-
mata, vel (ut nos dicimus) exornationes orationis, quo
ad possem, imitarer. Persimiliter enim cadentia et de-
sinentia, & æquata, & contraposita, & reliquos id gen^o
ornatus, voluitur oratio. Quorum ut studiosus præci-
puè Gorgias Leontinus præceptor ipsius, aliq; ætatis il-
lius sophistæ fuerunt: ita diligētior ipse, ut secuta ipsum
non affectata viderentur. Hunc ego legendum tibi etiā
atque etiam, et ad verbum quoque ediscendum censeo,
semperq; velut ante oculos, tanquam regulam quandam
vitæq; præscriptum habendum. Ita fiet, ut non solum
instruat os tuum, verum animum quoque emendet.

Quæmadmodum enim ad doctrinam præcipuum
est intelligere, quæ legas: ita ad virtutem
maximum facere quæ intel-
ligas.

ISOCRATIS AD DEMONICVM PARAENESIS,

per Rodolphum Agricolam è Græco in Lati-
num sermonem traducta.

IN multis Demonice rebus multū inue-
nimus distātes bonorū mentes, atq; malo-
rum cogitationes, multo verò maximū ac-
cepere discrimen circa mutuā consuetu-

H

dicina

PARAENESIS.

finem vite. Hi enim praesentes solum amicos venerantur: alij eos quoque, qui longe absunt, benevolentia prosequuntur. Ac malorum quidem amicitias, tempus exiguum dissolvit, ac bonorum ne omnis quidem auxilium extinguit: Quum putem igitur eos, qui gloriam expetunt, quique suos eruditioni conatus destinant, bonos & nequaquam malos decere sectari, hanc orationem dono tibi misi, indicium erga te benevolentiae, signumque cum Hipponico familiaritatis. Decet enim liberos quemadmodum facultatum, ita amicitia quoque paterna hereditatem suscipere. Video autem & occasionem nobis convenientem, & praesentis nos opportunitatem temporis adjuvantem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire alios adnitor. Tu sapientiae studio adhuc teneris, ego deditos illi recta via deduco. Quicumque autem adhortatorias ad amicos suos orationes conscribunt, pulchrum illi quidem opus assumunt, non tamen circa id quod est in philosophia praestantissimum laborant. Qui vero adolescentibus praemonstrant, non ea quibus vehementer indicendo consequatur, sed quo pacto vita moribusque industriam fiant, tanto magis, quam illi audientibus praesent, quantum interest, quod illi ad sola ipsos verba confirmant, hi vero ipsorum quoque facta emendant. Quamobrem nos non exhortationem tibi parantes, sed institutionem tibi scribentes pergemus nostri te consilij participem facere, quas res oporteat adolescentes desiderare, & quae rursus opera vitare: qualibus item hominibus se coniungere, & quomodo suam ipsorum vitam instituere. Quicumque enim vitae cursum hic itinere fecerunt, hi soli ad ipsam virtutem ingenue adire potuerunt, quae

P A R A E N E S I S.

non res honestior, non constantior est ulla. Pulchritudo enim vel valetudine perit, vel tempore flaccescit. Diuitiae vitiorum sunt potius, quam integritatis ministra, facultatem nempe desidia praeberentes, & ad voluptatem iuuenes excitantes. Robur prudentiae coniunctum profuit, sine illa verò saepius cum, quid id habet, offendit: & corpora quidem eorum qui se exercent, adornat, industriam vero mentis obscurat. Virtutis autem possessio quorum bona fide mentibus ipsa coaluerint, solam consenescit, diuitiis potior, utiliorq. generis splendore, quaque fieri nequeunt ab alijs, illa suis viribus subdens, & multitudini metuenda, constanter expectans, desidiam deducens, laborem laudem arbitratur. Hoc cognitum perfacile est ex gloria certaminum Herculis, operumque à Theseo gestorum, quibus morum praestantia tantum laudis insigne operibus adiecit, ut omnis temporum posteritas, rebus quas gesserunt, offundere nequirit obliuionem. Sed & tu quoque memor patris tui viuendi secta, nonne habebis pulchrum, ac domesticum eorum, quae à me tibi dicentur, exemplum? Neque enim parui virtutem faciens, neq. socordia deditus egit aetate, sed corpus laboribus exercebat, animo pericula subibat, neq. extra modum diuitias exspectabat, sed praesentibus quidem fruebatur bonis, veluti mortalis, gerebatq. curam futurorum velut immortalis. Neq. verò contemptè vitam instituerat, sed elegans erat & magnificus, simulq. expositus amicis. Impensius laudabat officio ipsum prosequentes, quam generis sibi necessitudine deuinctos. Persuadebat enim multo ad

PARAENESIS.

amicitiam efficaciorē esse naturam lege, mores genere, electionem necessitate. Tempus enim in praesentia nos deficeret, si omnes illius actiones enumerare pergamus, exacteque de illis nobis alio erit loco differendum. Nunc signum quoddam Hipponici susulimus naturae, ad quē velut exemplar vitam formes oportet, legemque tibi mores illius putes, & imitatore te emulumque virtutis paternae praebeas. Turpe namque fuerit pictores pulcherri-
ma quaeque exprimere animantium, & liberos non imitari industriam parentum. Existimes autem nullum, ita pugilem contra adversarios suos decere meditari sicut te considerare, quo pacto cum patris tui ratione vivendi decertes. fieri autem non potest, ut animum quisquam taliter formet, nisi multis ante honestisque praeceptis fuerit expletus. Corpora namque moderatis laboribus, animus vero actionibus honestis roboratur. Experiar igitur breviter ea tibi exhibere, quibus observandis, in vita plurimum videaris virtutibus additurus, et gloriam cunctos apud homines consequuturus.

Primum quidem pie divina colas, non solum sacrificans, verum etiam quod iuraris praestans. Illud enim affluentia opum est signum, hoc morum probitatis indicium.

Numen venerare semper quidem, praesertim quod civitas: sic enim simul videberis sacra Deo facere, legibusque obtemperare.

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere se tibi voles ex te progenitos.

Firma exercitationibus te corporis, non ijs quae roborari,

PARAENESIS.

ri, sed quae sanitati conducunt. Id adsequeris, si desinens laborare, tolerando adhuc labori sufficies.

Neq; in risum proclivis esse velis, neq; in verba confidens: illud enim stulti est, istud furentis.

Quae factu turpia sunt, ne dicta quidē putes honesta.

Fac assuescas non tristis esse, sed cogitabundus. Propter illud enim ferox, propter hoc providus esse crederis. Putes inprimis decere te modestiam, pudorem, iustitiam, temperantiam. Istis enim omnibus contineri probitas adolescentium videtur. Neque latiturnum te, si turpe quippiam feceris, speres: ut enim alios celes, teipsum tamen conscium habebis.

Deum time, parentes honora, amicos reuerere, legibus obedi, voluptates sectare gloria iunctas: oblectatione enim cum honestate nihil est melius, sine illa verò nihil est peius.

Obtrectationes deuotes, tametsi fuerint falsae: vulgus enim veritatem ignorat, opinionemq; potius spectat.

Sic facito cuncta, velut neminem celaturus, tametsi enim parumper occultes, postea tamen detegeris.

Plurimum tibi opinionis adiunges, si appareat ea te non facere, quae si fuerint ab alijs facta, reprehendas.

Si cupide didiceris, multa quoque disces? Quorū habes doctrinam, ea meditationem custodias curis: et quae nescis, ea perceptis adiunge doctrinis. Aequè nāq; turpe est eum, qui utilem audit orationem, non addiscere, & cui datur ab amicis munus aliquod, non recipere.

Vitae otium studio percipiendae eruditionis impende: sic enim difficulter ab alijs inuenta, facile tibi percipe-

PARAENESIS.

recontinget. Puta multitudinem praeceptionum multis opibus esse potiore: istae enim celeriter dilabuntur, illae in omne permanent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Ne pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile se aliquid docere profitentur. Turpe namque, si fuerit mercatores tanta transire maria, quò cumulatioribus suas opes efficiant: adolescentes vero ne terra quidē sustinere proficisci aliquò, quatenus meliorem suam faciant mentem. Moribus fac ut sis comis, verbis autem effabilis: est autem comitatis benignè obuios appellare affabilitatis, familiariter cum ipsis verba communicare.

Benignum te praebeas cunctis, optimis autem utaris. Sic & illis inimicus non eris, & istis amicus fies.

Neque crebrò conuenias eosdem, neque diu cum eis agas de eisdem. Satietas enim est omnium.

Exerce spontaneis te ipsum laboribus, ut adactos quoque perferre queas.

A quibus turpe est animum vinci, eorum omnium temperantiam exerce, lucri, irae, voluptatis, doloris. Id autem contingit, si lucrum putaueris id, quò gloriam augeas, non quò diuitijs addas.

In ira, si talis sis aduersus peccantes, quales delinquen-
ti tibi esse alios velles: in iucundis, si turpe putaueris, seruis te tuis imperare, voluptatibus verò servire: in aduersis, si alienas respicias calamitates, tibi quòd homo sis, in memoriam subinde deducas.

Verborum magis, quam pecuniarum deposita tueri: decet namque viros inreiuurando se fideiiores praestare.

Con-

PARAENESIS.

Consentaneum puta perinde malis non credere, quæ admodum fidem bonis habere.

Quæ nolis efferrî, nemini dixeris, nisi tantundem expediat ea taceri, & tibi dicenti, & illis qui audierunt.

Iusiurandum adactum, propter duas accipito causas, vel ut te ipsum turpi crimine exoluas, vel ut amicos tuos in magnis periculis serues. Pecuniarum autem gratia nullum numen iuraueris. Videberis enim alijs pectere, alijs pecuniarum cupidus esse.

Nullum fac amicum, nisi exploraueris antè, quo pacto prioribus sit usus amicis. Spera namque ipsum erga te futurum talem, qualis & erga illos fuit.

Tarde fias amicis. factus autem da operâ, ut permanear. Tantundem enim dedecoris est, & nullum amicum habere, & crebros subinde amicos mutare.

Neq; cum damno amicos probes, nec inexpertus ipsorum esse velis. Hoc autem facies, si et cum nullius indigeas, te similes indigere, & illa quæ vulgari nihil referat, velut occultâda concredas: deceptus enim opinione nihil offendes: non deceptus, mores illorum rebus fictis nosces. Amicos proba, & ex vita aduersitate, et ex periculorum societate. Aurum enim igne perspicimus, amicos verò inter aduersa cognoscimus.

Amicis hoc pacto uteris commodissimè, si non, ut ab eis rogeris, expectes, sed pollicens vltro ipsis in tempore succurras.

Æquè putes turpe, & ab inimicis superari iniurijs, & ab amicis superari beneficijs.

In familiaritate proba nō solum malis tuis indolentes

PARAENESIS.

verum etiam bonis non inuidentes: multos enim qui cū infelicibus mœrēt, prosperitatis illorū inuidia torquet.

Absentiū amicorū fac memineris apud praesentes, ut rationem etiā istorū quoq; absentium habere videaris.

Circa vestitum elegans, non splendidus esse velis. Est autem elegātis quidem magnificum, splendidi verò esse profusum. Ama rerum non immensam possessionem, sed moderatam perfruitionem.

Contemne diuitiarum studio occupatos, atq; ijs, quæ habent, uti nescientes. Simile namq; cōtingit illis, quod equum possidenti bonum, & equitare nescienti.

Adnitere diuitias tibi, pecunias scilicet, atq; possessiones adparare. Sunt autem pecunia illorum, qui recte ipsis frui sciunt: possessiones, qui ipsis uti queunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob causas, ut & magnum aliquod damnum resarcire, & amicis probis laborantibus possis opem ferre: ad reliquum vite usum non plus æquo, sed moderatè ista concupisce.

Amplectere quidem praesentia, quærasq; meliora.

Nulli calamitatem exprobraris, communis enim est fortuna, futurum incertum.

Bonis benefac: honestus enim thesaurus est gratia, quæ à bono viro debetur.

Si malis beneficias, simile tibi continget, quod qui alienos canes pascant. Illi enim danti, sicut temere accurrenti, allatrant: mali quoque eos qui prosunt, sicut qui nocent, similiter offendunt.

Adulantes aduersare perinde atque fallentes, utriq; enim, cum eis fides habetur, iniuria afficiunt eos, qui sibi

PARAESIS.

sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos, qui ad pessima gratificantur, non habebis unquam, tibi ad ea, quae sunt optima, sequendum assistant.

Comem te praebeas eis, quibuscum conuersaris, & non insolentem. Superborum enim factum vix serui quoque perferrent: at morum cōitatem cuncti benigniter acceptant.

Eris autem comis si neque iurgator sis, neque implacitus, neque cum omnibus contendas, neque ira eorum, cum quibus agis, celeriter occurras, neque si iniuste quidem fuerint irati, sed effusus scētibus concedas, deinde ipsos ubi relanguerit ira, reprehendas. Neque inter ridicula serijs, neque inter seria ridiculis gaudeas. Intempestiuum enim ubique est molestum. Neque ingrati gratiam ineas, quod multis euenit, qui faciunt quidem sed agere tamen amicis inserviunt. Neque cupidus fueris, vel culpandi, quia graue est: vel castigandi, quia est acerbum.

Inprimis caue tibi à potandi consuetudine: quod si quando tulerit tempus, ante ebrietatem surge: cum fuerit mens vino corrupta, patitur idem, quod curruis solent, qui suos effuderunt aurigas. Illi namque nullo ordine, suis destituti rectoribus, feruntur: animus quoque plurima peccat ratione subuersa.

Immortalia sentias, magnitudinem animi prae te ferendo: mortalia uero, moderatè praesentibus perfruendo.

Tanto modestiam meliorem immodestia putes, quantum est, quod alia quidem omnia peruerse facta lucro sunt eis, qui illa admittunt: sola autem immodestia damno afficit eam habentes: plerumque enim quos verbis of-

ISOCR. AD DEMONICVM.

fenderunt, illis rebus pœnas luunt.

Quorū conciliare tibi amicitiam velis, boni quippiam de eis pradiques apud illos, qui sunt renunciaturi. Principium enim amicitiae, laus est: inimicitiae, vituperium.

Quum consulis, praterita sumas in exemplum futurorum: latens enim ex eo quod apertum est, expeditissime poteris cognoscere.

Delibera diu, celeriter verò confice, quod decreuisti.

Optimum puta contingere nobis à Deo prosperitatem, à nobis ipsis prudentiam.

Quibus de rebus liberè proloqui te pudeat, visq; cum amicis aliquibus de eis communicare, verbis velut de alieno negotio utere. Sic enim & illorum sententiam nosces, teq; ipsum haudquaquam manifestum reddes.

Quum super tuis rebus aliquem in consilium tibi affueris, considera primum quo pacto suas ipse res gessit.

Qui enim male administravit suas, nunquam bene consulet in alienis.

Ita poteris maxime ad consulendum excitari, si calamitates quas affert temeritas, spectes: sanitatis nanque tunc precipuè curam habemus, cum valetudinis aduersae dolorum recordamur.

Regum imitare mores, illorumq; vitæ rationem sectare: videberis enim amplecti illos, vel amulari. Itaq; apud multitudinem tibi maiorem continget laudem assequi, & constantiore regum benevolentia perfrui.

Obsequere legibus, quas reges statuunt, firmissimam tamen legem mores illorum putes. Sicut enim qui rempublicam gubernat, opus habet populum observare: ita

sub

PARAENESIS.

sub principatu viuentē, maximè regem decet honorare.

Magistratu præditus, nemine ad obeunda ministeria malo utere. Quæ enim ille deliquerit, eorum in te culpa referetur.

Ex publicis administrationibus abeas, non opibus cumulator, sed gloria honestior. Multis enim opibus præstantior est multitudinis laus.

Nullā rem honestā, neq. dicto, neq. facto iuueris. Videberis enim ipse talia facere, qualia facientes alios tueris.

Sic te compara, ut alijs superior esse possis: sis tamen æquo contētus, ut iustitiam videaris expetere, non propter imbecillitatem, sed propter æquitatem.

Elige iustam potius paupertatē, quā diuitias iniustas. Tantò enim præstantior est opibus iustitia, ut ille solis diuitibus prosint, hæc verò defunctis etiam gloriam præstet: & ille passim improbis contingant, hæc malis prorsus sit inaccessa.

Neminem tibi iunxeris eorum, quibus iniustitia lucro est, sed potius eos, qui propter iustitiam ferunt iacturas. Iusti enim, etsi nulla alia re superant iniustos, honesta tamen spe ipsos antecellunt.

Omniū curam gere, quæ ad vitam pertinent, maximèq. omnium prouidentiam tui ipsius exerce: maximū enim in minimo est mens bona in humano corpore.

Operam dā, ut sis corpore laborum patiens, animo sapientia appetens, ut illo perficere possis decreta, hoc de cernere faciendā.

Quicquid dicturus es prius apud animum tuum expende. Multorum enim cogitationem lingua præcurrit.

Putat

ISO CR. AD DEMONICVM.

Putar rerum humanarum nihil esse firmum, ita nec in prosperis letitia gesties, nec in aduersis dolore concides.

Quo tibi tempora ad dicendum deputa, vel cum sint aliqua de quibus exploratum habeas, vel de quibus dicere est necesse. In solis enim istis potior est silentio sermo: in reliquis melius fuerit tacere quàm loqui.

Gaude cum tibi contigerint bona, moderateq; dole, ubi inciderint mala, neutrius tamen animi in alijs esse velis manifestus: absurdum, enim est reconditas in domibus opes asseruare, & cogitationem in propatulo positam circumferre.

Magis dedecus vitæ quàm periculum. Oportet enim malis formidabilem esse finem vitæ, probis verò vitam cum turpitudine coniunctam.

Conare in primis vitam in tuto collocare. Quòd si tamen contigerit in periculum te deuocare, quare in bello salutem cū honesta opinione, & nō cum pudenda fama, mori nanq; cunctis prouidentia decreuit: sed honestè vita decedere, id bonis tantum viris proprium natura concessit.

N E C mirum tibi videatur, si multa quæ diximus haud quaquam presenti tuæ conueniunt atati. Non enim id me latebat, sed statui eadem opera & presentis vitæ consilium tibi proferre, & futuri temporis monita relinquere: quæ quanto tibi sint vsui futura, facile cognoscas: qui verò tibi cum benivolentia consulat, difficulter consequeris. Vt ergo reliqua non ex alio requiras, sed hinc velut ex arario proferas, decreui nihil eorum premittere, quacunque tibi possim in consilium asferre.

Gra

P A R A E N E S I S.

Gratiam aut habeo Deo ingentem, si quàm de te contēpi, non me fallat opinio. Plerosq, enim videmus, ut cibis iucundissimis potius, quàm saluberrimis delectari: ita sedentibus à vero amicis potius accedere, quàm illis, qui ad meliora hortentur. Te verò puto contrà instituisse pergere, iudicium mihi tuam circa reliquum vitæ cultum industriam sumens. Qui enim rectissima sibi ipse agere indicit, consentaneum est eum aliorum ad virtutem exhortantium monita non segniter amplecti. Præcipuè excitabit, ut rerum honestarum amore tenearis, si perspexeris, quòd ex ijs voluptates perquàm legitime habemus. In sordida namq, satiandarumq, libidinum studio continuo sunt labores voluptatibus adiuncti: enixus verò ad virtutem conatus, modestaq, vitæ institutio synceras semper, certioresq, referunt oblationes. Et illic quidem gausi primum postea dolemus: hic post laborem voluptates capimus. In cunctis aut rebus non ita principij meminimus, quemadmodum exitus sensu mouemur. Plurima enim in vita nò propter res ipsas agimus, sed consequentium gratia elaboramus. Cogita aut quòd malis còuenit passim quicquid obuium est agere: Hæc enim protinus vitæ sibi regulam præscripserunt. Bonos verò oportet nequaquàm virtutem negligere, vel in multorum incurrere reprehensiones. Cuncti enim non perinde oderunt eos, qui se fallunt, sicut qui probos esse se iactant, nulliq, in re vulgo sunt preferendi. Rectè quidem: Nam si eos, qui solis verbis fraudē struunt, improbamus: quomodo eos qui tota aberrant vitæ, non aspernandos putabimus? meritoq, credimus istos nò
solum

DICTA PERIANDRIA.

solum in se ipsos delinquere, sed & animi sui esse proditores: ipse enim opes illi gloriamq; et amicos peperit, illi vero se ipsos indignos hac sua felicitate fecerunt. Quod si oportet eum, qui mortalis sit, scrutari coniectura celestium mentem, arbitror in familiarissimis suis maxime ostendisse, quomodo bonis sint malisq; affecti hominibus. Jupiter enim Herculem et Tantalum genuit, quemadmodum fabulae tradunt, cunctiq; credunt: & illum quidem propter virtutem immortalitate donavit, hunc propter improbitatem gravissimis calamitatibus oppressit. Quibus utentem exemplis expetere decet honestatem, & non modò his, quæ nos diximus sed ex poetis pulcherrimum quodq; ediscere, & reliquos eruditos, si quid dixerunt utile scrutari. Quemadmodum enim videmus apem omnibus flosculis insidentem, et de unoquoque optima carpentem: ita oportet, qui vitæ disciplinam expetunt, nullius rei rudos esse, & undiq; quæ sunt utilia, colligere. Vix enim quis hac diligentia natura poterit errata superare.

¶ FINIS.

DICTA PERIANDRI
 QVORVM INTERPRETATIONEM
 supra posuimus. Eras. Ro. interprete.

Πᾶσιν ἄρεσις

Καλὸν ἡσυχία

Επισφαλὲς προπέτεια

Αἰεὶ αἱ μὴ ἡλόναι θνητοὶ

Ἡδωνῆς κρατεῖ

Χάρις ἄποδος

Ἰκέτας ἐλέει

Υιοῦς παίδευε

Αἰολέ

ΔΙCΤΑ ΠΕΡΙΑΝΔΡΙΑ.

Αἰλὲ τιμαὶ ἀθάνατοι
 φίλοις ἀτυχόσιν ὁ αὐ-
 τος ἴαθι

Κέρδιος αἰσχροῦ, κακίστου

Ὁ ἄρ' ὁμολογήσεις, πρὶν
 ἀτυχίᾳ κρύπτειν ἵνα μὴ
 σὺ ἔχθρας εὐφράνης.

Αἰσχύνην φέυγε.

Ἀποκρίνῃς ἐμὴν αἰσχύνην

Πράττε ἀμεταμέλητα

Μηδενὶ φθόνοι

Ὀφθαλμῶν κρᾶττι

Τὸ δίκαιον μιν

Εὐεργετας τιμᾷ

Ἐλπίδας νέμε

Διαβολῇ μίσει

Ὀρεῶ μὴ χρεῶ

Εὐσεβίας ἔχου

Ἀλήθειαν ἔχου

Γράττε δίκαια

Υβρίν μισθ

Ἀχουσίμ εἰκὲ

Μὴ ἐπὶ παντὶ λύπῃ

Ἐξοργισμῶν γέννα

Ἐλπίζει ὡς θνητὸς

Φειδισ ὡς ἀθάνατος

Δωροδόκει χρησίμως

Μὴ ἔρχου ἀδικεῖν.

Ζοφοῖς χρεῶ

Σαυτὸ μὴ ἀμέλει

Εἰς μισθ

Ἀγαθοῦς τιμα

Ἀκουε τὰ προσήκοντα

Μὴ ἐπ' αἰῶν ἐπιδοξῇ

Εὐπροσήγορος γίνῃ

Ἀμαρτῶν μεταβουλεύῃ

Χρόνῃ φίλιαν φύλαττε

Γᾶσιν ἀποσρέφῃ

Εἰκε μεγάλοις

Καιροῦ πρόσμιν

Θνητὰ φρόνῃ

Ἐπ' αἰνῇ τὰ καλὰ

Κακίας ἀπέχῃ

Ὀμόνομον διώκε

σὺ ἡγεμόνας φοβῇ

Μὴ λάλῃ πρὸς ἡδονὴν

Μὴ πίσυρε χρόνῳ

Μυσήριον κρύπτει

Γρεσβύτοιο αἰσχύνης

Θνήσκου ὡς παρὰ ξίδος

Λύπειν φύλαττο

ἐπὶ νεκρῷ μὴ γέλῃ

Φίλοις χρεῶ

Ζυμβουλασε ἀναιτίως

Εὐφραίνει φίλους

ΤΑΘ.

DES. ERASMVVS

ROTERODAMVS

STVDIOSIS S.

Purissimam quidem gratiam deberi fateor ijs, qui bonos auctores vel obsoletos in lucem reuocant, vel deprauatos repurgant, vel obscuros illustrant, verum hoc religioni debetur scriptorum monumentis, praesertim vitae defunctorum, ne permixtis alienis contaminentur: id quod fieri coeptum est in Lexicis tum Graecis, tum Latinis. Et in Graeco quidem videbatur ignoscendum, eo quod id quod primum ex Aldi prodijt officina, nullum certum auctorem pretulerit. Quamquam hic quoque magis ingenium fuerit, notulis discernere, quod quisque adierit, vel ob id, ne quis sua laudis portione fraudetur, vel quo minus supini sint qui apponunt auctarium, dum intelligunt hoc sua fama periculo fieri. In Calepio minus excusabiliter idem factum audio. In Perotto vero, vix ferendum sit. In ceteris auctoribus, idem audere, piaculum etiam fuerit. Veluti si quis Gulielmi Budaei Assen passim assutus appendicibus contaminet, an non vir capiti accerset inquinatorem, & falsi reum peraget? Atqui crimen erit atrocius, ubi libitina sacrarit opus, nec iam liceat auctori repurgare, quod conspurcatum est. Ac fortasse lenius piaculum videtur, quod id nunc fiat a doctis: verum semel receptum exemplum mox usurpabitur a quibuslibet in quoslibet. Itaque dum seruitur quaestui typographorum, confundentur omnia veterum monumenta, & fient publica, quae tantum eruditorum vigilijs condita sunt. In re tam periculosa si dormiant leges, si conuiuent principes, ac magistratus, certe senatus populusq; Musarum, debet omnibus copijs tam impiam audaciam vel excludere, vel coercere, & si nihil aliud licet, publicis execrationibus deuocere, stylorumq; mucronibus confodere.

Ἀρχὴ ἰσθθαὶ πολὺ ἡσίου ἢ τελευτῆς.

In meo Catuerculo, in quo mutarant ordinem, leuis est iactura. Nec hic tam meum ago negotium, quam omnium eruditorum, qui suis laboribus de publicis studijs bene merentur. Et nihil est tam impium, quod non audeat lucri cupiditas, quae & numinum rebus aduolitur manus, nec a mortuorum loculis sibi temperat, bene valeat, & caute in tempore.

*quid me misit in d. ouer
 fauon. fnt ad al me n. a
 nofcio q. p. nou. FINIS.
 nat. p. h. a. t. FINIS
 Shall move to 4. of m.
 insert for you again.*

